

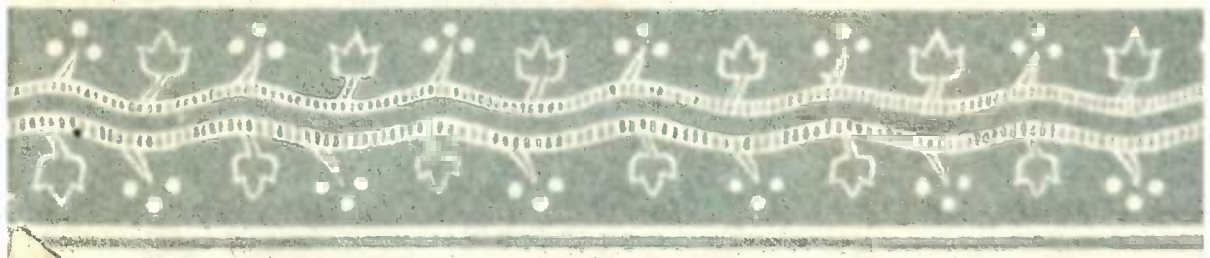
44

1119
K

საბჭო

დაცულია ზედა მხრიდან

899.962.1-1

კ. ანთონიძე
1. VIII - 366.
ბ. კ. ანთონიძე

ს ა უ ნ ჯ ე

საქართველოს მემკვიდრეობის

საქართველოს მემკვიდრეობის

სკ 1119
1

თბილისი და ურბი

თბილისი 1936

პ/მგ. რედაქტორი — აკაკი ჭყავჭავაძე.
შეატვარი — იოსებ ქოქიაშვილი
კორექტორი — დ. კორძია.
გამომშვები — შ. ბერიძე.

წინასიტყვაობის ვაზიერ

გაზეთ „კოლექტივიზაციის“ მიერ წამოწყებული დიდი კულტურული მნიშვნელობის საქმემ თავისი მეურვე ჰპოვა. „კოლექტივიზაციამ“ დააგროვა დიდძალი მასალა ხალხური შემოქმედებისა. ხალხურ ლექსთა კრებულის პირველი ტომი კიდევაც გამოსცა. და ახლა, როცა გაზეთი უკვე აღარ არსებობს, დაგროვილ მასალებზე მზრუნველობა იკისრა „შრომა და ტექნიკამ“.

„საუნჯის“ მეორე ტომი ისევე მდიდარი და მრავალმხრივია ხალხური სიტყვიერების თვალმარგალიტებით, როგორც პირველი. ჯერო მესამე ტომზეა, რომელიც ახლო მომავალში უნდა გამოვიდეს. და ეს სამტომეული ხალხური შემოქმედებითი „საუნჯისა“ უდაოდ დაიჭერს ერთერთ საპატიო ადგილს ჩვენი დიადი დროის მხატვრული ლიტერატურის სავანძურში.

Amos 6:1-6

შოთას¹

ეგ შენი ბასრი კალამი
არხოტსაც კიდევ შავიდა,
კაცმა და მანდილოსნებმც
სუყველამ ერთად გაიგა.
გაგვიგონია, შოთაო,
შოთა ქაჯეთში შავიდა,
ავთანდილი და ფრიდონი,
სულ ტარიელთან წავიდა.
ნესტარ-დარეჯან დაუხსნავ,
ყელიყელს გადაუჭდია.
ლაშქარს არ ნანობს ფრიდონი,
სუყველა იქ შაუსხმია.
შოთაო, შენი ნაწერი

ქაჯეთის ციხეს უგია.
ამ ლექსის მალექსებელსა
მე, აბა, რა გამიგია,
ჯარჯო ვარ არხოტიონი,
კალამი ძლივს ამიღია.
მაინც ნუ მოშლი წერასა,
შეაქე ვინც, რომ გიქია.

შაქება²

შაქება დიდის მწერლისა,
რუსთაველს შაუხდებისა.
ის იყო ამყვავებელი,
დიდება ჩვენი ქვეყნისა;
მრავალი საუკუნის წინ
დროიდან თამარ მეფისა.
მკითხველთ გონების მამხსნელი,
გამომხატველი ლექსისა.
დიდი სიკეთის მომქმედი,
დამტოვებელი ზეკნთვისა.

რუსთველის სურათს

როგორც შუქურა ვარსკვლავი
ერთადერთია ცაზედა,
მას შუქით ვატყობთ ყველანი,
რომ ის მეტია სხვაზედა,
და როგორც მთვარე მოსცურამს
გავსილი თავის გზაზედა,
შოთავ, შენ თითონ ეგრე ხარ
მსოფლიო-ქვეყანაზედა.
შუქურა ციდან გვინათებს,
შენ მიწაზე ხარ მნათობი,
მზისა და მთვარის სხივებით,
ადამის წესით ნაშობი.
ქვეყნად ფასდაუდებელი,
შენი ქმნილების ნაყოფი,
ჭკვა და გონების სალარო,
გრძნობა-გონების სამყოფი.
შოთავ, შენ თითონ ეგრე ხარ,

ბრძენთაგან თავსა მჯდომარე,
შეუდარები, უებრო,
ანგარიშ მიუწდომარე,
შორს მჭვრეტი, ჩაფიქრებული,
ზღვა და ხმელეთზე მსტომარე,
კაცობრიობის მხატვარი,
გონება მიუწდომარე.
შენი უკვდავი ნაყოფი,
ყამირი მოგვახნევენე,
დაუზარელად გვაშრომე,
ზედ ხარჯი გაგვაწევენე,
რაც დაგვითესე ნახნავში,
უტყუვრად მოგვამკევენე,
მაგ შენი ტვინის ნაყოფით,
ზედ ძეგლი დაგვადგმევენე.

ნაწყვეტი⁴

ტარიელს აქორწილებენ
მოყმესა შაშვენებულსა:
ცხენს უკაზმებენ მსახურნი,
ლურჯასა გახელებულსა,
ზედ შასმენ პირშიშველასა,
მოყმესა შაფერებულსა.

სოქობროსწილი და სმოივგომ

განახლებულ სოფელზე⁵

გვახარებს ახალი სოფლის—
წინსვლა და გამარჯვებაო,
სიკვდილის პირას მიმდგარი,
ძველი სულს ლაფავს, კვდებაო.
თავს ადგას ჭირისუფალნი,
ნალექი ბნელეთისაო,
ჩაუცვამთ ძაძა, ფლასები
გლოვის და შავის დღისაო.
ჩასჩიფჩიფებენ მომაკვდავს:
„ლონე მოიეც, გალალდი!“.
ხმა გრგვინავს მილიონების:
„აღარ გვინდებხარ, ჩაძალლდი.“
ახალ სამყაროს ვაშენებთ,

მშრომელთა სასკტაროსა,
უსამართლობის, ჩაგვრისას,
ძველს მიწა დაეყაროსა.
მის მეურვეს და შემჭირველს,
სიცოცხლეს გაემწაროსა,
ჩვენს ავისმდომელს და ორგულს,
ნურას დროს გაეხაროსა.
მუქთახორებმა ვერ იყმონ
ამიერიდან სოფელი,
ალიგვეს პირის ქვეყნითგან,
უშრომნი, უქმადმოფელი.

კიროვის ხსოვნას⁶

საბჭოთა ხელისუფლებას
დაგვატყდა დიდი ზიანი,
მოგვიკლეს სერგო კიროვი,
წინამძღოლი და ჭკვიანი.
ბრძოლაში გამოწრთობილი,
თავდადებული, ფხიანი,
მშრომელი ხალხის დამცველი,
მოსაზრე ათასფრიანი.
ცდილობენ ხელის ჩაშლასა
სოციალიზმის მტრებიო,
დასისინებენ სამტროდა
გველებთან შესადრებიო.
ვერ დაგვაკლებენ ვერაფერს,

ათასი წლისა მკვდრებიო,
ისრეც ესენი არიან,
საფლავში მიმავლებიო:
ყველამ იცოდეს, სიმართლეს
არ ეკარგება ფასიო,
სიმართლის მტერი ვინც არი
ვემეელევა გნასიო.

თუ სიკვდილია, იცოდნენ
ძალას მოვარტყათ ძალაო,
მას ისტორია გააგებს,
ვინ ივლის ყირამალაო.
მუშათა მტერი რუსეთში
მოსპო და გააწყალაო,
ევროპიასაც მოელის
დღეს იქნება თუ ხვალაო.
წყალწაღებული ბურჟუა
დასჭიდებია ხავსაო,
დღეს ჩქიფა დანას მიჰმართა,
ვერ აჭრევენებს ხმალსაო.
მოგვიკლეს სერგო კიროვი
სთესენ შურსა და ავსაო,
ჩვენ წითელ დროშებს ავმართავთ
იმათ ჩავაცმევთ შავსაო.

აქა გვყავს ბრძენი სტალინი,
მტრებს ის დაუგებს ხუნდსაო.
ამ სტრიქონების დამწერსა,
ისაკოს სტკენობს გულსაო.

ლ ვ ნ ი ნ ს 7

ძვირფასო ძიავ, ლენინო, შენ მოგიგონოთ მკვდარიო,
ჩვენში შენ მოსპე მონობა, ახლა დაგვიდგა დარიო.

როგორც ჩამოჰკარ პირველში თავისუფლების ზარიო,
მოსპევი ბურჯუაძია, მშრომელთ მიანდე ზავიო.

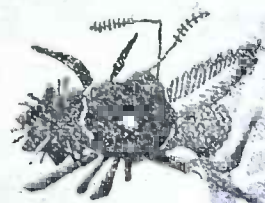
დროშა რომ აატრიალე, შეიძრა მთა და ბარიო,
ეძებდი თავისუფლებას, აღარ დაზოგე ჯანიო.

კარგია ჩვენი სტალინი, მისი სული და გულიო,
უნდა აყვავდეს ქვეყანა, ასე აქვს განზრახულიო.

შემოაშუქებს სოფლებში ცხოვრობებს მოცუქულიო,

SK 1119

ხარობს მუშა და გლეხები, მტრებს კი
უკვდებათ გულიო,
უნდა აყვავდეს ქვეყანა, ღარიბი, დაჩა-
გრულიო.
მართლა აყვავდა ქვეყანა, ყველამ გააღო
თვალები,
ჩვენც დავეხმაროთ მთავრობას, რომ არ
დავადოთ ვალები.
რაც უნდა გოლვა დაგვიდგეს, არ მოგ-
ვიცდება ყანები,
ავაშენოთ და მოგვირწყამს ჩვენი ჰაე-
როპლანები.
მთელს მსოფლიოში ჩამოჰკრა თავისუფ-
ლების ზარმაო,
ტალლა შემოჰკრა ბურჯუას აღელვებუ-
ლმა ზვაგმაო.

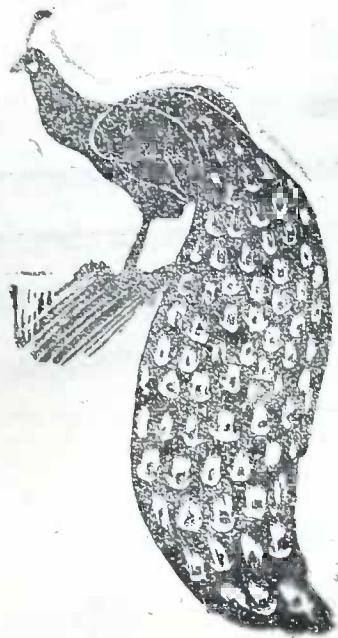

ეს რა ვნახე⁸

ბზობის წირვა დაირეკა,
მოგვეფინა საკმეველი,
მთელი ხალხი იქ მობრძანდა
მოხუცი და დედაბერი.
აგერ წირვაც გამოვიდა,
შინ წაბრძანდა მამა-მღვდელი.
ფოფოდიას მიულოცა,
კობტად ჩამოართვა ხელი;
ჯერ დაუკოცნა ლოყები,

მერე თეთრი, ბროლის ყელი.
მეზობლის პაწაწა გოგონა
ასე უცქერს, როგორც შველი!
— დედი, დედი, ეს რა ვნახე,
ეს რა მყრალი, საძაგელი;
კაცი ქალადა ქცეულა,
ჩაუცვია კაბა გრძელი;
თუ მართლა დიაცი არი,
პირზე რალათა აქვს წვერი?
— არა, შვილო, მოძღვარია,
„მადლიანი“ მამა-მღვდელი;
ახლა აქ კი არ მსახურობს,
აბარია ახალშენი.
მაშინ იმან გაასვენა
ცხონებული მამაშენი.
ერთი კოდი პური მივე,
ხუთი ლიტრა კარგი ქერი.
ტაბლა კარგი გაუგზავნე,
სულ ზედ ეწყობ ყველაფერი,
კოტრანა და ფლავ-კორკოტი,
ნაზუქი და ქადა მთელი.
სულ ყველა ხომ ზედ მივართვი,
ზედაშე და სეფისკვერი.

დაგიღალე მეჩონგურე;
ჩარექასა ვსტაცე ხელი.
ახალკაცოს მეძახიან,
ვარ ლექსების გამომოქმელი.
აქ ნურავის გეწყინებათ,
მღვდელს წამოვსცხე შოლტის წვერი.

ხმსუჳითის გზა⁹

კვირა დილა გათენდა,
როგორ სიწმინდის დარია,
გადმოვიტანე ჩონგური,
ახალ ჩაუდევ ლარია.
ლექსებს დაგითვლის ბერკაცი,
მას ძლივლა უჭრის თვალია,
ვანო გეჯაძემ*) იცოცხლა,
მაგან გაგვილა კარია.
დარჩების სახსოვარადა
მაგის სახელი, გვარია.
საბჭოის ხელისუფლებამ
საქმე ქნა გასახარია,

* ინჟენერი.

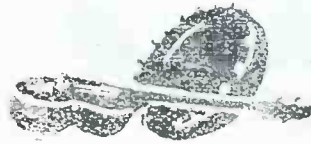
გზა გახსნეს ხევსურეთშია,
მთას შაუერთა ბარია.
მახვინა სინათლის სხივი,
რაც მთიელთ არემარია,
მავიდა ხევსურეთშია,
ავტომობილის ჯარია.
მალექსეს საჩუქარ უნდა
მადლია მისცათ ჩემფერსო,
საჯამაგროს ნადგომსა,
ხაზეინები მცემდესო.

ს ა ჩ ა ნ ბ უ რ ო ¹⁰

ოქტომბერმა გაგვიტენა
სიხარულის დილა.
კულაკებს და მუქთახორებს
უწყაპუნა სილა,
ხუცებსა და თავადებსა
გამოუხსნა ფთილა.
და იმათი სალოცავი
კუბრში ჩავარდნილა.
ჩარჩ-ვაჭრების მალაზია
მაგრა მიკეტილა.
კულაკები დაარჩივა,
ერთად მიაწყვილა.
სოფლები და ქალაქები

სულ მთლად გამოცვლილა,
ელექტრონის ჩირაღდნები
ყველგან მოფენილა.
ფაბრიკები, ზაოდები
ბლომად მოწყობილა.
ამის აშენების ბედი
რუსეთს ენაწილა,
ჩვენსა სტალინს ჩააბარა
და თან გააფრთხილა:
გლეხები და ქარხნის მუშა
შენებრ გყავდეს ტკბილად,
მათი მტრები და ორგული
მორჩეს, გაწყვეტილა.

ტრაქტორო, ჩვენო ყველაო ¹¹

ტრაქტორო, შენი ჭირიმე
რომ ძლიერი ხარ ღონითა,
არც თივა-ქერი გჭირდება,
და არც ბალახი ძოვნითა.
ტრაქტორო, რკინის ლაბა ხარ
დაულალავი შრომითა;
არ დამდგომიხარ სახნავში,
არც ზარმაც გამოყოლითა,
მიდიხარ, როგორც დევგმირი.
წინ დაგიხვდები ვერაო!

შენი ჭირიმე, შენია,
ფეხზე დამიდგი კერაო.
ნიკოლოზის დროს შენს თავსა
ვინ გვალისებდა ჩვენაო!
მათ მხოლოდ ცემა შეეძლოთ,
არსაით გვქონდა შეველაო.
ეზლა კი სოფლად შეიჭერ
კოლექტივებში შენაო,
და ღარიბ-ტანჯულ გლეხებსა
მოგვეცა ტანჯვის შეველაო.
კულაკიც შენს შნოს ვერ უძლებს,
ტრაქტორო, ჩვენო ყველაო.
მას ვეღარ შეველის ხრიკები,
დაძვრება, როგორც მელაო.

კოლმეურნე გოგოს¹²

ახალ სოფლის შვილი ვარ
კოლმეურნე მეო,
ერთი გოგო შემეყვარდა
მისი ჭირიმეო.

ისიც კოლმეურნე იყო
ბეჯითი და მხნეო,
დამკვრელია, წინამძღოლი,
მთელი სოფლის მზეო.
დამკვრელურად მიუდექი,
სიტყვა გადუგდეო:

—გოგო, ნეტა რა იქნება
ცოლად გამოძეო.
მიპასუხა:—მოვრიგდებით

ჩვენ მაგ საქმეზეთ,
თვით ბუნებამ გაარჩიოს
ჩვენი ყოფნის დღეო.
სოცშეჯიბრში თუ ბიჭი ხარ
ადე, გამომყო,
ტემპებშიაც არ ჩამომრჩე,
მუდამ თან მომყო.
ბამბაშია მან შაჯობა,
ტრაქტორზედა მეო,
ცოლობას მაინც დამპირდა,
მისი ჭირიმეო.

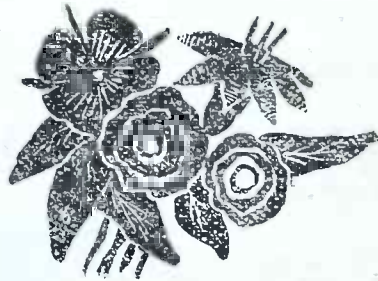

შაქუჩდით, პროლეტარებო ¹³

ლექსა გამოვთქვამ, დავდახებ,
აზრები დავამშვენო,
მარცხენავ, ძალი მომართე.
დაჰკა მარჯვენა ხელო!
ხელმძღვანელი გვყავს სტალინი,
პარტიის ხაზის მცველო,
მუდამ დღე გაზეთს გვიგზავნის.
გლებო, შეიგნე ჯერო!
შაქუჩდით პროლეტარებო,
მუშავ, მრავალო სულო!

გუგუხით გაიარენით,
ვარ მტერი დააბნელო.
წინ გაიმძღვარეთ ტრაქტორი,
შოფერი შეუყენო,
თან ტკბილი ნანა უთხარით,
ტკბილო ბანებო გრძელო.
ხელშიაც დროშა ასწიეთ,
დროშა, წითელო ფერო,
ნახატო ჩაქუჩ-ნამგალო,
მუშურ-გლებურო კვერო.
ნახნავო გრძელო მიწებო,
გრძელო და ვაკე ბრტყელო.
გამართეთ გრძელი ბედლები,
მუშების სამრეწველო.
გრძელი მარნები დამართეთ,
გვერდიდან საწნახელო,
შიგ რქაწითელი მიუშვით,
გენაცვათ, ყურძნის წვენო.
თათბირს გვიგზავნის სარდალი,
ვარაშილოვი, ძველო,
გაიშალენით მუშებო,
მტერი მედგარის მკვრელო.

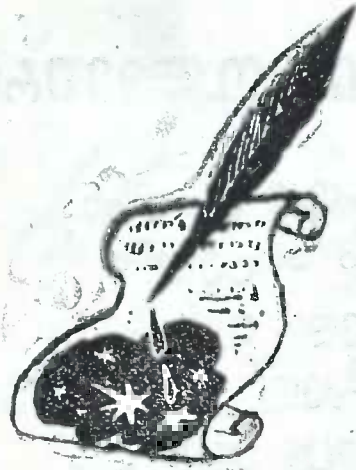
მე წითელ ჯარებს გადავშლი,
გარ მტერი დავაბნელო.
მიტინგ გადუშვებ ინგლისში,
მათ ჯარი ავალელო.
იმათი მუშა გავფიცო,
მათ განზე გავუყენო.

ფსრუმელის სიმღერა ¹⁴

მიყვარდა ძმასთან ოფლის ღვრა,
შემოძახილი ყანისა,
ერთი შრომა და გმირობა,
სიმღერა ტკბილი ხმანისა.
ჩაღამც მოვესწარ ამ დროსა
შუქი წამოდგა მთვარისა;
ვენაცვა ხელისუფლებას
დამაარსებელს ამისა.
შევერთდით მუშა-გლეხები,
ხარი, გუთანნი, კავიცა,
ჩვენი ნაშრომი ვენახი,
ნაკვეთი მთა და ბარისა.

რათ გვინდა მღვდელ-დიაკონი,
მუქთი მჭამელი არისა;
საწყალი კაცი ბევრია,
თუ კი შეძლება არისა.

გთიელი კოლმეურნი¹⁵

სონდისველამ* შეადგინა.
კოლექტივი არტელია,
მენაც შევედი ღარიბი,
ცოცხალ მკვდრებში სათვლელია.
კოლექტივიცა ყოფილა,
საწყლის კაცის საფერია,
ბელელი პურით ავაგსე,
ქერი მერგო რამდენია.
ჩალის ზვინები ავაგე,
ბზით ავაგსე საბძელია.
ფილიპე ბუბუნაურო**
მადლი ჰქენ და სახელია,
ერთი პერანგი მაჩუქე
თეთრი, ტანზე საცმელია.

* სოფელია

** კოლმეურნეობის თავმჯდომარე

არ ვინა მყავ შემკერავი,
სახლში ხინკლის ჩამყრელია,
ღელაკაცი მომიყვანეთ,
ქვრივი, ჩემი საფერია.

ა. წერეთლის გარდაცვალების 20 წლის თავზე¹⁶

ჩაფიქრებულხარ აკაკი,
ფიქრს მოუცვიხარ მწარესა,
გეტყობა, ამბავს გადმოგვცემ
რაღაცას სამწუხაროსა.
ლექსებს გადმოგვცემ შენებრივ,
მოჰფენამ ყველა მხარესა;
ძირ ჩვენ გვახარებ მსმენელსა,
მალლა მზესა და მთვარესა.
ამოთქვი—ყური დაგიგდოთ,
დავტკბეთ მაგ შენი სმენითა,
ჩაგვიწკრიძალე ლექსები
შენებრ მოქნილი ენითა.

შენთან მოვდივართ, ყურს გიგდებთ
ზოგი ფეხით და ცხენითა.
რომელი რომელს მოუსწრებს,
ისრე მოვრბივართ რბენითა.
თუმცა ამ ქვეყნის მნათობი
პირველი შოთა არიო.
აღარც შენა ხარ ნაკლები,
იმასთან შესადარიო.

გადარებ, კიდეც ღირსი ხარ,
არა, არა ვარ მცდარიო.
ორთავეს გულზე გიხატამთ,
ერთიც არ გვყევხარ მკვლარიო.

წინანდელ ომებ რა იყო ¹⁷

წინანდელ ომებ რა იყო,
წინანდელ თოფ და ხმალია!
საპირისწამლეს აყრიდენ,
ჩახმახს ეჭირა ტალია
გათარსულ იყო ქვეყანა,
ის გახდა როგორც ალია,
ზღვაში ძირს დადის გემები,
მალლა ჰაეროპლანია,
ისე გამოდის ტყვიანი,
როგორც — კრანტიდან წყალია,
არ გაუშვებენ ცოცხალს,
თუ კაცს გააბეს თვალია,
სისხლით დატყევილ ხალხ დადის,
როგორც მგლის ნაგლეჯ ცხელია.

საწყლებსა ჰგონავ დედებსა,
შვილებ მოგვივა ძალია,
დედასა ჰგონავ ცოცხალი,
შვილ გრანიცაზე მკვდარია.

იხილეთ ჩვენი საცდისკონ

სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა
სადაც ჩვენს წიგნსა

მომკვდარა ჩვენი ლენინი¹⁸

მომკვდარა ჩვენი ლენინი,
აღარა გვყავის მცველია;
დამგლოვიარდენ მშრომელნი,
გულს დაიკრიფეს ხელია.
ლენინის ადგილას არის
ეხლა სტალინი ჩვენია,
შეხარის ქარხნის მუშეები...
შენი ჭირიმე, შენია!
შორი-შორ ერიდებიან:
„არ მივაკაროთ მტვერია“.
ხელში ფანქარი უჭერაგ,
მოუღერებავ ყელია...

დარცად არი ძველი დრო
გზირი, ხატი და ღვდელია.
ვაჟის გვარისა არის,
ემაგ ლექსისა მოქმელია;
ბაღია პატარუნაი,
არც ეწამება წვერია,
ლექსს იტყვის ჩვენსა მამაზე,
კალამი დაუჭერია.

ა ლ გ ე თ ს ¹⁵

შენ გეუბნები, ალგეთო,
წყაროვ არხოტის მთისაო,
ატირებული ყინულის,
ცრემლებო კლდეკარისაო.
ხან მორაკრაკევ ქვიშნარზე,
დინჯი მოხუცის ჭკვისაო,
ხან დედავ ნიაღვრებისავ,
გულშემზარავი ხმისაო.
იღინე, დიდხანს იღინე,
სანამ შუქი ჰფენს მზისაო,
ჩარეცხე ჭუჭყი და ხავსი,
წარსულის სიძველისაო.

ნუ შეგაშინებს ნაძენარი,
ნურც რიყე ლოდებისაო;
ჩაითამაშე ხეობა,

კვალი გაკაფე გზისაო.
გზაზე დაგხვდება ველები,
ნათესი სიმინდისაო,
დიდი ოჯახი ჰპატრონობს
ათასი ძმის და რძლისაო.

გადაეც მთიდან სალამი
ხოპისის კოლექტივისაო,
შემდეგ ვენახებს ესტუმრე
ასურეთ მარაბდისაო.

აკაკის²⁰

შენა ხარ ჩვენი ქვეყნისთვის
სიამაყე და მშვენება,
და ყველას გულში გაისმის,
ოთხკუთხივ შენი ხსენება.
გამაიცვალნენ, მომწითდენ,
გვემულ გლებების შვილები,
მაშინ შავებით მოსილნი,
დღეს წითლად შამოსილები.
ჩარხი უკულმა ნაბრუნნი,
დღეს წალმა გადმოტრიალდა,
მის მაგიერად წითელი
ვარსკვლავი ამობრწყვიალდა.

და შენ რომ გმირებს ეძებდი,
ნალარითა და დაფითა,
დღეს თავმოყრილნი არიან
როგორც ასხმულნი ძაფითა.
გაანადგურეს მიწასთან
ბნელეთის მოციქულები,
და გააყოლეს ერთმანეთს
ხელიხელ ჩაკიდულები.
ის ვარდი, შენ რომ ეძებდი,
ობლად რომ ამოსულიყო,
მის გვერდზე დასამშვენებლად,
ვარსკვლავი ჩამოსულიყო.

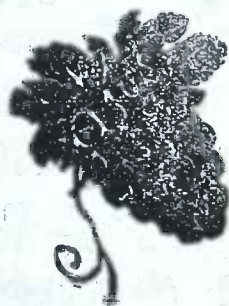
კოლხიდეზენი²¹

ციებამ თქვა: ჭაობებში
ბინა მჭონდა თბილადო,
ახლა გრიგოლ მაღანია*
შემომიჩნდა ჭირადო,
ათას ბაყაყს ვუთავაზებ,
ათი ათას კოლოსა.
ოღონ ექსკავატორები,
აქედან წაიღოსა.
ნოდია და გეგეჭკორი**

* გრ. მაღანია—ს.კ.პ. (ბ) ფოთის ქალაქკომის მდივანი. გარდაიცვალა 1934 წლის ნოემბერში.

** კოლხიდაში ჭაობის დასრობაზე მომუშავე ინჟინრები.

უკან გააყოლოსა,
ციტრუსები ამოთხაროს
ჭალადიდის ბოლოსა.
მალანიამ უპასუხა:
შეხედეთ ამ ბრიყვსო,
აქამდე რომ გადამიჩა,
აგი არ უკვირსო?
ნოდია და გეგეჭკორის
მკლავი კარგად სჭრისო,
კოლოები ამოწყვიტეს
კაპარჭინას* პირსო.
ციება და ბაყაყები
ახლა ფიჩორს* ზისო,
მათაც ბუნავს ამოვუგდებთ,
იმ გაისის პირსო.

* მდინარეებია კოლხიდაში.

მღვდელ-ღიაკვანი ²²

ღიაკონმა უთხრა მღვდელსო:
—საცეცხლურში ჩავყრი ცეცხლსო,
მოგილოცავ ხალხის ტანჯვას,
მოგცემ — ჩაგიკოცნი ყელსო.
სულ ყველანი მადლს გიხდიან,
შენ, რომ აყრი თვალში ფერფლსო,
ზოგი მუხლზე დახოქილი,
ზოგი ფეხზე გიხრის ქედსო,
ღმერთს ევედრე, მუდამ ტანჯვა
არ მოაკლოს ამ შენს მრევლსო,
ქალები ეშხით კვდებიან
შენ, რომ აცმაცურებ წვერსო.
ხომ კი ხედავ, ეს ქვეყანა
სულ საჭმელად გაგვჩენია,
საკურთხში და საწირავში
უფრო გამოსარჩენია.

ბოლომდე რომ ჭკუით დავუხვდებით,
სულ საქმელი გვექნებაო.
დაუფაროს ღმერთმა შტერ ხალხს,
განათლება-შეგნებაო.
მღვდელმა უთხრა: — დიაკონო,
დაგლევია ჭკუა თავში!
ვერ უყურებ, შე საწყალო.
რა ამბავი არის ხალხში?
აირია სტუდენტები,
უკავიათ ტროსტი ხელში —
იმან, რომ ხალხს უქადაგა
გამიჩინა ცეცხლი ყელში.
სთქვა, რომ — სწავლა-განათლება
დროა გამოიჩინოთო,
მგლები—მღვდელი, დიაკონი,
რატომ უნდა არჩინოთო.
რაც გვაწვალეს, სისხლი გვწოფეს
ზედმეტია, გვეყოფაო,
აწი მაინც გამოფხიზლდეს,
დატანჯული გლებობაო.
ამის შემდეგ სუყველანი
მე გამიდგენ განზედო,

აღარავინ პატივს არ მცემს,
არ მკოცნიან ჯვარზედაო.
ცხვრის ღუმა და ძროხის ბეჭი
მელანდება თვალზედაო,
ღროა პირი შევაჩვიოთ
ლობიო და ფხალზედაო.
ჩვენი საქმე წამხდარია
ღიაკონო ბაგრატაო!
სიმშლით დავიხოცებით,
ვერ გავძლებით მაგრათაო,
ხომ კი იცი ეს მთავრობა,
ვარს რომ გვეტყვის დრამზედაო!
შენ რა მოსაზრებისა ხარ,
რას მეტყვი ამაზედაო?
ღიაკონმა უპასუხა: — რას მეუბნები
მამაო!?

დავიღუპეთ — გვეკარგება
ტკბილი პურისა ჭამაო!

გზა სოციალიზმისა ²³

ფშავ-ხევსურეთის ხეობავ
მიუვალ იყავ ხალხისა,
ამ მეორე ხუთწლედშია
თქვენ ღირსნი გახდით კარგისა.
წინეთ არავის შეეძლო
თქვენში მოზიდვა ბარგისა,
ეხლა მიხედეთ თქვენ კლდეებს,
ავტომობილი გარბისა.
ბარისახოში ქალაქით
ორიოდ სათში აღისა,
ქალაქს წამსვლელი ხევსური
სოიუზტრანციით ჩადისა.

ფშავხევსურეთის ხეობას
ახლა ფარდა ახადესო,
მიყრუებული მიდამო
ხო ქალაქად გახადესო.
კულაკები იძახიან:

ძველო დრო, სად წახვედიო,
ხალხს მშენებლობა აჩვენეს,
ჩვენ გაგვიტყდა სახელიო.

ბურჯუამაც ვერ მიშველა,
იმედი მქონდა ძმისაო,
ხარობს მუშა და გლეხი

ჰაიდა დედა მტრისაო!

წინეთ ვინც იყვნენ ბნელაში
შუქი მიაღვათ მზისაო,

სადაც წაველი, წინ დამიხვდა
გზა სოციალიზმისაო.

ა ლ ა ზ ა ნ ს ²⁴

საბჭოის ხელით გაკეთდა
დიდი ალაზნის არხიო,
რომ წალმა დაატრიალოს
ჩვენი ცხოვრების ჩარხიო.
აბიბინოს მინდვრები
და გადააკრას ბარხიო,
მოსპოს გვალვა და შიმშილი,
რაც არის ჩასამარხიო.
გარშემო შემოუარა
ქიზიყ-კახეთის ველებსა,
წინათ რომ დაბლა ჰკვეთავდა

ირმებს, დათვებს და მშველებსა.
უხსოვარ დროის მანძილზე
უბრალოდ ხეტიალობდი,
ჩუმ-ჩუმად იპარებოდი,
იკლაკნებოდი წვალობდი
მთლად უსარგებლო იყავი,
არათერს არა გვწყალობდი,
მხოლოდ გვაძლევდი ზიანსა
გვახიობდი, არა გვბრალობდი.
აუჩქარებლად მისდიხარ,
ზანტად და ეშმაკურადა,
კაცს როცა ხელში იგდებდი,
ეჩვენებოდი ძმურადა.
ძველი გზა დაგაგდებინეთ,
როგორი ბიჭი ბრძანდები,
სუყველას გავაგებინეთ.
დაგქსაქსეთ, დაგაქუცმაცეთ,
ხარჯები გაგაღებინეთ,
უსაქმო გზაზე ტარებით
მთლად ხელი აგაღებინეთ.
თუმცა ჩვენ ხარჯი გავწიეთ
და შაგიკარით თაღები,
რომ გვემსახურო, მოგვირწყო

ზვრები, მინდვრები, ბაღები,
შეგვმატო ერთი ათადა,
რაც გვინდა გასასაღები:
და გაჭანჭყაროთ იმდენი,
მოგხადოთ ერბო, ნაღები.

იორამ ჩარბოდაშვილი ²⁵

იორამ ჩარბოდაშვილი
ამოღებული ხმალია!
გავარდა ყაჩაღებთანა,
მთლად დასძრა მთა და ბარია,
დაეცნენ გვარდიელები,
გავარდა, როგორც ქარია,
მაექცა ცალი მხრიდანა,
კლდის შავარდენი ჩქარია.
დატყვრა და დატყვრა თოფები,
წავიდა სისხლის ღვარია.
— დაიცათ, გვარდიელებო,
თქვენც მოგცეთ სამართალია,
მოდიან ბალშავიკები,
სროლა იციან მწარეა,

გასწყვიტონ თქვენი სახელი
დღე დაგაყენონთ ცხარეა!
ახლა არაგვზე წავიდე,
ფშავსაც დაგავლო თვალია,
ბეჩავაც გვარდიელია,
სოფლისა კამისარია.

— შაჰკარით, დაატუსაღეთ
ჩარბოდაშვილი ბიჭია.

დუშეთის ციხეში ჩამსვეს,
ფშავისკენ მიმავალია,
უყვირე ციხის უფროსსა,
— მალე გამიღეთ კარია!

სტალინზე ²⁶

უნდა ვიამბო ახლები,
ერთ აღარ იყოს ძველია,
ეგები უთხრათ სტალინსა,
ლექს ნაუბარი ჩემია,
გაითქვა სამზღვარს გარეთა
სტალინ, სიმძლავრე შენია,
გამაგრდა გრანიცეები,
მაგრა ჩაშჭიდე ხელია,
მტერ მიჯნას ველარ გადმოვა,
დაედო მკვდრისა ფერია.
კარგებ გყავ პარტიელები,
ეგეთი, როგორც ვეფხვია,
წამოვა მთის ხევსურები.

ოღონ ხმა დასწვდეს შენია,
მხარზე ქართულებ თოფები
წელზე გამჭრელი ხმლებია.
მობრძანდი ხევსურეთშია,
ადგილ იხილე ჩვენია,
გაიცან მთის ხევსურები,
ზოგ ახალ, ზოგიც ბერია,
წამოხვალ მაშინაითა,
თან წამოგყვება ბერია.

ამხ. ბერია ხევსურეთში²⁷

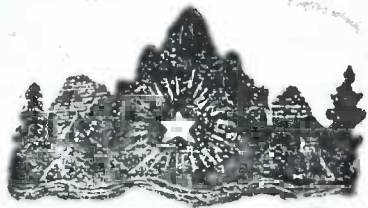
აღარ მინდიხარ ზამთარო,
ზაფხულო, მოდი ჩქარაო,
იღვიძებს მთების წვერები,
მირული გაიზარდაო.

გადაიყარა თოვლ-ჭირხლი
ხელპირი დაიბანაო,
შამაშრა მთების ფერდები,
ყვავილები გაიშალაო.

ჭიუხებ ეძახს ერთურთსა
ნიკალა გაიპარაო,
შვეიცარიას გასცილდა,
სადარა დაიძალაო.

შენ წადი, ძველო დროებავ,
აღარ გვინდიხარ, არაო,
ახალ დროება მოვიდა,
მატულობს თანდათანაო,

გვიმართვენ სასახლეებსა,
ზოგი დღეს, ზოგი ხვალო,
ავტონობილებ მოვიდა,
გრიალი მაიტანაო,
ჩვენში ბერიას მოსვლამა,
მთას გული გაუხარაო.
ელექტრონს გაგვინათებენ,
მეც სახლში გავიყვანაო.
მაშინ ნავთ არ დამჭირდება,
არც ბოლიანი ლამფაო.
ჩვენმა კეთილმა ბერიამ
ხევსურებ დაიბარაო.
შატილშიამდე გადვიდა,
ველ კეთილ გადიარაო,
სად ჯიხვებ ვერ დადიოდეს,
იმაზედ გაიარაო,
ბერია ვერ შაადარდა
ყინულიანმა მთამაო.

სამთავრო - საყოფაცხოვრობა

საშუარელ სტუგარს 25

ერთხელ მესტუმრე, გივარგა,
ამბავს გაამბობ მთისასა:
ვეფხვების ნაწოლს გიჩვენებ,
ადრინდელს, დიდის ხნისასა,
კოდალას საქმიანობას—
დინჯ შრიალს ფოთლებისასა,
ცივ წყაროების წანწკარსა,
ნაყარსა ირმებისასა.
მემრე, არწივის ბუდესა
ჩხავილსა ყორნებისასა.
ჰაერიც მოგეწონება,
რომ ნახავ მაღლის მთისასა;
მე აქ მირჩევნავ სიტიტვლე,

სიმდიდრეს ქალაქისასა.

დიდ ცეცხლს დაგინთებ ტყეშია,
მწვადებს შაგიწვავ შვლისასა,
ფოთლებს გაგიშლი სუფრათა,
შამფურებს გავთლი ხისასა.

ცუდს ნუ წაიღებ ამბავსა
იმ შენი მასპინძლისასა!

ჩემთან მობრძანდი, დოსტოლორავ,
როგორც ძმა მივა ძმისასა.

ბევრს რასმე გეტყვის მთიელი
ბარისასა და მთისასა;
მე ალგეთისასა გიამბობ, აგ ძენსა
შენ გკითხავ ალაზნისასა.

თვეების ანგარიში ²⁹

თვისანგარიშს მოგახსენებთ,
დამდეგ გიორგობისთვისა,
თოვლი ბევრი ჩამოყარა,
ტოტი სულ ამტვრია, ხესა,
ქრიშობისთვის რომ დადგება,
ქარიშხალი ამოტყდესა,
ისე გახადა წისქვილი,
კეტიც ველარ აუგდესა,
იანვარიც ამას ამბობს:
მე მოვიყვან კაი მზესა,
გამოვკვებავ ჯანდაკებსა*.

* დაუძღვრებულნი პირუტყვი.

შუადღისას უთბობ წელსა,

თებერვალი ეხვეწება:

მეც შენ მოგიმართავ ხელსა,

სოფლის ბიჭები მოდიან,

კარ-კარ აჭენებენ ცხენსა,

სახლებში ჩაგიდგებიან,

გამოლევინ ჭერსა, ბზესა.

თვეები შემოქუჩულა,

უძახიან ერთმანეთსა:

მარტის თვე უკან დამდგარა,

მოდის და მოიქნევს ხელსა,

ხო იცით ჩემი ამბავი,

ავდრით დავიბარცხნი წვერსა.

ქალაქის გზაზე დავდგები,

ცოდვებს დავაბრუნებ ბევრსა,

სულ გავსწყვიტამ ჯანდაკებსა,

სიცივით მოვსწყვიტავ წელსა,

მე რომ უკან გეგულებით,

უჩემოთ ვინ აწერთ ხელსა?!

აპრილი ეხვეწებოდა:

ნუ იქ, მამი შენის მზესა!

მოდის, კაიკაცობა ქენ,

ყველა ქებას ვიტყვი შენსა,

თორემ გაღაგახდევინებ
უწინდელსა ჩემსა სესხსა,
მე შენი სესხი არ ვიცი,
წადი თხოვე დედა-ჩემსა.
წავიდა და მოახსენა,
შვილი ჩადის ამ საქმესა.
უი, რა საქმე უქნია,
იმ არამს, არდასაცლელსა,
სალამოზე სახში მოვა,
სულ სახრით მოვწყვეტავ წელსა.
აპრილი ამას ამბობდა:
მე გავაშრობ ტყესა, ველსა,
ძველ ბალახს კი არ შევარჩენ,
მალ-მალ დაუნამავ წვერსა.
მაისსა ღმერთო დაგვასწარ,
ხარი უძახოდა ღმერთსა.
მე მანამდი ვერ გავძლები,
მაშინ ამოვივსებ ფერდსა,
ავხტები და ვითამაშებ,
პატრონს იამება ჩემსა.
თიბათვე მოჩანჩალობდა,
მოიქნევდა ნამგალ, ცელსა,
ამ ცელით ბალახს მოვთიბავ,

ამ ნამგლით მოვხუხნი ქერსა.
მკათათვე მამითაღია,
უკივიან ერთმანეთსა.
ზოგიერთი კაი მუშა
ხელით მოიწმინდავს ოფლსა,
ზოგიერთი ცუდი მუშა
ჩეროში ატარებს დღესა.
საბარო ურემს შეაბამს,
ფოთოლს ჩააგებდა ბევრსა,
იმის კარავს გაიკეთებს,
იქ დაემალება მზესა,
სალამოზე სახლში მოვა,
ქათამს დაუკლავენ ჭრელსა,
ძალიან თბილად დახურეთ,
ნაოფლს არ შეგვიცივდესა.
და იმის ნამუშევარი
სამი ათეული თვესა.
მარიამობისთვე დგება,
კოხებს* უპირავენ პირსა,
პურსა ბელელში ჩაყრიან,
საბძელში ჩაყრიან ბზესა.

* კაჭის ქვა.

ენკენისთვე რომ დადგება,
 ვაზებს გადუსვამენ ხელსა
 ზოგს მოწყვეტენ, შეინახენ,
 ზოგით გაიტკობენ ყელსა.
 ღვინობისთვე რომ დადგება,
 ბევრი გოგო გათხოვდესა,
 სიმღერა კაი იციან,
 ღვინოს მოუღერენ ყელსა.

სიმღერა

თბილისის ცენტრის წიგნობის
 კომისიის რედაქტორის
 მადონის თბილისის ცენტრის
 კომისიის რედაქტორის
 თბილისის ცენტრის რედაქტორის
 კომისიის რედაქტორის
 თბილისის ცენტრის რედაქტორის
 კომისიის რედაქტორის

აივ კლდეუ ა³⁰

აივ კლდეშია ყორნები
ბუდობას არ იშლიანო.
გადმოხედნება მწადიან,
თვალნი არ დაიშლიანო,
— რას გამამჩები კვლევითა,
მიწანიმც ჩამოგშლიანო!
ისეთი ქმარ-მაზლები მყავს,
მთას ქორებულა მდიანო,

ბევრ შენისთანა ვაჟასა
ტანზეით ხმალსა ხსნიანო,
თუ უნდა დაატყვევებდენ,
თუ უნდა დაიხსნიანო.

თვალთა ტკივილი ⁸¹

თვალთა ტკივილი თაფლია,
შვილთა დაღევა შაქარი,
დედის სიკვდილი კერაი,
მოსაზიდნებლად მაგარი.
მამის სიკვდილი მთა არი,
გადასავალად მალალი,
ძმისა სიკვდილი მშვილდია,
მოსაზიდნებლად მაგარი.

ქალის თხოვნა³²

მარტყოფო აშენებულო,
შენ ნორიო, რატევანო,
მანდ, რომ ქალი დავიკარგე—
განჯას აღასა ვყევარო.
მანდაურო ვაჟკაცებო—
სუ ჩემო მოსადევარო,
მოკრიფეთ თითო თუმანი,
დამიხსენ—თქვენი ტყვე ვარო.
თუ დამიხსენით—დამიხსენით,
თუ არა და მივყევარო
წინ მიდგა ოქროს ლანგარი,

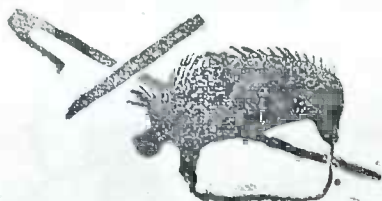
ზედ მიდევ კვიცის თავია,
აღმასის დანა ზედა ძევს,
ფირუზის ტარი ჰყრიაო.
მშიან და ვერ მიჭამია,
რჯული ვერ დამიგდიაო.

საოხუნჯო ³⁸

წუხელის რწყილმა მიკბინა,
გათენებისა ხანსაო,
ავდექ, ავანთე სანთელი,
ღავადექ იმის კვალსაო.
გავიქე, წემევეწივე,
იმ მაღალ გორის თავსაო,
გადავკარ გძელი კომბალა,
გადმიტყდა შუა ტარსაო.

შაგვექნა ბრძოლა ფიცხელი,
მიწა იძროდა, ცაცაო.
ხელიხელ ჩაკიდებული,
ტვინი ანთხია საცაო.

“ ო ჯ ა ლ ო ”

ამბიგინ ანუიღწობ მოუ
ლომამ ამბიგინ
იუღამამ ციმაგა ჭ
ლოსოიგე ძინი ხეფ
ამოწმებნიშ ამ
ლოსგათი ძიროგ იუთე
ლოსმნოგ იუღებგ რაცე
ლოსობატ ეღწ იფუტი

სიკვდილი³⁴

სიკვდილო ვერ დაგემალე,
კლდე გამოგკაფე სალია,
გაგეჟე,—გერსად წაგიველ,
ცხენი არა მყავს მალია.
ქრთამი გაძლიე—არ გინდა,
თვალმარგალიტი, ლალია.
ძნელია მოკვდეს ვაჟკაცი,
უდროოდ მოიშალოსა,
ახალი ნაქორწილავი,
ცოლი შინ მოიყვანოსა.

გელა ³⁵

ბარბაქაული ტიროდა,
დავკარგე სამი ბატია,
მგონია მელამ წამართვა,
იმას ნამუსი აკლია;
სიქურდეში გამოზრდილსა,
კბილები ჩამოხაწვია.
მაიას ბატი გამორბის,
იმას რა სიცხე ადგია?

— წელან მელამ დამპატიყა.
სოფლის ბოლომდის მამდია,
წამოდი, ნახე სოროი,
მერე ის ჩემი ბარტყია.
ქალებო, თქვენი ქათმები,
სულ ასო-ასო აწყვია.

სიკვდილმა ჩამოიარა ⁸⁶

სიკვდილმა ჩამოიარა,
არავინ დახვდა შინაო,
ობოლი შემოეგება,
ხონჩა მიაართვა წინაო.
სიკვდილო, მე წამიყვანე,
ობლობა მომეწყინაო.
შენ ვერ წაგიყვან ობოლო,
არავინ არ გყავს შინაო,
ერთი კოჭლი მამიდა გყავს,
იგიც არ არის შინაო.

ცხრა ძმანი გამრავლებულა,
უნდა ჩაუდგეთ შინაო,
ისინი უნდა გავთიშოთ,
ცალცალკე მივცეთ ბინაო.

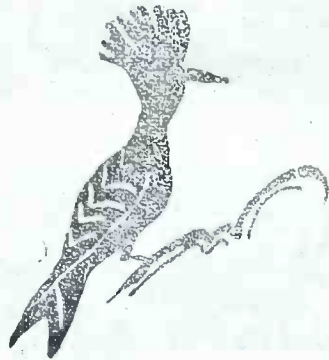
სტოკჰოლმის სპილენძის იულის

სტოკჰოლმის სპილენძის იულს
რეგულაციის სტოკჰოლმის
სტოკჰოლმის იულს ცენტრის
ილითაჲ სინდის სიუბსი
სტოკჰოლმის, თსუბსი
სიუბსი იუსიტ ეიშტე
სტოკჰოლმის ცენტრის უსილენ

სული გვიანა ხდებოდა³⁷

სული გვიანა ხდებოდა,
ჩამოდიოდა ვარსკვლევით;
მთვარეც სულ იხოშებოდა.
მაღალის მთების ნადირი
სატირლად ემზადებოდა,
ცხენიც ტიალი მინდისა
მალმალ ტოტებზე დგებოდა,

ცოლიც იმისი, ბეჩავი,
სულ შავად იმოსებოდა,
დედაც ტიროდა, მამაცა,
თმა წვერით იხოშებოდა.

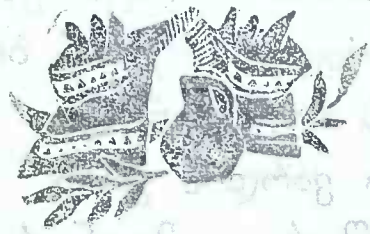
„თუბნისონი თაგის თუბნისონი
„თუბნისონი თაგის თუბნისონი
„თუბნისონი თაგის თუბნისონი

გაშინ კარგი ხარ⁸⁵

მაშინ კარგი ხარ, პირიქით,
გორებზე მწვანის ვზდიოდე.
მთას თოვლო, გადაზდიოდე
ქალას ყირვანო ზდგებოდე,
ხაგირში ხარო მოხნაო,
ბიბინით წამოზდიოდე,
ითესებოდე ქერ-ფქვილო,
ხორბალო, ამოზდიოდე.
ქალაზე ცხვარო-ბატკანო
ჟივილით შემოზდიოდე,
იწველებოდე შიშაქო,

ყველ დიდო ამოზდიოდე!
დარჩეულ მშრალო ბატკანო,
მთის წვერებს მეედებოდე—
მთებ ცხერისაგან გათეთრებულო
ლამაზად იყურებოდე.

აიგინაგ ძე რაქა მან
თქაოღნ დეფინ აქ ინიპ
აიგინ თუმიგოუ ანიექ

სიკვდილი და სიცოცხლე ³⁹

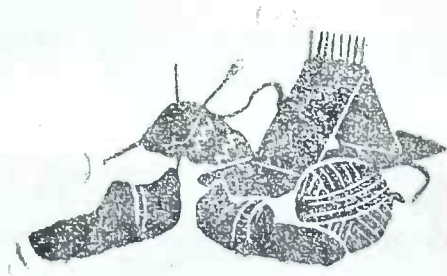
სიკვდილმა უთხრა სიცოცხლეს:
— ხელს არ მოგცემს ჩემთან ბრძოლა,
ასეთ მიჯნურს მოგაშორებ,
ვით შეკრული ვარდის კონა.
„რაც შენ გამშორდი, მიჯნურო,
მას აქეთ ეს გამიგია:
სიპი ქვა მიღევ მუთაქად,
ქვიშა ლოგინად მიგია.

წუწკი კაცი⁴⁰

ზოგიერთი წუწკი კაცი,
გაეყრება ცოლით ძმასა,
ადგება, გომში შაძვრება,
გვერდით გამოაბამს კარსა.
ძმა მაშინ მოაგონდება,
ყანას რომ დაუწყებს მკანსა,
მეძნეური აღარა ჰყავს,
ხელეური მიაქვს ქარსა.
იმის წუწკი დედაკაცი
კოპით დაიხურავს თავსა,

გაივლის და გამოივლის,
ბიჭებს გადაავლებს თვალსა,
ახალ-ახალი სჯობია,
თვალი დაუდგება ქმარსა.

•••••

იქცე იღწულწ ითორ
ქანხ თიუთუ ანუ
ანტოხან იწნოგ კა
ქაბეგ ქანანონგ თიფ
ანტუშოგონ შინ
ქანგ ქანეწულათ წობ
ქანეგ ათეთი იორ
ქანეგ ქანეგინ იორ
იქცეათეთ იღწულწ
ქანეთ ქანობდიეთ

მისთვის ძალის ღონისძიება 41

ჯალათთ მწყემსობა წამლალეს,
ხევათ ვაძოვებ ცხვარსაო,
გავხედავ საჯიხვეებსა, გადაკრიახულ
მთათაო,
ხვარ არის მონადირეი, ვიყურებ თო-
ფის ხმასაო,
თეთრ ჩოხამ გაღმაიარა, მასრან უცემენ
თვალსაო.

გენაცვალე გუროელაო*, სასლად** გა-
ზრდილო ტანსაო,
გუროს დავნატრი ციხეთა, ქვაზე ნაღებ-
სა ქვასაო,
შიგა ნაჯდომსა ვაჟკაცსა, ხელიგათ თა-
თარასაო***.

ლიშნად თუ გელიშნებოდეს, იმედ ზო
მიდევ ქალსაო,
არც მე მოიყონ დიაცსა, ნურც შენ წაუ-
ხელ ქმარსაო,
ეხლა კი ნულარ გეშინის, არ გადმოვლა-
ხავ მთასაო,
შიგნით არ წაგალავიებ გამახელაის
ქალსაო.

კიდევ ვინ მისცემს ურბეთსა ჩემსა მამა-
სა, ძმასაო.

კიდევ წაუალ, ხევსურო, შენზე უკეთეს
ქმარსაო.

სათითე გამამიგზავნე, მეც შემიხდების
ქალსაო.

* სოფელია ხევსურეთში.

** წერილად.

*** კაცის სახელია.

გიქარგავ ხელისახოცსა, მალმალ ჩაგი-
წერ ჯვარსაო.
ეგ ლექსი დაუბარებავ ქისტის ფინჯაოს
ქალსაო.

ქალო, გიქებენ საქმარეს ⁴²

— ქალო, გიქებენ საქმარეს,
თორმეტს გაგითლი ხისასა!
შენ რო მიზლიოდ წყალზედა,
ველისას, განა ტყისასა.

გზის თავიდანა გადმოგდახ:

— პირი მომიბრუნ ღვთის მადლსა!

შენ შე პირ არა მოგიბრუნ,

წყრომასა ჰგვანდა ხვთისასა.

წინდაზე ცრემლებს აყრიდე,

ნაწვიმსა ჰგვანდა ცისასა.

ერთ ცხენი მყავს, ქალო,

მიმინოს ჰგავა მთისასა,

დავიკარგები—დავკარგავ,

ელვას გამსგავსებ ცისასა.

გადავარდები ქისტეთში,
სახელს დავირქმევ წიკასა.

სხვა გვარ ტანსამოს ჩავიცმევ,
ლეგ-ლუგა ქისტურ ცხვრისასა.

ქისტეთს დავკიდებ ციხეზე
მარჯვენას შენი ქმრისასა.

დნებოდეს, ჩამოდიოდეს—
ლიბოს არღვევდეს ქვისასა!

— მაგას ნუ მეტყვი, მომყეო,
არ მემეტები, ღვთის მადლსა!

ეგ რომ ჩემ ქმარევთ გაგიგონ,
ჩაგდგენა თოფის ლიშნათა.

წუხელ სიზმარში ვართევდი
შენსა საჩოხეს წმინდასა,

ჭრელებს გიქსოვდი წინდებსა,
ვადებდი ოქროს შიბასა.

ფშინ იულუტინ ვამ ღწხოტელუ

ვეწუხეცონ

წინან ქიან ქიან ვამ ვამ

ცხს ქიშნუბე

ვამუშეცე ნა, აიოთოთ იოლამ იოლო

ორიშამ

ქველი ოჯახი ⁴³

დედაბოძი მის ძირს კერა, მთლად ოჯა-
ხი მასთან ყველა,
საკიდელზე ყურიანი, გამურული ქვაბში
წველა.

იხნდიდგანა შუაცეცხლზე, საკიდელზე
ქვაბის მზერა,
დედაბოძზე ზედ მიკრული შინდის ჩხაა
მრავალწვერა.

ზედ ჰკიდია ამ ოჯახის პაჭიკ წინდა
ქალმნის ძველა,
ოთხი ხუთი სათარია, ამ ცეცხლზედა და-
საწველად.

დიდ საკირეს ემგზავსება, გუზგუზებდა
ცეცხლი ძველად,
საქარეში ქარი ღმუის, აღარა აქვს ყურ-
სა სმენა.
ღარბაზია ძველებური, სიგრძეცა აქვს
ძრიელ გრძელად.
გაუშლიათ ლურჯი სუფრა, ღამე არის,
ძრიელ ბნელა,
ძირს მიწაზედ გაუშლიათ, ნეჭეშია სხე-
დან ყველა,
ზურგის უკან ბარცალებზე, დოშაკსა
ჰგავს ბალიშ მზერა.
პატრა ბაღლებს აძინებენ, ბაბო ამბობს
ზღაპარ ძველა,
ასთავიან დევის ამბებს, მას შაჰყურებს
პირში ყველა.
ვინც იტყოდა ძველად ზღაპარს, ხილს
საჩუქრად მიაძღვენდა.

ჩემო ნათლიდედაო 44

ჩემო ნათლიდედაო,
ღმერთი შეგეწევას,
შორი გზიდან მოვდივარ,
ცოტა მეშივებაო.
ხვიჩილაი დამიკალი,
ხარჩვა ნუ ეკლებას,
ვარიეი ქე გუუშვი,
დედლად გაგეზღებაო.
ხაჭაპური გამომიცხვე,
ყველი გეშონებაო,
ჩხავრის ღვინო ამოიღე,
ჭურში გეშონებაო.
ცხენსა ჩალა მიმირთმიე,

ზვინზე გეშონებაო...
ჩემო ნათლიდედაო,
ცოტა მეჩქარებაო.
თუ შინ ადრე არ მივედი,
დედა გამიწყლებათ,
უზნოური ქალი მყავს,
შინ არ დამიხთებაო,
მეზობლისას გადიარს,
გამიარშიყდებაო,
ახალგაზდა კაცი ვარ,
თავი მომეჭრებაო.
ჩემო ნათლიდედაო,
კაბა დაგიძველდაო,
ნათლივი გაგიკოტრდა,
ველარ შეგიკერაო.

ფშაური ლექსები 45

თეთრ ქუდავ, წითელ პერანგავ,
ცხენს რო უცემდი პალოსა,
ერთი აქეთ მაიხედე,
ცრემლითა ვლეწავ კალოსა.
კარგ ყმას შაჰყვარდი, ქალო,
ნურც ცუდსა მდიდარისასა,
კარგი ყოფა და ცხოვრება,
მუხლს მოაქვს კარგი ყმისასა.
ვაი, რა ცოდო ბრალია,
შავარდენი ჰყავს ძერასა,
წავა და გაუფრინდება,
შორით დაუწყებს ცქერასა.

ქალ გამირიე საქონი,
ამხანაგობა მწადიან,
სხვაგან ვერა ვძლებ, ლამაზო,
სულ მუდამ შენთან მწადიან.
ამიყვანე, წამიყვანე,
წითელ ქუდავ, ცხენიანო,
ამაზედ მეტს ველარ გეტყვი,
პატარა ვარ, მცხვენიანო.
ნეტავი შენსა დედასა
შენ გაუზრდიხარ შვილადა,
არ გინდა საპნით პირბანა,
არც წარბის ლემა ხშირადა.
ბერი კაცი ვარ ბაჩლელი,
ცოცხალი მკვდრებთან სათვლელი,
ზათხულში ჯალაბთ ჯერ მაკლავ,
ზამთარში ძროხის საჭმელი.
საგირმა გიორ წმინდელმა,
ლუდი ადულა სვიანი,
დალიეს ჯალაბაურთა,
დადგა ხანჯლების ტრიალი.
ქალო, შენსა დერეფანსა,
ბოძს შავუდგამ, არ წავაქცევ

შენი ქმარი ისეთია—
შავუბერავ, გადავაქცევ.
ქალ, საით გაიყურები,
მოგიგრეხია კისერი,
ნეტა ვიცოდე, ლამაზო,
მოუთმენლად ვის ელი!
ქალ, შენი სილამაზითა,
მზეს ეუბნები, ჩამოდი,
ვერ გავძებ სიყვარულითა,
მთავარო სულო, ამოდი.
არ ვარგებულა წაწლობა,
დასწყევლოს ფშავლის კანონი!
ალაზნის პირას გავწირე
სამ უღელ ცალა საქონი.
გაისარჯე ვაჟიკაცო,
მინამ გორზე არის მზეო;
კორკოტისა შაჭამანდსა,
დაუმატე ქალო, რძეო.
კაცსა ხვთისა გაჩენილსა,
თვალი უზის ეშმაკასა,
რაც უნდ კარგი ცოლი ჰყავდეს,
მაინც მოსწონს სხვა და სხვისა.

ნეტავი ნამტირალავსა,
ხმა შენი გამაგონაო,
დამიგო კარგი ლოგინი,
შენ მკლავზედ დამაგორაო.
ქალ, ქისტეთს გაგათხოვებენ,
ქალმანი გინდა რკინისა,
მოგაგონდება კახეთი,
სურვილი მოგკლავს ღვინისა.
ვაჰმე, რა ძლიერ ავად ვარ,
ლამის დაეხუჭო თვალები,
ჩემს სანახავად მოდიან,
ლამაზ-ლამაზი ქალები.
ზოგსა მოაქვს ქიშმიშები,
ზოგს თაზიბაჩებით ბალები.
ერთი შეხედვით შავატყობ,
რომელსაც შევებრალები.
სხვები როცა კარში გავლენ,
მას ჩემსკენ რჩება თვალები.
ბახტრიონელი არა ვარ,
წამოვჯდოე გორაკაზედა,
მე ხირბალელი არა ვარ,
ცხვრები ვიპარო წყალზედა,

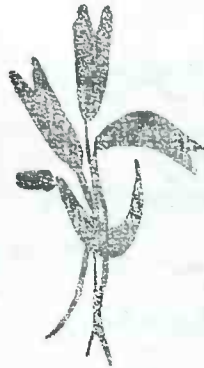
მე ახმეტელი არა ვარ,
სულ ვიჯდე დუქნის კარზედა,
ქისტაურელი არა ვარ,
ჩხუბი გავხადო გზაზედა.
ბატნელი ბიჭი გახლავარ,
დავიყურები მკლავზედა.

ხალხური დახასიათება 46

ბაზრობა ქალაქური,
შეშა დიღმური,
ჭურჭელი მცხეთური,
სავოდრე ძეგური;
ლობიო სასხორული,
ერბო მაღალი წინარეხული,
კირი კავთისხეური,
ჭილობი იდღური,
წყარო ჩავიძიანთ უბნური,
სემკა (ძაღლი) გომური,
ლოდნარე (ლოდიანი ადგილები) ნია-
ბაური,

მამალი ჩოჩური,
კუდაზნაურა მეტეხური,
ძილი ხანდაკური,
ხველა სასირული,
თბილი წყარო დოული,
პატარძალი გრაკალელი,
ჯოჯო უფლისციხური,
არშიყობა გორული,
ქალი და რძალი ხიდისთაური,
ღვინო ატენური,
სეტყვა ხოვლული,
ყბედა ახალქალაქური.

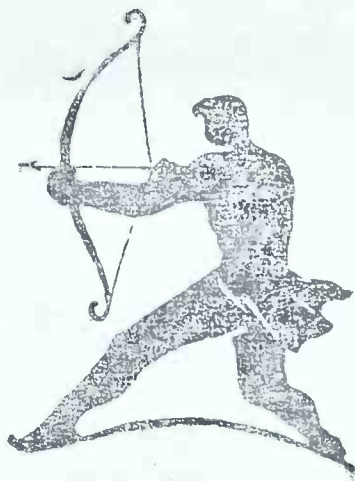

გზირი გავიდა ტისტნითა 47

გზირი გავიდა ტისტნითა
მგელთ გაატანეს კვალიო.
ჯამრულამა და იმედამ
ერთუცს უჭირეს მხარიო.
აწივნეს ხირსილაურნი,
პირშიშველანი ყმანიო,
ტყუებით ჩაიარიან:
ნაბად დახვივნეს ხმალიო.
ჩავიდეს—აწითებინეს,
ახვათ ჭალანი, გზანიო,
მარეშათ ღამბოლოთაი

დაკაფეს როგორც ხარო.
აშანდით დაიქცევინ,
მგელთ ვერ მოხელეს კვალიო.
აუტყდა მძიმე მღევარი,
გზირთ ვერ მოხკიდეს თვალიო,
ორნ გამოღმეტდეს მღევართა
დავლათ გვაქ ძალიანიო..
ძალიან დავლათ ხქონიათ,
ისრემცა წყალობს ჯვარიო.
ნასხდომთ ზე მიხყუდებიან
ქოოდ იყენესა ბრძანიო.
ჯამრულამა და იმედამ,
ერთუცს მისჭირეს მხარიო.
ერთუცის მემჯობიაბა,
ლაშჩი ახვიეს ალიო.
კისრისას ამოზდიოდა
კბილი და კბილის ძვალიო,
აუტყდა მძიმე მღევარი,
ეცოტავების მკვდარიო.
ეგიც მაზედაც შადევით,
ეხლა გაქვთ საჩივარიო.
დაბრუნდეს საშინაოდა,
პირწაღმ ილოცეს ჯვარიო

ერთმანეთს ეუბნებიან:
დიდ დაგველივა ხანო.
შაგვწუხდებოდეს ჯალათნი,
საკარემოს ჩვეულ ჯვარიო.

ქალ-ვაჟის განსაუბრება 48

ვაჟი

პირდაპირ ჩამოხვიდოდი,
მოხქსოვდი ჭრელის წინდასა,
შეგრამ სიზმარში ასთევი
ჩემსა საჩოხეს წმინდასა.

ქალი

— ნეტა რა გათქმევს, ვაჟაო,
თავის სირეგვნის სიტყვასა,
ჩემა საქმარემ გაიგოს,
დაგიდებს თოფის ლიშანსა,
ცოლსა ქვე საით წაართომ
ლარიზი კაცი მდიდარსა!

— გადავად, გადაგიყოლებ,
 სახელს მეტყვიანს წიქასა,
 ლევას ტალავარს დავიცვამ,
 ლევ-ლევა ქისტებისასა,
 დავხკიდებ ციხის წვერზედა,
 მარჯვენას შენის ქმრისასა.
 ჩამოდოოდეს ნაწვეთი,
 ლიბუს აღნობდეს ქვიშასა.

ქ ა ლ ი

— ჩემ საქმარემ რომ გაიგოს,
 ბეჭში დაგადებს ლიშანსა,
 სისხლს მევე მაკრეფიებენ,
 მაგ შენის მხარ-ბეჭისასა.

ჯიხვი მოეკლა ჯარჯოსა⁴⁹

ჯარჯო ჩახედავს ჯიხვებსა:
რა მშვენიერი წევანა-
რქა რქაზედ გადაუდებავ,
ანგელოზებსა ლგვანანა,
მაგრამ კი მონადირესა
ჯიხვებმაც ბევრას ანანა.
წრიაპით ციცაბო კლდეზედ
ძვირად დაუსვა ჩავლამა.
ჯიხვი მოეკლა ჯარჯოსა,
გადაღმა ფიცარს კლდეშია,
იქ გაატყავა ჯიხვიცა,

მონახა დიდი ეხია,*
ცეცხლი დაანთა, წვადსა წვამს,
რაც მონადირეთ წესია,
წყალიც კლდეშივე ჩამოსწვეთს,
შიგ არეული ლეფშია.
სასთუმლად ლოდი დაიდო,
დაწვა და სძინავს ეხშია.
სიზმარი ნახა ჯარჯომა:
ულრანს, უდაბურს ტყეშია.
დევებსა ცეცხლი დაენტო,
რალაც მიუვალს ხევშია,
წვევდეს მთელ-მთელა ირმებსა,
თვითოს ეჭირა ხელშია,
დიდის კოკითა ღვინოს სმენ,
წყლად მიმდინარსა ხევშია.
ცეცხლ უნთავ, ალი ცას სწვდება,
ირგვლივ სხვავ დევთა ჯარია.
ბოლოს დროს რალაცაზედა,
ომი მოუხდათ მწარია,
იმათ ფარხმლების ჩხერამა,
სულ შეძრა მთა და ბარია.

* გამოქვაბული.

დევების ყრილობაშია
ერთი ცხრა თავიც სტანია,
ძირით დასწვდა და მუხები
და ის დევთ ჯარში დარივა,
სისხლის მორევი გაკეთდა,
შიგა ყრავთ დევთა მკვდარია.
გამოელვიდა ჯარჯოსა,
შემკრთალსა, გულმწუხარესა,
გამოვა ეხის კარზედა,
თვალს ავლებს არემარესა,
ცა ვარსკვლავებით სავსეა,
გაუნათებავ მთვარესა,
ველარსად ხედავს დევებსა,
ვერც იმათ ომსა მწარესა.
მარტო ბუის ხმა არღვევდა
იქაურს არემარესა.
შავიდა ეხში ჯარჯოი,
დაწვა და ფიქრით სავსეა:
ტყუილი სიზმარ არ იყო,
რაც ეხლა ძილში ვნახია,
ალბად წყეულმა მაცდურმა
დამიგა რამე მახია.
ან ბედი არის ჩემ თავსა,

ან ეშმაკების საფრთხია,
რატომ დროითვე არ წავალ,
რალა ამ ეხში დავდია!
ჯარჯოსა, ფიქრით სავსესა,
დასძინებოდა ისევა,
რაც წელან ნახა სიზმარი,
იმასვე ხედავს კიდევა,
ცხრათავიანი ყვიროდა,
მთაბარი ერთობ ინგრევა,
აკვირვებს მათი შუბთელვა,
მათი ხმალდახმალ მიწევა.
ადგა და ცხრათავიანმა
მოთხრა დაიწყო მიწისა,
იქ დიდი ორმო ჰქონიყო,
ახადა დიდი სიპიცა,
ხელი ამოჰკრა, ამოჩნდა
ლამაზი თმები გიშლისა.
ჯარჯომაც იცნა ლამაზი,
თმები საყვარლის თვისისა.
გული რას შვრება, იფიქრეთ-
გული ვაჟკაცის მქისისა.
უყურებს შორი ახლოთა,
ამოეფარა ხის ძირსა,

არ იცის მხლით სცას ცხრა თავსა,
არ იცის მოკლას ისრითა .
ორითვე მოკვლა უნდოდა,
მაგრამ ვერ ბედავს შიშითა
ქვეყანა მოიშხამება,
რომ მოკლას, დევის სისხლითა.
დევემა ქალ ამოიყვანა,
ჯარჯომ იმარჯვა ხმალია,
გადუხტა დევთა ყრილობას,
არ დააცალა ხანია,
სულ წინწინ შეხვდა ცხრა თავსა,
ვისაც ხელთ ჰყვანდა ქალია,
მეცხრეს თავს ჩამოუქნივა,
შუა გარდატყდა ხმალია.
უხმლოდ მივარდა ცხრა თავსა,
პირს მიაღეწა ფარია.
გამოელვიდა ჯარჯოსა
გონება დაბნეულია,
ოფლიც სულ სისხლი ეგონა,
დეგთაგან დათხეულია.
ხმალი უქნევა კლდისთვისა
ფრანგულიც დამტვრეულია,
ბევრი უბრძოლოვ კლდისთვისა,

ფარიც სულ დანჯღრეულია.
დაბრუნდა ჯარჯო სახეღმია,
სიზმარს შესხივის ყველისა,
აბა, ვინ ეტყვის ჯარჯოსა,
ამბავს მის გულის მწველიადა.
სატრფო იკითხა ჯარჯომა,
პასუხს აძლევენ ვერასა,
შიშისგან თავბრუ დაესხა,
ვერავინ ანძრევს ენასა.
ჯარჯომ გაიგო, მისთვისა,
რაც უქნავ ბედის წერასა,
ჯარჯომ სიათა აიღო,
ადგა, გაიჭრა ველადა.
იმ კლდეში დადის უფროორე,
საც სიზმარ ნახა ძველადა.
თუ შეხვდა ცხრათავიანსა,
საქმეს დაუსვამს ცერადა,
თუ პურის ჭამა მოუნდა,
ჯიხვს იქვე მოჰკლავს ხელადა.
ჯარჯივ, ნუ მისდევ ჯიხვებსა,
მოგინელებენ ტიალნი,
არ დაიჯერა ჯარჯომა,
ჯიხვ მაინც მოჰკლა რქიანი.

—ჯიხვნი და დევნი ერთნია,
ორთავ მე მიყვეს ზიანი!“.

წინ ჯიხვმა, უკან ჯარჯომა
კლდეზე გადიღეს ხრიალი,
ომაროს ჭალას გავარდა
ჯარჯი ფეხწრიაპიანი.

ვინ ეტყვის ჯარჯოს დედასა,
ჯარჯო წევს პირსისხლიანი?
რად ტირის ჯარჯოს დედაი,
შვილს სტირის, თავის ჯარჯოსა,
ჯიხვებისაგან მკვდარსაო.

თვალი შეასწრო ყორანსა,
წვერებზე დამავალსაო:

— რად იარები, ყორანო,
დაბლა რადა ხრი თავსაო,
რას ეთელები ხევრურა,
რათ იცერები მხარსაო?

წინწინ შენ ღნახავ, ტიალო,
გიღზე დამრჩალსა მკვდარსაო,
მიხოლ და მასზე დასჯდები,
დაიწყებ სისხლის სმასაო.

იქნება შენ ხრავ, ტიალო,

იმ ჩემის ჯარჯოს მკლავსაო.
იქ დადის ჯარჯოს დედაი,
ჯარჯოც იპოვეს მკვდარია,
კლდეზეიდ გარდავარდნილი,
ჯარჯოს დაჭრილი ტანია,
თავპირი გადაფლეთილი,
ყორნის დათხრილნი თვალნია.
დედამ რომ ნახა, იტირა,
ცრემლი დაღვარა ცხარია.
აქნამდე ჯარჯოს იმედი,
აწ პატრონობენ სხვანია,
გაოხრდა ჯარჯოს სახლკარი,
ქავი და ქავისჯარია.
წამოასვენეს ჯარჯოი,
სტირის ქალი და რძალია,
და ჩაასვენეს კუბოში,
დააკრეს კელაპტარია.
ზედ თეთრი ძეგლი ააგეს,
შორით სწვდებოდა თვალია,
ძეგლზედ ჯარჯოის სახსოვრად,
დააკრნეს ჯიხვის რქანია;
ერთს მხარეს ჯარჯოს სიათა,
მეორეს მხარეს ხმალია, ?

ომის დროს ხელში ნაქონი
ზედ დააფარეს ფარია,
ზედ დააწერეს ქალაღი:
„ჯარჯო, ჯიხვთაგან მკვდარია“.

მწყემსო, შე გაუხარელო 50

დაიწვი მეცხვარეობავ,
ახალ სოფელო ყვარელო,
გაბმულო ციცაბ კლდეებო,
შილდაო ლეკის მთავილო.
ლეკის მთავ, შამონავდეებო
ადგილ და ადგილ ხევებო,
ადგილ და ადგილ ველებო.
ზედ გადასულო გაღებო,
ადგილ და ადგილ ზვავებო,
თან წყაროვ ჩამონადინო,
წინათ ვჩიოდი ბართა,
ეხლა შენ ცრემლებს მადენო.
დაგწყევლი შენცა საჭევე,

და ენისელსაც თანავო,
პურის და ღვინის მომყვანო,
მთელი ოჯახის ძალაო.
თქვენ თავზე ლეკის მთა არი,
კლდე კარი, დიდი ჭალაო.
ხელიგულივით ბილიკი,
ქვა ყრია, როგორც დანაო;
იმაზე ავლა ძნელია,
ცხენ გაუწყდება ჩარაო,
ერთ ასვლას ნალი არ უძლებს,
ლურსმანი წყვიტა, ყარაო.
ცხვარი რომ კლდეში ცვივოდა,
ფეხზე ვერ წამომდგარაო,
მწყემსისთვის გული მომწყვეტო,
გაუნახევრე ფარაო.
გალმივ-გამოღმა დაგწყევლი,
ვარყო, მუშავო, ჯვარაო:
იქით დაგწყვილი ბაგითო,
აქითკენ აკინტალაო.
იქით ზურგის ძვალს დაგწყევლი,
საბატკნო ღაზიტალაო,
ათირდა მწყემსი მემცხვარე,
ცრემლები გადმოყარაო.

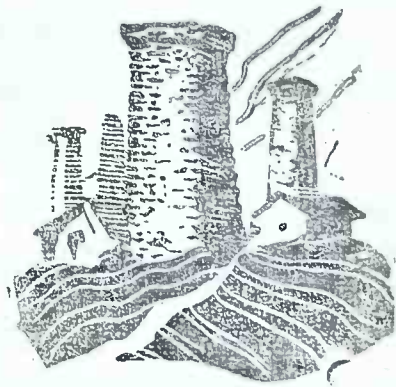
შიაფურთხა და დასწყევლა
—აქ ხომ ეშმაკი მდგარაო!..
გრიგალათ დაიარებით,
ტურაშნა დიდო ფარაო.

ქალის სიყვარული⁵¹

სკამს დავიდგამ ჩემს ოთახში,
ჩამოკვდები ნელათაო:
სათითაოდ დავამღერებ,
გულა რასაც მღერასაო,
მშობლებმა ქმარს მიმათხოვეს
აბდაღას და შტერასაო!
და რაც წილი გამირიგეს,
მომცეა კიდევ მთელათაო.
მუშაობა კი ცოდნია
ჩემს ქმარს, ცხვირ-პირ გრძელასაო!
სამუშაო იარაღი
სრული აქვს და მთელადაო.
ის ყანისკან წაეთრევა,

სამუშაოდ ველადაო;
მე კი ჩემს მასალებს ვეძებ—
უმარულს და ფერასაო.
შევიფუთქავ ამ მასალით,
მოვწონდები ყველასაო!
ქმარმა თუნდაც კი გამიგოს:
თავიც არტყას კერასაო!

მოტყუებულნი ⁵²

სვიმონამ უთხრა დათასა:
— ნუ დამიკარგავ ნათვლასა,
ვინც ამ ჩემ ცხენს მიიბარებს,
ფულით გაუვსებ კალთასა.
კვირაში ორ მანეთს ვაძლემ,
ებლა კი გეტყვი მართალსა;
ხვალ მექორწილეს მოველი,
სახლში მომგვრიან შავ თხასა.
ჩავიცვამ და დავიხურამ,

დავემგვანები ზვანთქარსა,
თან მაყრათ წამიყვანებენ,
ხელში დავიჭერ კათხასა.
რაც უნდა სმაში დავესწრო,
კაცი ვერ მნახავს დამთვრალსა.
— მეორე ცხენი რა უყავ?
ჩამციებია ცოლია.

— გზაში დავსტოვე საწყალი,
ფერდში გაუდგა ქარია,
მე ვსთქვი, იაფათ გიყიდე,
არკი დავისვი ღარია.

თურმე არაფრათ არ ვარგა
არკი დამთხარა თვალია.

წამოსაყვანად ჩავედი,
ცხენი ხომ დამხვდა მკვდარია.

ქვემოური მეფიცება:

— არ არის ჩემი ბრალია,
სიკვდილის ჟამში რომ იდგა,
ჩამომიმტვრია კარია,
სახლი სახლათ მომიბილწა,
ფინთი არის და მყრალია.
გამოსათრევად მოუნდა
სამი უღელი ხარია.

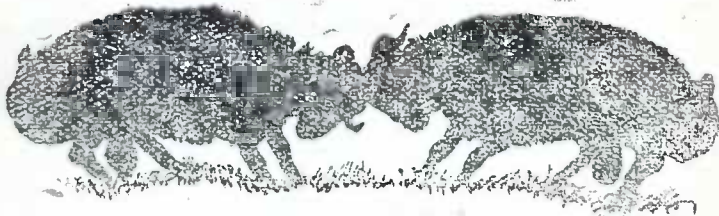
ხორცი შეჭამეს ძაღლებმა;
თუ გინდ წაიღე ძვალია.
ხელცარიელი რომ მიხვალ,
შინ გაგიწყრება რძალია.
ჩიხირთმა დამზადებული,
ნასესხები აქვს ძმარია.
რათ გინდოდა მკვდარი ცხენი,
გეჟიდნა ერთი ცხვარია.
მასში მიცემული ფული
ხომ შეიქნება მქრალია.
დავითმა უთხრა სვიმონას:
— არ გამოგვადგა ცხენია,
ჩვენ ზარალს კი არ დაგვიძებ,
მარჯვა მეზობლის მრცხვენია.
მონაწილობა მომეცით,
რო მერგოს ერთი გძელია.
თქვენ რაც გინდათ, ის იყიდეთ,
ღმერთმა მოგიწყოთ ხელია.
იოსები თავს იკლავდა:
— მოთით, გამსჭვრით ყელია,
ერთმანეთს ხელი მოგკიდოთ,
ვერას დაგვაკლებს მტერია.

თორემ ცალ-ცალკე გავხდებით,
როგორც მშიერი მგელია.
ყველა ჩვენ წამოგვაწვება
ერის კაცი და მღვდელია.

ზეცავ, ულხინე მთიულსა 53

ზეცავ, ულხინე მთიულსა,
ბედისგან განაწირსაო!
არს უშოვარი მუშაკი,
მცხოვრები მალლის მთისაო.
მინდობილია შავს მთასა,
ვითა ნადირი ტყისაო,
მას ღვინის მაგიერადა,
წყარო ზრდის ტინი კლდისაო.

თვეების სიღლეა 54

იანვარი გვესტუმრა
ახალ წელიწად დღესა,
ქველ ანგარიშებს აბარებს,
იმ ქრისტეშობის თვესა.
მოყვება დღესასწაულებს
და კვირა-უქმებს სწერსა,
მას განუცხადებს საყდარში
დიაკონსა და მღვდელსა:
შემდეგისათვის, იცოდეთ,
ეს წაუკითხეთ მრევლსა.
ნათლულებს დაიპატიჟებს,
იმ ნათლის ღების დღესა,
ღვინოსაც ბევრსა დაღეფენ.

ლოცავენ ახალ წელსა.
ყველაფერს იანვარი ქმნის,
რა რჩება თებერვლის თვესა?
ეს თებერვალმა გაიგო,
შეუტია იანვარსა—
რას თავხედობს ეს წყეული,
წეტავი რას მიქარავსა?
მთელ თვეებში ვერა ნახავ
შენისთანა ბრიყვსა თვესა,
კაცი არაფერს აკეთებს—
გარდა სმის და ჭამის მეტსა.
რაც შეილი ხარ, კარგად გიცნობ
ტყვილა მშვერ მალლა ფეხსა.
ეს მარტი რის მაქნისია,
რომ იწკვერტავს ულვაშებსა?
აგი მარტმა რომ შეიტყო
აენტება, როგორც ალი,
ხომ არ გინდა, თებერვალა,
დაგიყენო ორივ თვალი?
მე ცუდად რომ მიხსენიებ,
ხომ არ გიქრის თავში ქარი?
მე კი როცა მოვირთვები—
გეგონები პატარძალი.

ჩემით ია აყვავდება,
მერე მარწყვი და ტყემალი,
ბაღში ნუში, თუ ატამი,
მსხალია თუ ალუბალი.
აპრილიც მე მეხმარება,
ჩვენ ვართ გაზაფხულის თევდი.
აპრილი- გამობრწყინდება,
თავის საქმეს არიგებსა.
ღობე-ყორეს შეაკეთებს,
მასთან ერთად შარა-გზებსა.
ვაზის გამსხვლას დაამთავრებს,
და თან ახვევს ვენახებსა.
თუმც ვენახი დავახვიე,
დაგვიანდა ბამბის თესვა.
ორშაბათი მჯისია,
ჩოხის კალთას აიკეცსა,
წინ ხარებს გაიძღვანიებს,
ხელში სახნისს დაიჭერსა.
მინდვრად სამუშაოდ გავა,
სიმინდსა და ბამბას თესსა.
ამინდებსაც კარგს დაიჭერს,
დაამწიფებს პურს და ქერსა.
და ბალახებს მოსათიბად

შესთავაზებს თიბათვესა.
ეს თიბათვეც მობრძანდება
და მოაშვერს მაღლა ხელსა,
ჯერ ნამგლებს პირს დაუღესავს,
და დააგებს ტარზე ცელსა.
გამალებით მოედება
სამუშაოდ მინდორ-ველსა.
მინდვრებზე ბალახს მოთიბავს
და ყანებში მწიფე ქერსა.
ეს მკათათვე რას აკეთებს,
რომ იგრეხავს უღვაშებსა?
აგი მკათათვემ გაიგო,
მუხლზე დაიკრა ხელია.
ნეტავ არ იყო, თიბათვე,
ბრიყვი და საძაგელია.
როდესაც წვიმას დაიწყებ,
მისი გადადრა ძნელია.
მე კი მიყურე, ყანებში
თუ როგორ დავდგა ძნებია.
მარიობისთვე გვესტუმრა,
ის უფრო საყვარელია.
ორი ღლის ციება იცის,
იგი რა გასამხელია.

თუ ორ კვირაზე გადუცდა,
კაცს დაეკარგვის ფერია.
საფერცვალებოდ აკურთხებს.
საყდარში ყურძენს ღვდელია.
ენკენისთვე მობზრიალობს,
გასიებია ყელია;
თავი მალლა აულია —
როგორც ულაყი ცხენია.
ლელვები ყველგან მწიფეა,
ბაღნები მადლიერია.
მწიფობისთვეც კარს მოგვადგა,
დაგვიმწიფა ჭირნახული,
სადაც კი არ გაიხედავ,
დგას ურმები დატვირთული.
მთელ წლის სარჩოს აგროვებენ,
ვისაც ქონდა ზაფხულს ხნული.
ზამთარში კი დაისვენონ,
და სიმღერა. სთქვან მაყრული.
გიორგობისთვეც მოვიდა
წმინდა გიორგის თვეია,
ყურძნები ყველგან დამწიფდა,
დადგა გიშრისა ტევრია.
აბა, შვილებო, მიშველეთ,

გამარეცხინეთ ქვევრია,
ტკბილი მაჭარი ჩავასხათ,
თუმცა ბევრი გვაქვს ძველია,
ჯერ აგი საქმე მოვრჩეთ და
შემდეგ შემოვჭრათ წკნელია.

მესტვირის მოთქმა 55

ქავჭავაძემ დამპატიყა,
ღვინო შემასვა ტკბილიო,
აშკარას გამომიყვანა,
იქ მომივიდა ძილიო.

სადაც კარგი ჩრდილი იყო,
იქ წამეყო მე ცხვირიო,
ჩემს ძილში გამომაპარეს
ჩემი ქამანჩა სტვირიო.

ჩემი ქამანჩის მომპარავს
გაუსივდეს ცხვირპირიო,
იმისი ცოლი მენახოს
გაისამადროს ქვრივიო!

ჩემი ძმისთვის მომეყვანოს,
გადამეხადოს ლხინიო,
რომ მზითევში მოყოლოდეს
ჩემი ქამანჩა სტვირიო.

დაუკარ ჩემო ქამანჩა,
ამოიღე ხმაო,
მსურს არხიპო ჭავჭავაძეს
შაირი უთხრაო.

მან ქეიფი კარგად იცის,
ვარგი ჭამა სმაო,
დამქაშებიც ბლომადა ჰყავს
აღარ უნდა თქმაო.

ამ ჩემი ძმისა ქორწილში
დაკლეს ქერა თხაო,

ჟანგიან ქვაბში ჩააგდეს,
წვენი არა ქნაო.

აარიგეს-ჩაარიგეს,
წეფეს არა ხვდაო,
პატარძალი წიწმარუტობს,
ჩემს ქმარს არ უნდაო?

ღელა მიტირებს გულითა 56

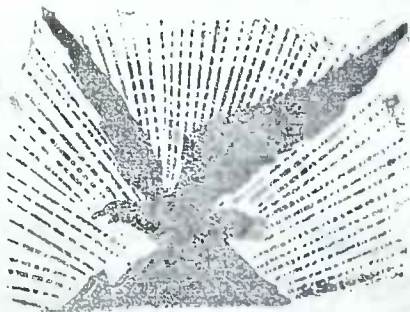
ლექსო, ამოგთქვამ ოხერო,
თორემ იქნება ვკვდებოდე,
და შენ კი ჩემსა სახსოვრად
ამ ქვეყანაზე რჩებოდე.

შღეროდენ ჩემებრ სწორები,
ჩონგურის ხმასა ჰყვებოდე.

ჩვენ ისიც უნდა ვიფიქროთ,
ჩვენს სიკვდილს ვინ იტირებსა,
ვინ ჩამოაბნევს ცრემლებსა,
საქმეს ვინ გაიჭირვებსა?

თუმც ნათესავნი და ძმანი
აღარ აიხსმენ ღილებსა,
ცოლიც მიტირებს ბრალადა,

ქვეყანას გააკვირვებსა.
მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ
სხვა ვისმე გაუცინებსა,
დედის მეტს ჩემი სიკვდილი
არავის აატირებსა,
დედა მიტირებს გულითა,
ძილსაც არ დაიძინებსა.

გლახის ლექსი ⁵⁷

გლახამ თქვა:—ღღენიმც კრულია
დაბადებისა ჩემისა!

რამღენიც დილა გათენდა,
უფრო და უფრო წყენისა.

სკოლიდან გამომიყვანეს,

შინ მივე ჩემის ფეხითა;

მამა მიმზადებს ქორწილსა,

ყველა ნაირი წესითა.

ტანისამოსიც მიყიდეს,

ქამარ-ხანჯალი ვერცხლისა;

მაყრებიც ემზადებიან,

ცხენებსა კაზმენ კეხითა,

ხორხისკე გავემართენით.

ნათელი გვედგა ზეცითა:

ყველანაირი ფერია,
წითელიცა და თეთრიცა.
არავის გაუგონია
უქუხრად დაკვრა მეხისა;
ეკლესიაში მისულის,
პირ-ქვე დაცემა ნეფისა!
ღვდელი კარებში გაჩერდა:
— ეს რა დაგვეცა ზეციითა?
ეს არის უბედურება,—
ერთი-მეორეს ეტყვისა,
ნათლიის თოფი გავარდა,
მუცელ გაგლიჯა ნეფისა,
— რა ქენით ,ჩემო მაყრებო?
საქმე გასწიეთ ცეტისა.
არ შეგერგებათ მაყრებო.
ნახნავი ხარის ქედისა!
ისე იწოდა მაყრები,
როგორც აბედი კვესითა.
გიგოლას ამბის მიტანა
სუყველამ დაიზარაო,
ისევ ნათლია წავიდა.
მთა ჩქარა გადიარაო.
გიგოლას თავის ნათლიამ

კარებზე გაუარაო;
სამჯერ გაულო კარები,
სამჯერვე გაუჯარაო.
— კარზე გამოდი, გიგოლაგ,
ეჯიფმა დაგიბარაო,—
ნათლიის თოფი გავარდა,
ნეფე თან გადიტანაო,
გამაემართა საწყალი.
არ ჰქონდა მუხლში ძალო.
ულვაშზე ხელი გადისო,
სულ დაბლა გადაყარაო:
— თუ ჩემი შვილი მოჰკალით,
ქალი ვინ წაიყვანაო?
აგერ ცხედარიც გამოჩნდა.
დავიღუპენით, განაო!
მეც უნდა თავი მოვიკლა,
გულში დავიცე დანაო;
— გარგი დადექი, გიგოლაგ,
ეს ცოდო-ბრალი კმარაო;
საში ატირდა სიძეი,
სანთლებურ დაიღვარაო.
საში მამიდა ტიროდა,
დავიღუპენით, განაო!

ეს იყო ჩვენი სილალე?
წავიდა, გაიპარაო.
აიხსნა ქალმა მანდილო,
ზედ პირზე დააფარაო:
დაიჭრა შვიდივ ნაწნავო,
ზედ გულზე დააყარაო.

—არ მოგეშვები, ლამაზო
უნდა ჩამოგყვე თანაო!
ცოცხალმა როგორ დავლაზო
მალლა მთა, დაბლა ქალაო?
მეც უნდა თავი მოვიკლა,
უნდა დავიცე დანაო!—
ტიროდა ქალი და რძალი.
დაჭრილი გაიბანაო.

ქალი და რძალი მოქუჩდა,
გულზე ტბა დადგა ცრემლისა;
თავზე ნათლია დასტირის,
გაყვითლებული ფერითა.

—ქორწილში ვემზადებოდი,
ცხენს ვასუქებდი ქერითა,
ნათლიად წამოსული ვარ—
დუშმანიც გავხდი, მტერიცა,
უბედურებო, უყურეთ,

მე მოვკალ, ჩემის ხელითა;
ერთად გათხარეთ საფლავი,
მაგისიცა და ჩემიცა!
გულში დაიცა ხანჯალი,
ბეჭში გამოჩნდა წვერიცა.
დაჭრილი გონად მოვიდა,
სიტყვას ამბოდა კვნესითა;
— ნუ სტირით, თქვენი ჭირიმე,
სანამ ყურებში მესმისა,
ეს ჩვენი საქმე გახდება
სალაპარაკო ქვეყნისა!
ვინაც გამოთქვას ჩვენ ლექსი,
ოქრო მიეცით ვერცხლიცა.
ტანისამოსიც ჩააცვით,
კობტად შეკერეთ წესითა,
ნეტავი, ცოტა სიცოცხლე
იყიდებოდეს ფულითა!
გაღამეხადა ქორწილი
ღვინოცა მქონდა, პურიცა,—
ეს ლა ამოთქვა ბეჩავმა,
დადუმდა ენაც, გულიცა.

დათვის სიზმარი⁵⁸

დათვმა თქვა: სიზმარი ვნახე,
რაც რომ თავს გადამხდებოდა,
სოფელში გადავიხედე,
ტალიკ-ტალიკი ბიჭები
თოფ-იარაღში სხდებოდა
ნაგაზ-ნაგაზი ძაღლები,
ფეხის ჭლინკებზე დგებოდა
ისეთ ზევში გადამავდეს,
ორბი ვერ ჩაფრინდებოდა.
ყველა ფრინველი მკორტნიდა,
სვაფი კი ძვლებით ძღებოდა,
იმდენი ტყვია მომარტყეს,
სხეულში არ ეტეოდა.

ვანი, რა მექნა საწყალსა,
სიცხადეში რომ მწვცოდა,
მართლაც და ჩემი სხეული
ტყვიებით დაიწვებოდა.
მაგრამ ყოველი სიზმარი,
განა როდისმე ხდებოდა?
რომ მომხდარიყო, ქვეყანა
ათასჯერ დაიქცეოდა.

მწუხმის ქალ-ვაჟის კაზიობა ⁵⁹

— ქალო, რად მოხველ ჩემთანა
უცხო და უმეცარია?

— მე იმით მოველ შენთანა—
რა რიგ სჭექს ავი დარია.

— ნაბადი მაქუ საფარი,
არ გავარდება ნამია.

— მეც იმით მოველ შენთანა,
ეგებ გადავრჩე მშრალია.

— მთიული როგორ დაგინდობ,
განა ფიც-ვერცხლი ვჭამია?

— რას ამბობ, ბიჭთან წოლასა
აღარც შენა ვარ ხამია.

მესტპირული ⁶⁰

ორშაბათ დილა გათენდა,
წვიმამ დაიწყო დენაო,
გლახობა გამოიშალა
სანდრუას დუქნისკენაო.
გზირმაც ხომ ჩამოიარა
და ყელი ჩაისველაო,
შეატყობინა გლახებსა,
რომ გამოცხადდით ყველაო.
სიღნაღს პრიპტავი მოვიდა,
უნდა რამ გითხრათ თქვენაო,
მიბრძანა, ყველა აქ იყოს,

შავი ღლე დამაყენაო.
და თუ არ მოხვალთ, იცოდეთ,
ძლიერაც გაჯავრდებაო,
ჩამოგივლის კე მათრახით,
ვაი, ვინც შემოხვდებაო.

გოგოვ, შეჩერდი ერთ წამს 61

- გოგოვ შეჩერდი ერთ წამს.
- რა გინდა?
- მინდა— წამომყვე ცოლათა.
- არ მინდა!
- დედინაცვალს მოგაშორებ.
- არ მინდა!
- შეგინახავ ვარდივითა!
- არ მინდა!
- გამოგაწყობ ფარჩებშია.
- არ მინდა!
- სულ გამყოფებ ბაღჩაშია.
- არ მინდა, ბიჭო, არ მინდა!

- — მე დაგიწნავ ხუჭუჭ თმასა.
- არ მინდა!
- მე ჩაგაცმევ ტანსაცმელსა.
- არ მინდა!
- მე მოგიტან წყაროს წყალსა.
- არ მინდა!
- არ მოგაკარებ ნიავსა.
- არ მინდა ბიჭო, არ მინდა!
- მძივ შეგაბამ ბროლის ყელსა.
- არ მინდა!
- ფეხთ ჩაგაცმევ ფაჩუჩებსა.
- არ მინდა!
- ჩამოგკიდებ საყურებსა.
- არ მინდა!
- მოგართმევ ოქროს ბეჭედსა.
- არ მინდა, ბიჭო, არ მინდა!

- სახლს მოგიწყობ საკუთარსა.
- არ მინდა!
- ქვეშ დაგიგებ ხალიჩასა.
- არ მინდა!

- კობტად მოვრთამ დერეფანსა.
- არ მინდა!
- დაგამგვანებ დედოფალსა,
- არ მინდა!
- და მეც განაცვალებ თავსა.
- არ მინდა, ბიჭო, არ მინდა!

—:—

- გოგოვ, რათ მილობავ გზასა?
- რა ვიცი!
- რათ არ ნდომობ ასეთ ქმარსა?
- რა ვიცი!
- რათ მიშორებ მე საწყალსა?
- რა ვიცი!
- რითვინ მისხამ ცეცხლზე წყალსა?
- რა ვიცი, ბიჭო, რა ვიცი!

—:—

- იქნებ ჩემ გარდა სხვა გინდა?
- არ მინდა!
- იქნებ ტატეს ბიჭი გინდა?
- არ მინდა!
- იქნებ გიგლას ბიჭი გინდა?
- არ მინდა!
- ბასილაანთ ბიჭი გინდა?

— არ მინდა!

— მას უყვარხარ, შენ არ გინდა?

— არ მინდა, ბიჭო, არ მინდა!

—:—

— მაშ მახვიე ბროლის ყელსა.

— არ მინდა!

— დაგიკოცნი შავ თვალებსა.

— არ მინდა!

— წელზე მოგახვევ კლავებსა.

— არ მინდა!

— რძლათ დაუჯე დედაჩემსა.

— არ მინდა, ბიჭო, არ მინდა!

—:—

— გადმოსახლდი, გოგოვ, ჩვენსა.

— არ მინდა!

— ბედს დამწიე სანატრელსა.

— არ მინდა!

— წყლის მაგივრად გასმევ რძესა.

— არ მინდა!

— შენ განაცვლებ ყველაფერსა.

— არ მინდა, ბიჭო, არ მინდა!

—:—

- ვახშე, დედი ჩემის ღმერთსა.
- რათა, ბიჭო?..
- საქმეს ვიზამ საძაველსა.
- რათა, ბიჭო?
- შავად გამითენდა დღესა.
- რათა, ბიჭო?
- დანით გადავიხსნი მკერდსა.
- რათა, ბიჭო?
- ვეთხოვები დედაჩემსა.
- რათა, ბიჭო?
- ვეთხოვები ჩემსა მზესა!
- რათა, ბიჭო?
- ჩემსა გულის საყვარელსა!
- ვაიმე, დედა, რათა, ბიჭო?

—:—

- მკვდარი მაინც შემიბრაღე!
- ვაიმე, დედა!
- ცრემლით კუბო დამიბანე!
- ვაიმე, დედა!
- ყვავილებიც დამაყარე!
- ვაიმე, დედა-
- საფლავზეც შემოიარე!

— ვაიმე, დედა!

— და ხანდისხან მომიგონე!

— ვაიმე დედა, რათა, ბიჭო?

(ვაჟი დანას იძრობს და გული უნდა გაიგმიროს, მაგრამ ქალი შემოეხვევა—ამ შვილებს და ეუბნება).

ეგ ამბავი, ბიჭო გია,

გენაცვალე!

დღეს პირველად შემიტყვია,

გენაცვალე!

აქ სამოთხე მოჩანს ღია,

გენაცვალე!

და რას ეძებ საფლავშია,

შემოგველე, გენაცვალე!

ჩემი თავი გვეყვარებია,

გენაცვალე!

ჩემი თავი, მაშ შენია,

გენაცვალე!

ჩემი გულმკერდიც შენია,

გენაცვალე!

ჩემი ტუჩებიც შენია,

გენაცვალე!

ჩემი თვალებიც შენია,
გენაცვალე!

ჩემი სიცოცხლაც შენია,
შემოგევლე—გენაცვალე!..

ვ ა უ ი

გოგოვ, სიკვდილს დამიხსენი,
გენაცვალე!

დაგიკოცნო, მამე ხელი,
გენაცვალე!

მაშ რათა თრთი, ნუკრივითა,
გენაცვალე!

რათ თრთი მინდვრის მტრედევითა,
შემოგევლე—გენაცვალე?

—:—

მომეყრდნე და მომეკარი,
გენაცვალე!

შენ ცოლი ხარ და მე ქმარი,
გენაცვალე!

მაშ, რათა კრთი ნუკრივითა,
გენაცვალე?

რათ კრთი მინდვრის მტრედევითა,
შემოგევლე—გენაცვალე?

ნაწყვეტები ⁶²

კობტა ტყავი შევიკერე,
კობტად დამადგა ტანზე,
ხორველას ხმა შემომესმა,
გადავირიე ჭკვაზე.

შინ წამოსვლა დავაპირე,
ჯობნი გავიღე მხარზე,
წინ ვაცი გამოვიმძღვარე,
როგორც ირემი მთაზე.
იგრე მოდის ჩემი ცხვარი,
როგორც მაჭარი ღარზე,
ქალაქში რო ჩამოვედი,

ჯარი დამხვდა მე გზაზე,
ერთმა პირტიტველა ბიჭმა
შარი გასწია ჩემზე,
თოფში პატრონა ჩააგდო,
ცოტას გამიდგა განზე,
დამიჩოქა და მესროლა,
დამასო ძუძუს თავზე
ღედას ბიჭი გაუგზავნეს—
შვილი მოგიკლეს გზაზე...
მოდით, ნახეთ ჩემი უბედურება,
ჩემსა სატროფოს ჩემი არ ეყურება,
მე ის მიყვარს, ის სხვას ეკურკურება—
მოკლა გული, მოკლა მისმა ყურებამ!

—:—

ყენი რო წამოვიდა,
მთა და ბარი გადმოლახა,
აქედან ტფილისს ჩავიდა,
ნაომარი ვერა ნახა
ხიდს ასწია ავლაბრისას,
შუა მტკვარში გადაუძახა.
ყმაწვილების კალო ლეწა,
ოროველა შემოსძახა.

ლობინის გაბაასება 63

ფარდაგმა თქვა: „ძირს ვაგდივარ,
ზურგის ძვლები მიცივდება“.

მას ლეიბმა უპასუხა:

„შენ წუწუნი არ გიხდება,
იმისთანა შენსა მტერსა,
მე რომ საქმე მემართება,
ტვირთი ზედ რომ დამაწვება,
ზურგზე ტყავი აღარ მრჩება“.

მუთაქამ თქვა: „ვკარისკაცობ,
სუყველაფერს ვუკვირდება,
ცალი გვერდი სითბოში მაქვს,
მეორეთი კი—ვცივდება“.

აქ საბანიც ჩაერთა:

— შიკვირს, ძშებო, თქვენი ქება,
ყოველ საქმეს ჩუმად ვფარავ,
რაც ნამუსით მომენდება“.

ბალიშმაც ხმა ამოიღო:

„შაგ ტრაბახით, რა შევრჩებათ:
აღერსი და გადაკოცნა,
ემოდენა ვის შეხვდება?“

სიკვდილი მითხრავს¹⁴

დედავ, დედა-შვილობასა,
სიკვდილ მითხრავს, მენაცვალე,
— არა შვილო, არ გენაცვლი,
მამა გყავს და ინაცვალე!
— მამავ მამშვილობასა,
სიკვდილ მითხრავს, მენაცვალე,
— არა შვილო, არ გენაცვლი—
დაი გყავს და ინაცვალე!
— დაო, დაო და-ძმობასა.
სიკვდილ მითხრავს, მენაცვალე.
— არა ძმაო, არ გენაცვლი,
ცოლი გყავს და ინაცვალე!
— ცოლო, ცოლო ცოლ-ქმრობასა,

სიკვილილ შითხოვს, მენაცვალე
— არა ქმარო, არ გენაცვლი,
საყვარელ გყავ, ინაცვალე!
— საყვარელო, მოყვრობასა,
სიკვილილ შითხოვს, მენაცვალე,
— გენაცვლები შენსა მზესა,
გზა საით არს, ჩამასწავლე.

ს ა ტ რ ფ ი ა ლ ო ს

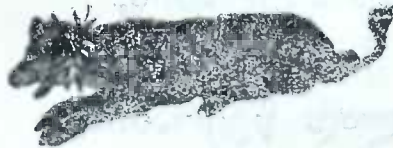
1.

აქ გადმოხე მელანია,
ასრიკ უფრო ბნელანია,
რა კარგია ქალთან წოლა,
უბიეში ხელანია,
პატარია ლოგინაი,
სადაც უფრო ბნელანია,
პატატარან ქალვაჟანი,
წარბის კვალად წვერანია,
პატარიკან ძუძუანი,
ვაშლის ოდოდენანია.

წამოდი თავის წაწალოთან,
 მარტუას რაღა გძინაო?
 სალამოს გაგახსნიენებ
 ჩემის საყელოს ღილსაო,
 გაგათბობ გაყინულასა,
 ჩაგიყრი ჯამით თხილსაო,

8.

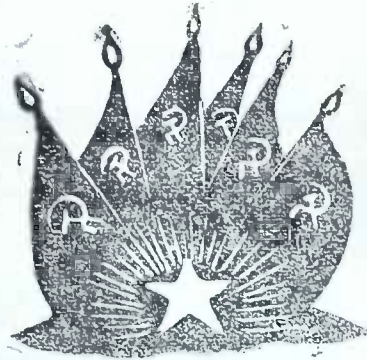
სახლის ანგელოზმა უთხრა
 გარეშამას ანგელოზსა:
 — აგებ კარგა მაუარო
 ამ ჩემ საყმო სახელოსა;
 ნეტემ გადაუსვა ხელი
 დედოფალის საყელოსა;
 გალაღდება, ბაღღად არის,
 იქ რო ვაშლებ დახელოსა

ქ ა ლ ა უ ნ ი

თვალს რას მარიდებ, ქალაუ,
შამამხედლოდი პირადა,
გაიშეტოდი ღიმილი,
ნუ დამიფასებ ძვირადა.
ბევრჯალ მინდოდის შაგყროდი,
გზაში დაგდგომავ მზირადა,
მონატურ შენი ნახვისა,
გულს დარდი მდგომავ ჭირადა.
შენსედ ვფიქრობდი დღელამე,
გიგონებდი კე ხშირადა,
ვდნებოდი, როგორც სანთელი,
ხატობას შესაწირადა.

სიკოცხლე შამქულებია,
აღარ ღირს ჩემთვის ჩირადა,
ხელთამც აგიღავ ხარჯარი,
ჩემს გულზე დასადირადა.

გ ა ბ ა ა ს ე ბ ა⁶⁷

კურმა სთქვა:

მე ვარ ქებული,
სუფრაზე ჩარიგებული,
უჩემოთ კაცი არ ვარგა,
თუ არის მირონცხებული.
ვარ უფლისაგან ნაკურთხი,
ნაწილში ამოღებული.

ჭალმა სთქვა:

ერთსაც მე ვიტყვი,
მეც მოსავალში ვწერივარ.
პურთან კა, აბა, სად მოვალ,
მასთან რა დასადრელი ვარ!
მე არც არვინ მაკურობებს,
არცა ნაწილში ვწერივარ,
მთოხნიან, ძირს მიჩიქნიან,
წვალეებით მოსასვლელი ვარ.
კახელი კაცი არ მწყალობს,

არ ჩამაკრავენ ცეცხლშია,
იმერლის ცხონებაი ვარ,
ჩამაგორებენ კეცშია.
გურიაშიაც მაქებენ,
გავდივარ აფხაზეთშია.

ღვიწომა სთავა:

მეც ვარ ქებული,
სუფრაზედ ჩარიგებული,
უჩემოდ არვინ არ ვარგა,
არც მეფე, არც დიდებული.
პირ-გემოვნება კარგო მაქვს,
საჭით ვარ დამშვენებული,
უჩემოდ ლხინი არ ვარგა,
ქორწილი შემოკლებული.

მანგლის რომ ააშენეს⁶⁸

მანგალისი რომ ააშენეს,
წყარო აღინეს მილითა,
ადგანან კალატოზები,
გვერდებს ულესენ კირითა.
შიგა ზის ქალი ლამაზი,
ხელებნალები ინითა,
მემცხვარე შამაეჩვია,
ყველს უზიდავდა სინითა.
იმ ქალმაც ხელი შეუწყო,
ღვინოს ასმევდა მინითა.
მეცხვარემ გამოუცხადა
თავის ბეჩავის პირითა:
—ნეტავი, ქალო ლამაზო,
შენთან გამაძლო ძილითა!

ქალმა შესწყევლა მემცხვარე,

თავის ლამაზის პირითა:

—მემცხვარევ, ცხვარი გაგიწყდეს,
შიგ გარეული ვირითა!

ახლა მემცხვარემ შესწყევლა,
თავის ბეჩავის პირითა:

— მანგლისიც ამოვარდება
ქვა, აღარ იღვას ძირითა!

ქალი მტერს ტყვედ წაეყვანოს,
ვაი, ვაგლახით, ჭირითა.

უკან მოსდევდეს საქმარო,
თავისი დამბლა ვირითა!

მეცხვარეც უკან მისდევდეს,
თეთრი მიქონდეს ჭისითა.

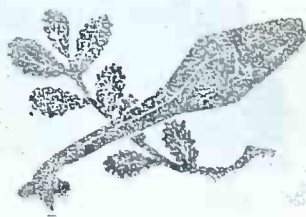
დაეხსნას—წამაეყვანოს,

დაფა-ზურნითა, სტვირითა.

გაშენებულო, მარტყოფო. 69

გაშენებულო მარტყოფო
ნოროს ყურძენის მტევანო!
მანდ რომ ქალი დავიკარგე
განჯას აღარა ვყევარო.
საიამური მაცვია,
წითელ ქოშებზე ვდგევარო,
დღისით მიყრია ბორკილი,
ლამე ორს შუა ვწევარო.
შეკრიფეთ თითო მანათი,
მიხსენით, თქვენი ტყვე-ვარო.

თ უ ზ უ რ ი⁷⁰

დახულავდება არწივი,
მთით ბარად ჩამოვარდება,
გაინავარდებს ჭალაებს,
ტყე გაბერტყილი დარჩება.
შენსა მოსტაცებს ციკანსა,
სადილად სანამ დაჯდება,
ღვიძლსა თვითონავ შესჭამდა,
ღეში ყვავ-ყორანს დარჩება.
დილას რო კარგად გამოველი,
მთას ქარებულად კიოდა.
მე მონადირე მეგონა,
იმას თუ ღვიძლი სტკიოდა!
გულზე ეშვ წითელ ისარი,

სისხლი ყიამდე ზდიოდა.
სისხლი ყიასა ნადენი,
გულის ფიცარსა სდიოდა.
გულის ფიცარსა ნადენი,
მუხლის კუშტავთა ზდიოდა,
მუხლის კუშტავთა ნადენი—
ფეხის ტერფებსა ზდიოდა.
ფეხის ტერფებსა ნადენი,
ბორცვს გველებურად ზდიოდა.
ბორცვს გველებურად ზდიოდა,
ჭალასა ტბა დადგებოდა!

წუხელ ლაშქრიდან მომივიღ 71

წუხელ ლაშქრიდან მომივიღ,
შუა ღამისა დროსაო,
შეწყრომნით შემომიძრახნა:
— ბოზო, გამილე კარია!
ავდექ და სამთელ დავანთე,
იმავე თვალის წამზეა,
ოქროსა სკამი მაუდგი,
— აქ დაბძანდ, ხორომზესაო!
— ხორომხურუნთა არ ვიცი,

ბოზო, მიღმართე ძმათაო!

ყველი და პური მაუდგი,

—ეს ჭამე, ხორომწესაო!

— ხორომხურუნთა არ ვიცი,

ბოზო, მიღმართე ძმათაო!

ავდექ და შავრა შევკაზმე,

შავთა შევკიდე გზათაო.

მოვიხედე და მომდევედა,

მოაპრიალებს ხმალსაო.

დავჯექი, ჩოქი მოუგდე,

—ნუ მომკლავ, ხორომწესაო!

—ხორომხურუნთა არ ვიცი,

უწყალოთ მოგჭრი თავსაო,

— გადამავალო ყორანო,

გაღიღენ ჩემი ბრალია,

გაღადი, გადაუძრახენ

ძმას ჩემსა ივანესაო!

დასა ვიკლავენ დანითა,

საბრალო იცემს ვასაო.

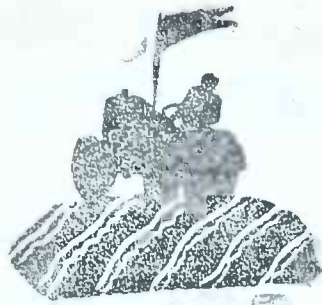
ჩემსალა დედას უთხრიდი,

იყიდნეს ჩემი თმანია,

გძელია, არც რა გრძელია,

შვიდკეცი, შვიდი მხარია.

ღაჭკიდოს ბელოს ჩარდახსა,
აფრიანლებდეს ქარია,
ამოვ-ჩამავალ ქარავანს,
ევალებოდეთ თვალია!

თოფმა თქვა ჩემსა პატრონსა⁷²

თოფმა თქვა: ჩემსა პატრონსა
ჩემზეა მეტი რა უნდა?
ერთი ჩახმახი ზედ მეკრა,
ერთი სულ ჯიბით დაქონდა.
ჩემი ნახოცი ნადირის
ლეში ყვავ-ყორანს გაჰქონდა...
ბოლო დროს ერთი ვაც მოვკალ,
შვიდი მტკაველი რქა ჰქონდა!
თავადებსა და გლეხებსა
სულ სანახავად დაჰქონდა.

წუხელის სიზმარშია ⁷³

წუხელის სიზმარშია
ლამაზ ქალთანა მეძინა,
ქვეშ მეგო ბამბა ბუმბული
ზედ ორი ხაო მეხურა
— ნუ სტყუი, ბიჭო
ნუ სტყუი,
ცხვრისა თეოზე გეძინა,
ქვეშ გეგო ნარი, ეკალი,
ზედ ვირის ჩულა გეხურა.
გვერდს გეწვა ძალლი გოშია,
ხელ იმისდ გადაგეხვია!

თაგვისა და კატის ომში

უსუსურებით აივსო
ჯერ მთა და მერე ბარია;
გაუჩნდა თაგვისა ხელმწიფე,
დაარქვეს კანაფარია;
იმას რომ ცოლი მოჰგვარეს,
ბეწენიკ დედოფალია;
აღვა გაგზავნა კუდრაქი *,
აბეზარ ომი გვწადია.

* თაგვია

კატაჲ მიუზრ:

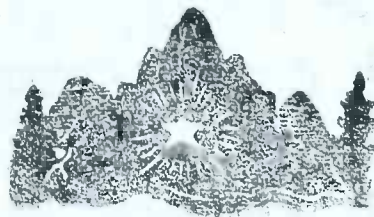
— არც შეგვიყრია ლაშქარო,
არცა გვაქვს თქვენი თავია;
აბანოთ მოგვირთმეგია.
თქვენთვის ლამაზი ქალია.
კუდრაჭი უკან დაბრუნდა,
გახარებული არია—
—ადექით, აიყარენით,
ყველამ აიღეთ ხმალია,
წავიდეთ და იქ დავესხათ,
სად კატის მოედანია.
გავწყვიტოთ იმათი გვარი,
ვამრავლოთ ჩვენი გვარია!—
თავვი და კატა შეიბა;
ჯერ დილა იყო ცისკრისა;

თოფი ჰკრეს, ხმალი ანტვრიცს,
სიბნელე იყო ისრისა;
ერთმა პატარა თაგუნამ
თხუთმეტი ერთათ მისრისა.
—იცოდე, შვილო, კანაფარ,
ვისი ცხენია მალაია!..
ციცუნა წამოეწია,
ბეჭზედ დაუსვა ხმალია,
მას ამასობაშია
იქ მოკლეს კანაფარია.
დამიძახეთ ლოკოკინას,
ფეხმალია და ჩქარია,
უნდა გავგზავნო ისპანს,
წყალსა მოიტანს მალაია.
ეს ლოკოკინამ გაიგო,
მაგრა დაკეტა კარია.
—მე დღისით არ ვიარებდი,
თუ არ წვიმა ავდარია.
მერმე სულ ამას ამბობენ.
სულ სიცხე, გვალვა არია.

დათვის სიზმარი ⁷⁵

დათვმა სთქვა: სიზმარი ვნახე,
რაც რომ თავს გადამხდენოდა;
სიმინდი ბევრი შევჭაღე,
ხილად არ გამიხდებოდა.
მელორეს ტყეში გადაველ,
იქ ღორი მეგულებოდა.
ერთი ბურვაკი შევჭამე,
ვიცოდი, არ შემრჩებოდა.
სოფლის ბოლოს რომ მოვედი,
შხამადაც შემერგებოდა.
ლაშაზ-ლამაზი ბიჭები
თოფ-იარაღში სხდებოდა.
ლაგაზ-ლაგაზი წევრები,

ფეხის ფრჩხილებზე დგებოდა.
გამიგდეს ისეთ მინდორსა,
თვალიც ვერ გაუწვდებოდა.
ისეთ ბევ-ხუვში ჩამაგდეს,
ქორი ვერ ჩაფრინდებოდა,
დამაზილეს ბევრი ტყვია,
სიკვდილი მამსურდებოდა.
იქ დადგა სისხლის მორევი,
ზედ ნავი მოცურდებოდა.
მოვიდა ყვავი, ყორანი,
სომდა და არ ილგოდა.
ორბებმა გამინაწილეს,
სგავი ძვალ-ძვულზე ძღებოდა.

ქველი სიმღერა *

ებლანდელი დროების
ებტიბარი რა არის?
ვისაც ბევრი ფული აქვს,
ყველა მასთან ძმა არის,
ქომაგიც იმდენი ჰყავს,—
რაც რომ თავზე თმა არის,
ასლანის * კაციც იყოს
იმის ხელ ქვეშ ყმა არის,
რაც უნდოდეს ისრულებს,
იმის ერთი თქმა არის.

* ღრძი.

მინდორში ალახ-ბალახი¹¹

—მინდორში ალახ-ბალახის სული
შენ გიდის იაო,
ამაღამ შენთან ჩამოვალ, იმედი
დამიციაო.

გადმოიარე ბანები, ღია დაგვდება
კარები.

სოფელში ისე შემოდი, ძაღლი არ
გაახმიანო,

ცხრა კარი ისე გააღე, ერთი არ
გააჭრილო,

ნაბიჯი ისე გადმოდგი, ხალა არ
გააშრილო.

აგესალომ და ეთერი⁷⁸

ზეცას რომ ქრისტეს ყანა დგა.
ბრინჯაო გადგა ნათელზე,
ზედ ბრუნავს ქარის წისქვილი,
მეპატრონე ჰყავს ეთერი.
—ეთერო, მხარსა შეგიყრამ,
მწვანე ქათიბის სახელე.
ადექი, ქალო გამომყევ,
დავლლილვარ შენის ძებნითა.
—დამშორდი, ელურსამელო,
არა ვარ შენი შემფერი.
შენ დიდი ხარ, დიდებული
ყველა ქვეყნიდან ქებული;
მე ობოლი, გლეხების შვილი,

თბლობიდან დაჩაგრულნი:
გაჰ თუ ბოლოს მიღალატო,
გამწირო წყალ-წაღებული!
—ეთერო. შენს მოღალატეს
ხიდი წყალში ჩაუტყდება.
იალბუზისა მინდორსა,
დაულამდეს იქ დარჩესა,
მოწყურებულს წყაროს წყალი
დაწაფებულს გაუშრესა,
მტრისთვის გაქნეული ხმალი,
ვადაზედ გადაუტყდესა—
თუ მაგასაც არ მიჯერებ,
ღმერთი მაღლა გაუწყრესა!
ჩვენავ გავმართოთ ქორწილი,
ხალხ დავიბაროთ მრავალი,
შავათ გამართეს ქორწილი,
მოვიდნენ ბიჭის მაყრები,
პირდაპირ ჩამოჯდ შერიე,
გულს ჩაუვარდა ეთერი.
მან მისცა სული ეშმაკებს
მე გამომირთვით ეთერი.
შეულოციან წყეულებ,
რა კი არ შეუძლიანო.

ეთერს ჩაასხა კბენარი
ათას ნაირი ფერიო.

რამდენსაც იცვლის სამოსსა
იმდენი უფრო მრავლდება.

ადგება ელურსამელი,
თავთ მოიხადა გვირგვინი:

—ვის გინდათ ქალი ეთერი,
მზე დილა, ვარდ—მომავალი!

—შერესა მიეც, ბატონო,
შინა ყმა ვარ და მსახური.

შერი დაქორწილდება
ამ უცხო ქვეყანაშია.

ერთი თვის განმავლობაში
შინ მოვიდოდა შერი.

—შერევ, შერევ, შენსა მზესა,
შენი ცოლი რა ფერია?

—რასა მკითხავ, ცათა სწორო,
ცოლის ქება აუგია!

ხომ გინახავ ბროლის ციხე,
წვერი ცამდის მაღალია,

შიგა ზის ქალი ეთერი,
ბროწეულის ყვავილია.

გვერდით უსხედან სამნ მულნი

როგორც ცისა ანგელოზნი,
თავთან უზის დედამთილი,
აბრეშუმის საცერია!
კართან უწევს მამამთილი,
გველეშაპის მელაპავია!
იქვე უდგენან ცხრანი მაზლი,
დალესილნი აღმასნია!
მათ შუაში ეთერი ზის,
ყელი მოუღერებია.
ყელ-ყური მძივით სავსე აქვს,
შიგ გიშერიც ურევია!
ლოყა ვარდი, კბილი ბროლი,
ბაგე ხახვის ფურცელია.
წარბი წვრილი, შუბლი ბრტყელი,
საფეთქელიც მალაღია...
რალა ბევრი ქება გითხრა—
ისევდელი ეთერია!
ავათ გახდა ელურსამელ,
ეთერის სიყვარულითა.
დედ-მამა საჭმელს უმზადებს
ათას-ნაირი ფერია.
შავსა შეხედავს ღვინოსა:
დაგლევ და გულსა დამიწვავ

ეთერის სიყვარულითა!
თეთრსა შეხედა ქადასა,
რა ღამაზი ხარ ქადაო,
შეგჭამ და გულსა დამიწვამ
ეთერის ტირილივითა!
— ძმავო რა გტკივა, მითხარო,
რითგან ხარ ავადმყოფიო?
წავალ და იმას აქ მოგვევრი
წყალსა ჩავეყვები მდინარსა!
— წადი დაო და უთხარო:
ეთერის ნახე კაროო!
ადგა წავიდოდ მარიხო,
ეთერის მოსაყვანადა.
სახლს გარე შემოუარა,
დაურაკუნა კარები.
— დაგძინებია ეთერო,
მთვარეს გიგვანდა სახეო!
— დამშორდი, შუქურ მარიხო.
რას ფილაფოზობ ენითა.
განა შენ არ იცი, რა მიყო,
თქმა რალათ გინდა ჩემითა?
უფლის ნაკურთხი გვირგვინი,
თითონ უბოძა სხვასაო!

— ღა დაგეშართა ეთერო,
 გზა გავცვით სიარულითა,
 სამი თვე გზაზე დამელიგ.
 მარტი, აპრილი, მაისი,
 გზაზედ დაგიგებ ხალიჩსა,
 ფეხ არ გალახო ქვიშაზე,
 თავზე დაგადგამ ოქრომკედს,
 შუქ არ მოგადგეს მზისაო!
 ადგა, წავიდოდ ეთერი,
 მოყვარის სანახავადა,
 კიბეზედ ფეხი შემოდგა,
 დაიძრა სახლის ყავარი.

— შიგნით შემოდი ეთერო,
 მოკლედ გაქ შემოსავალი

— მე შიგნით არას შემოვალ,
 ძმებო დამაბარა მრავალი!

— ძმაო, მოვიდა ეთერი,
 თუ-ღა თვალზე გაქ ნათელი

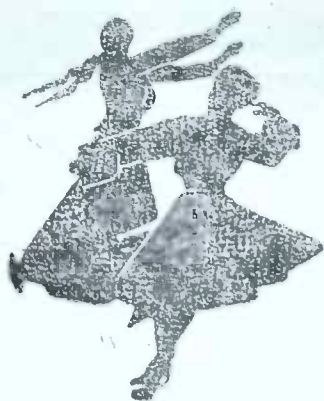
— ეთერსა ჩემი ნახვითა,
 ცხენი უბოძეთ საღარი,
 კვიციც თან გააყოლოდეთ,
 გავა-ბრტყელი და მალალი,

— ეთერსა ცხენი რათ უნდა,

უბოძეთ ქაშარ-ხანჯლი
ვაი, რა მოყმე დავკარგე,
ახლად წვერ შემოდინარი!
მოყვარისეულ დანაო,
ჯიბეს მიძევხარ თანავო.
ამოვიღებ და დავიცემ,
მარჯვენა ძუძუსთანაო!
ჩვენ სამზეოს მდგომიარენი,
სულეთ ხომ ცხონდებიანო.
ჩვენ ერთად დახოცილები,
ერთადა დავგმარხიანო!
გზის ძირას იმარხებიან,
გზის თავამ დავგმარხიანო
ჩვენ შუამ წყარო დიოდის,
შიგ ვერცხლის თასიმ დვიანო:
ამოვ-ჩამოვალ ქარავან —
შენდობამ ჩვენზე თქვიანო.
ეს ორნი მდობიარენი,
სულეთსამ ცხონდებიანო!
ემაგათ ორთავ საფლავზე,
ზედ ვარდნი ამოდიანო,
გადახვეულან ბურჯლები,
ვითა საყვარლის წესიო,

ამაგ ჴერესა საფლაგზედ
ზედ ნარი ამოსულაო.

დილით მოვიდოდ ვირები,
სალამომდისინ ხრიანო,
მობრუნდებიან, წყალს სმიან,
ბურთებრივ დახდებიანო!

ასლან ხურდაყულაშვილის ლათარია ⁷⁹

1.

ენახე მზე გულსადარი, ვსტირი, ვუი,
მომღენი ხმელთა ზღვათ არი, ვსტირი,
ვუი,
მნათობლად ყოვლის გზით არი, ვსტირი,
ვუი.

თანასწორი, მზის სადარი
მიჯნურთა საკვდავად მზად არი,
ვძებნი, ვერ ვპოვე, სად არი,
მკლას, ან მაცოცხლოს, სად არი?
ბრალი ჩემი, თაო ბმულო, ვსტირი, ვუი,
დაჩაგრულო, გულნაკლულო, ვსტირი,
ვუი,
აბხით დამწვარ-დადაგულო, ვსტირი,
ვუი.

მტყორცნა მან ვულსა ისარი,
გამყრელი ჩემის დღის არი,
ანუ ბულბული რის არი,
ვცან სირინოზი ზღვის არი.

მხილველთ დარდო, ყოველ გზით მარდო,
ვსტირი, ვუი,
უძვირფასესთ შენაფარდო, ვსტირი, ვუი,
შენ იცოცხლე, მე ვიდარდო, ვსტირი,
ვუი.

როს დაგინახამ, სულო და,
ვიტანჯვი შენთვის, ვულო და,
ედემში აღნარგულო და,
საყნოსლად, თაიგულო და.

თვალი შენს ნახვას ელისა, ვსტირი,
ვუი,

მოხვევნა შენის წელისა, ვსტირი, ვუი,
ჭირიმე ბროლის ყელისა, ვსტირი, ვუი.
როს ვნახე შენი პირი მე,

ვზი დღედაღამე, ვსტირი მე,
მე მაინც შენი ჭირი მე,
ნება მეც შენთან ხშირი მე...

მთვარეო, თორმეტის დღისავ, ვსტირი,
ვუი,

დამჩაგვრელო, კომეტისავე, ვსტირი ვუი,
უძღობესო სხვათ მეტისავე, ვსტირი, ფუი.
მყავ შენი მტრფობი მონადა,
ქვეყნად მაქებელ მრონადა
მე სისზმრად მომეზმანადა,
შენს ყელზედ დამაკონადა.

2.

მოხედე გულსა, შენგან დაგულსა,
შენ განაცვალე სულსა და გულსა,
მოეც ლხენანი ამ ჩემსა წყლულსა,
ვიდრე ეშველო სევდითა რთულსა.
ქცევანი მამეწონა მე,
ორთ ნარინჯთ დამაკონა მე,
მასთან მსურს სიმღერა მე,
თუ მოთქმით გამეწყო რამე.
ეც გულს ფონება,
დაკონება,
არ ვყო ღონება.
მეშინის, კარნი მეხმოს ლხენისა,
ჩემის საყვარლის გამოწყენისა,
მომკლამს, მაცოცხლებს მე ისევ ისა;
არ მყოს შერისხულ ჭირიშემისა.

მთვარე ხარ მანათობელი,
სიცოცხლის მომცემებელი,
ბუღბუღთა მალხინებელი,
წყნარის აღერსით მქრცველი.

ტანად სარო,

სანათ ხარო

მნათო, სად ხარო.

მას გვედრები, მნათო უფასო,
ვარდო, შენი ხმა ბუღბუღს უყვარსო,

მე შენისთანა არავინ მყავსო,

გთხოვ შენის ბაგის შარბათი მასო.

სიმდიდრით ხასო, მშვენი ხარ,

ტრფიალთათვის საწყური ხარ,

სხვათ მნათობთ შენ მირჩევნიხარ,

მე წამლად იმედი მითხარ,

ეც გულს ფონება,

დაკონება,

არ ვყო ღონება.

ღათვის სიღვრა ⁸⁰

ღათვა სთქვა: გუშინ ბარს ვიყავ,
ძლიერა ვჭამე მბალია,
ატმები შემწიფებულა,
ყურძენს შესვლია თვალია.
შევხედე ჩემსა ფერდასა,
შემოჰფენია ცხვარია,
მე და თხა დავიბლოტენით,
თხამ დაიძახა „ვაია!“
მეცხვარე გადმოეშველა,
მხარს ედო შვინდის კავია,
გადმომკრა, გადმომიშხუვლა,
მომტეხა თედოს თავია.
აღმართი ამოვირბინე.

აღმართი ტალახიანი,
წინ კაცი შემომეყარა,
მსდლიანი და ხვთიანი.
კაცმა ხომ შინ შემეყვანა,
ცეცხლი დამინთო ძლიარო,

ბ ე რ ა კ ა ⁸¹

სოფელში დავდით კარიკარ,
ბერაკაობა ღამია.

სუყველგან ასე ვიძახით:

— ჩქარა გაგვიღეთ კარია!

ვერ გავჩერდებით კარშია
დაგვეყინავს, თოვნა-ქარია.

ბერაკას ნაბდის ნაჭერი

სახეზე დაუფარია;

წინ უძღვის მცველი „ბელადი“,

უჭერავს ხმალი ფარია;

თუ ვინმე მტერი გაუჩნდა,

ვაი იმისა ბრალია!

ბავშებსა ჰკიდავ გულები,

--მასპინძელზე აქვს თვალია.
გუდას მოიხდის, იძახის:

--ცოტა ფქვილ ჩაგვიყარია,
ყველი და ხაჭო ჩაგვიდეთ,
ხორციც მოგვეცით მალია.
ახალგაზრდები ყვირიან:

— არაყ ჩაგვისხით ცხარია!
მასპინძელ ყველა მზადა აქვს,
გველოდა დიდი ხანია.

გვითხრა: — რად დაიგვიანეთ,
მოვიდა შუა ღამია;

რამდენი ხანი გელოდეთ,
ვახშამი არ გვიჭამია.

ვაგვიმასპინძლდა კარგადა,
ბერაკაზე აქვს თვალია,

უნდა რომ წვერი მოგლიჯოს,
მისთვის ეს გასახარია.

ბერაკას მცველი გვერდს უდგა,
ხელში უჭერავ ხმალია;

მასპინძელს ახლოს არ უშვებს,
ეს არის მისი ვალია.

ცოტა წვერ თითონ მოგლიჯა,
მასპინძელს მისცა მალია,

დალოცა მათი ოჯახი:

— გემატოსთ ღონე-ძალია!

წინ გამოგვიძღვა ბელადი,
ბერაკათ წინამძღვარია.

უკან მივყევით იმასა

ყველა კაცი და ქალია.

კარში სიმღერა დავძახეთ,

ერთურთ მივეციტ ბანია.

სულ მოვიარეთ სოფელი,

გავიდა კარგა ხანია;

დავდექით ბაინდურთასა

მთელის ხომლების ჯარია.

დააცხვეს ხაჭაპურები,

მასპინძელი გვყავს ქალია.

მეორე დილაც გათენდა,

დღე მზიანი და დარია.

აღარცა თოვდა წუხანდებს,

აღარცა ქრიდა ქარია.

თოვლზე ეტყობა ნავალი,

იმ ღამინდელი კვალია.

ბერაკეებში მიდიან

ყველა კაცი და ქალია.

სადილობისას მეც მიველ,

სუყველა მოლიმარეა.
ხინკლის მოხარშვა ამ დღესა
ჩვენი წესი და ვალია.
ზოგი ხორცსა კრის ხინკლისთვის,
ზოგებს მოაქვის წყალია.
ხინკალს ახვევენ სწრაფადა,
აქეს ვინც უფრო ჩქარია.
ერთმანეთ ეჯიბრებიან,
ისმის ტკბილ საუბარია.
ერთად ჩაუყარეთ ერთ ქვაბში,
ორას, სამასი ცალია.
დაშლილა ძალიან ბევრი,
აღბათ მოხვევის ბრალია.
ვინაც აიღებს მთელასა,
ყველა ამ ცდაში არია.
ავიღე მთელი ხინკალი,
ერთი, მეორე, სამია.
მეოთხედ რომ ვაპირებდი,
დამკრეს ქაფქირის ტარია.
ხელიდან გამაგდებინეს —
ხინკალი „ცოცხალ მკვდარია.
ქაფქირიც ხელზე გადატყდა,
ორად გაკეთდა ცალია.

განგებ დავიწყე ჯავრობა,
— ეს რა ხუმრობა არია!
ხონჩა ხელიდან გავტაცე,
უკან მომდევდა ჯარია.
მეორე ოთახში გავედ,
შიგნით დავკეტე კარია.
გადმოხტენ ფანჯრებიდანა,
არ დამაცალეს ხანია.
არაყიც შემოიტანეს,
ხილიც სხვადასხვა გვარია;
მალე გარეთავ გავედით,
უყურებთ, ყველა მთვრალია.
ღუდი, ხინკალი, არაყი
სუყველა უხვად არია.
გავმართეთ ცეკვა თამაში,
ისმის ფანდურის ჩქამია.

ხევის ლექსები ⁸²

ქალი ვარ, მქვიან ქალთა მზე,
ქალური ვიცი ლხინია,
ვაუკაცსა ვეძებ, არ ვარჩევ,
პეტრე ჰქვიან, თუ ნინია.

—:—

ზოგსა კაცსა კაცი ჰქვიან,
ზოგსა კაცსა—კაცუნაო.
ზოგს დედა-კაცს, დედა-კაცი
და ზოგს კიდევ — ცაცუნაო.

—:—

კაცის სიცოცხლე ზღვასავით
გაქანდებ-გამოქანდება,
შეხვდება შავსა დღეებსა,
გული იქ გამოაჩნდება.

წუთი სოფელმა გამწირა
და მომაშორა ყველასა.

გული დულს, ხმალო ამოდი,
შენგანსა და ველი შევლასა.

—:—

თეთრი ცხენი და წითელი,
ორივე გირბოლებია,
შენი მტერი და დუშმანი,
ორივე გიბრძოლებია.

—:—

ყველა ბუზუნა დაფრინავს,
თავს აწყვეტს, ძალზედ ბზუისო.
მაგრამ, რაც უნდა ეცადოს,
მეთაფლიასთან * ტყუისო.

—:—

დავბერდი, დავჩაჩანაკდი,
წვერი გამიხდა ჭალარა,
შინ ჯალაბთ მოვძულეებივარ,
გარედ უნდივარ აღარა.

—:—

როსტომ სთქვა: ყველა დაფრინავს
ბუზი თუ ბუზანკალიო,

* ფუტკარი.

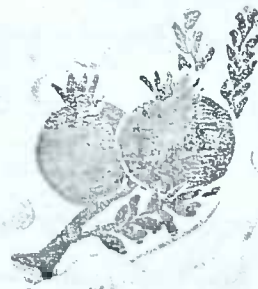
ყანას თუ კაცი არა ჰყავს,
დარჩება მოსამკალიო.

—:—

ნიაგო წყნარად დაჰქროლე,
ფოთოლს ტაშ დააკვრევინე,
სწორის არ გამტანს, უპიროს,
ცხვირი სამ წააკვრევინე.

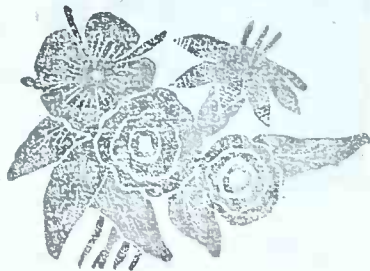
—:—

ვაი შენ წუთისოფელო,
დაგცადე მრავალფერადა,
ხორცი, გალადე, გასუქე.
სულო გადგიდიგ მტერადა,
სული ვერც იმან მოიგო ,
ვინც ოქრო დადგა ჯერადა,
და ჯალაბს მწარე ცხოვრება
ტკბილად ვერ აუფერადა.

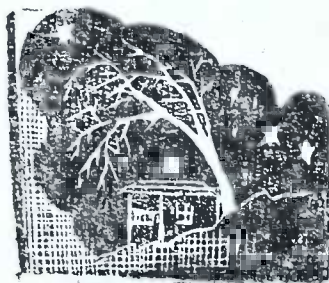
გ ო გ ო ს ⁸³

გოგო, რა მშვენიერი ხარ,
გულს რომ იყვავებ იითა,
გიყურებ, ისრე ვკანკალებ,
თითქოს თოფს მესვრი ტყვივითა
ვარდი შიგ იყო ნარევი,
ფირუზის ფერის მძივითა,
ბულბულის ქუდი გეხურა
მერცხლების ოთახივითა.

ფუაველი ნაცარქეჩია *4

ფოთიალა მერცხალა ვარ,
ურძნის ჯოხივით ლიტაო.
რა ცოლშვილნ დამელევიან,
რაის ამბავსა მკითხაო.
ას კოდიანში ქერ მიძე,
ორასიანში წმინდაო,
კარზე მიბრუნავს დოლაბი,
და ვფქვავ, რომელიც მინდაო.

მისრიაშვილს 85

მოჰყვება დაღონებული,
ცივის გომბორის ცერებსა,
რა გიჭირს მისრიაშვილო,
ნეტავ რა დაგაბერებსა.
მაღაროს კარში დასჯდები,
კოხტად დაიგრეხ წვერებსა,
ქალაქით მოატანინებ
ფარჩებსა უწინდელებსა.
ლასტიკის საახალოხეს,
მარიაშვილს დაგიჭრელებსა.

მაგას საკაბეს მოუტან,
არშიას მოიკერებსა.

ერთხელ ზომ კიდევ შეგხვდებით,
წაგართმევთ ბევრის ცხენებსა.

ვეფხვი და მონადირე ⁸⁶

(ახალი ვარიანტი)

ვაშკაცმა პირშიშველამა
შიბნი იარნა კლდისანი,
მოინადირა, დალახნა
ბილიკნი ჭიუხისანი.
შამოხვდეს კილდის თავზედა
ხორონი ჯიხვებისანი,
ჯიხვსა თოფ დაპკრა ბეხენსა,
ჭალას ჯახი ქნა რქისანი.
ლამემ დაასწრო მოყმესა,
გზა ვერ გაიღნა კლდისანი,
იარა წარა-უგონთა,
დრონია შვალამისანი.

წრიაპს ვერ აბომს ფიცარსა,
გზანია ბასრის კლდისანი!
გაღუწყდა მონადირესა
იმელი შინ მისვლისანი.
მეორე მხრიდან მოესმა
რალაც უხრანი ქვისანი,
ხან ქშენა ესმის, ხან ბორგვა,
ხან სკივის ვითა ციცარი.
ყამი კი არ აქვს მოყმესა,
მოყვრისა არცა მტრისანი,
იქეტკენ მიდის, სითაცა
ფეხის ხმა ესმა სხვისანი.
გზას ვეფხვი შეხვდა დაჭრილი,
თვალნი არ იხსნა ხვთისანი;
წელან იჩხუბეს, თუ იყვნეს
მუქარან ერთუცისანი.
შეიბნეს ვეფხვი და მოყმე,
მაშინ დაიძვრნეს მიწანი,
კლდე ზეით ჩამოინგრევა,
შტონ დაილეწნეს ტყისანი.
თავს დასტრიალებს ყორნები,
არწიენი მალლის მთისანი,
ნატრობენ, რომელ დაგვრჩება

ახ მკლავნი ვაშკაცისანი.
დრო აღარ მისცა მოყმესა,
ვადან უწითნეს ხმლისანი,
ფარს უფარებს და ვერ ფარობს,
ვეფხვნი ჩქარნია კლდისანი!
გაზით გაართვნა კალთები
ჯაჭვისა ჯავშანისანი,
იბრძვიან გამწარებულნი,
თან ხელთ არა ჰქონ ისარნი.
თანდითან გაცვლა კლდეზედა
წვერები წრიაპისანი,
ცამ თვალ დაუცა, განათდა,
აჩნდეს ბილიკნი კლდისანი.
ძირს უფსკრული და წინ ვეფხვი,
არსად მეშველნი ყმისანი!
თვალი თვალს შიგ გაუყარეს
ვით გატყორცნილი ისარი.
მოყმემაც ხელში იყარნა
ხეტარნი თავის ხმლისანი,
მაშინ კი გასკრა ფრანგულმა,
დრონია წაქცევისანი.
ვეფხვი კლდეთ გადაეკიდა,
ჩამააწითნა ქვიშანი,

თავოდ კლდის თავზე შამოწვა,
მოყმე, სულ-ამომდინარი.

ჭვიშას მიღებავს წითლათა
სისხლი, ზედ ჩამომდინარი!

ვინ ეტყვის იმის დედასა
მუდამ კარს უდგან მისანნი.

უერთოდ არ დაიხარჯნეს
თქვენ მონადირის ისარნი.

დედამ შეიტყო სიკვდილი,
სტიროდა მალლა ხმიანი.

—ჩემს შვილს გზას ვეფხვი შეჰყრიბ,
გაჯავრებული, ტიალი,
ჩემს შვილს ხმლით, ვეფხვსა

ტოტითა,

დღეც დაუბნელდათ მზიანი!

დაუხოცია ერთუცი,

ვეფხვს როგორ სძლევადა ხმლიანი?

ტირილით წყრულებს უხვევდა

ვეფხვის დაჭრილსა კლანჭითა,

—შვილო, არ მოჰკვდი, თუ გძინავს

დაქანცული ხარ ჯაფითა,

ეგ შენი ჯაჭვის კალთები

იმ ოხერმ როგორ დაფლითა?

შენც იმის საფერ ყოფილხარ!
ხმალი ქნევაში გაგიტყდა,
მარტო შენ შეხვდი დაჭრილსა,
იქ მეშველ კაც ხომ არ იყვა
მწუხრიდან გათენებამდის
ომი გქონიათ მწარია,
არც იმან მოგცა ბევრი დრო
და არც შენ დააცალია,
ველარც შენ დაგიფარებავ,
შენ ხელთ ნაჭერი ფარია
და ვერც ვეფხვმ ტოტემ იხმარა,
ხმალმა დაკუწა ძვალია.
დღეს იქით აღარ გატირებ,
არა ხარ სატირალია!
სალაშქროდ, სამეკობროდა
არ იყავ საწუნარია!
მშვიდობით, ჯვარი გეწეროს,
ეგაც სამარის კარია.
ზედ დაეკონა საფლაგსა,
კრემლი დაღვარა ცხარია.
—აქნამდე მაინც გაგზარდე
ვეფხვებსთან მეომარია!
გული მთლად გამოეცვალა,

ლხინი მიაჩნდის ჭირადა,
ხან თავისი შვილი, ხან ვეფხვი,
ელანდებოდეს მძინარსა.
ხან ვეფხვი ვითომ იმის შვილს
ტანზედით ჰყრიდის რკინასა,
ხან ვითომ იმის შვილმ აძლივის,
კლდეთ გადაჰკიდის ყირასა.
აი მაგ სიზმრებს ხედავდა,
გამაელვიძის მტირალსა;
ხან იფიქრებდა: უდედლოთ
ვინ თქო, გაზრდა შვილისა?
იქნება ვეფხვის დედაცა
ჩემებრ დღედაღამ სტირისა?
უნდა წავიდე მასთანა,
სამძიმარ უთხრა ჭირისა,
ისაც მიამბობს ამბავსა,
მეც უთხრა ჩემის შვილსა
იმასაც ბრალი ექნება,
უწყალოდ ხმლით დაჭრილსა.

რწყილთან ბრძოლა⁸⁷

მე და რწყილი შავიყარენით,
დაბრუნდა ცოდო-ბრაღია.
ხმღებითა ვეცით ერთურთსა,
სისხლისა მიდის წყაღია.
კინალ დავღუბეთ დედმამა,
კინალ დავცენით ცანია.
იდუმალ მოვკალ ბოღოსა,
გაქონდა სისხლის ღვარია.
კაც მომიგზავნეს წუხელა:

„შური გვაქვს საძებარია!
ანი გვიზღე დახოცილები,
ანად გადადევ თავია!“
გავჯაგრდი, გაუსალთავდი,
სულ ყველა მოვიცალია
და შეუთვალე: „რაც მოხდეს
თქვენ გედვასთ ცოდო-ბრალია!“
ბრძანება გასცეს, მოვიდა.
მთელი წყილეთის ჯარია,
პირალმე შემოემართნენ,
უნდა დავლახნეთ მთანია.
ზოგნი ჭკლისას მოვიდნენ,
აქ უსახელო გზანია.
ზურგში დამარტყეს ობისკი,
კამანდრობს აფიცარია.
იქ სხვა კი ვერა იპოვეს
მოთხარეს ზურგის ძვალია.
წინ მზვერავები გაგზავნეს,
რომელიც მუხლად ჩქარია.
თვალი შევასწარ კისერში,
დგანან ლომივით ძმანია.
ყურისთავს ცეფი გააბეს,
ორად გაიყო ჯარია.

ხელის შექცევა ვიფიქრე,
ფრჩხილს გაუსინჯე ფანია,
რწყილების მთავარ გენერალს
გავაგდებინე თავია.

გავწყვიტე მთელი ლაშქარი,
მკვდარზე შევეყარე მკვდარიო

ხ ე ვ ს უ რ უ ლ ი ⁸⁵

ფშაველო, ხვეწენ ისარნი,
აღარას გარგებს ხვეული;
უერთოდ არ მოგეშვება
ერისთვისშვილი წყეული.

ხევსურო, ხმალი გალაღებს,
ფშაველო, ენა გრძელიო.
მაყარი* გუდამაყრელო,
ტყვია გამუდის ცხელიო.
ხმალმა თქვა: ჯანგმა შამჭამა
ჯაბანმა რამამ ჩამაგა,

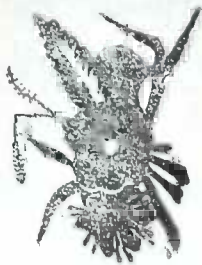
* თოფი

ნეტავინ პირშიშველასა
წვერუხვეველ ყმას შამაბა.
რო შამიტანდა ომშია,
სისხლის მორევში ჩამაგდა.

ჯაჭვმა თქვა სამალქანურნა
„ქალთა ამასხას თითითა,
წამილოს ჩემმა პატრონმა,
ქალას გამრეცხოს ქვიშითა.
ომჩი შასაეს ჩამიცვას,
ფიქრი ნულარ აქვ შიშისა,
ხმალნ კი ვერ დამაშინებენ,
შუბნ კი გამხევენ. შიშითა,
ცხენის ტახტაზე დამკიდოს,
თუ ვერ მზიდევდა კისრითა.“

ქალნი ქალაქში მოვიდეს,
თვალეზ შაუგავ მწყერსაო,
ერეკლეს დაუბარებავ:
„დებ, ნუ შაირთავთ ქრმებსაო,
ხევსურებ ჩამამივიდან,—
მტერსა გავადენ მტვერსაო“.

ქაღალთ, ქმარ შაუბატივე,
ხმა ლაშქრობისა ვარდება,
გრძელთა სათარეშოთ,
ცუდა გყავ, დაგივარდება,
სწორ დაუწყებენ გმობასა,
შენ გული გაგიავდება.

ტუტკას ლექსი 89

თიბათვისა ამ ოც ღღესა, ტუტკა
ქალაღდს აკეთებსა,
მივა ისაკას შესჩივლებს: ვაი, ჩემ
გაჩენის ღღესა!
თუნდ, რომ მქონდეს ბევრი სარჩო,
მაინც არ მადრიან სხვებსა.
უღვთოდ სული არ ამოდის, თორემ
გამოვიჭრი ყელსა.
დარომ მოკლა ჩემი გული, გავხდი
უკანასკნელ ღღესა.
მაჭანკლებიც რომ მოღალა—ვერც
ერთი ვერ მოახდენსა.

სასიამორო ყაბულს იყო, სიდედრი
უშლიდა ხელსა.

ბიჭებსაც ყრილობა ჰქონდათ შაბათსა
და კვირა დღესა—

ისე დათვრენ ეს ბიჭები, ველარ
სცნობენ ერთმანეთსა.

ზოგს იფნის სახრე უჭირავს, ზოგი
კეტებს ამზადებსა.

ეს ფირაანთა მიხაი—ბელადათ წინ
გაუძღვესა,

ლუკა უკანიდან მისდევს, კეტსაც
მხარზე გაიდებსა.

შუა ღამე რომ შეიქნა, ილიკო
დაუძახებსა:

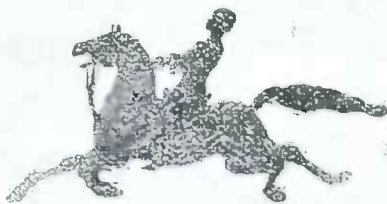
—ნათლიდედ—კარში გამოდი, სიტყვას
მოგახსენებ ერთსა!

მაშინ ფიცხლავ წამოხტება, კარებს
მარდად გაუღებსა.

ასე ეგონა დაროსა—სტუმრები
მოდიან ჩვენსა.

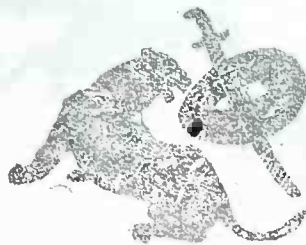
დარომ ტუტკა დაინახა—შიშისგან
გადაჰკრავს ფერსა.

— მე ვარ ტუტკა, ნუ გაქს ფიქრი!
 გულზედაც გადუსვამს ხელსა.
 ისე მიაქვს ტუტკას დარო, როგორც
 ცხვარი მიაქვს მგელსა,
 — დედი, ჩქარა მომეშველე, თორემ
 გამოვიჭრი ყელსა!
 — შეილო, როგორ მოვეშველო,
 შენამდი ვინ მომიშვებსა?
 ზოვს კაბის კალთა უჭირავს, ზოგი
 კეტებს მიღერებსა!
 ბიჭებსაც ცილობაი აქვთ—ჩვენ მოვ-
 კიდებთ დაროს ხელსა!
 მიუბრუნდება ილიკო, კამეჩივით
 შეუბღვერსა:
 — საჭიაროდ როდი მიმყავს, რომ
 ყველანი ატანთ ხელსა!

სატრფოლს⁹⁰

შენ ჩემო დიღო იმედო,
კოშკო, ნაგებო კირითა!
კახეთს მოჭრილო ისარო,
ქალაქს ნაღებო ინითა.
წითელი მოვის პერანგო.
შვიდგან შაკრულო დილითა!
ცაჲ წმინდაჲ, ვარსკვლავიანო,
მზეჲ, დაფენილო დილითა!
უკვდავებისა წყაროო,
ნადენო ოქროს მილითა!
შენთანაც ყოფნით გამაძლო,
შენთანაც წოლა—ძილითა!

სიღარიბე 91

ვაჰმე რაძნელი ჰყოფილხარ
სიღარიბეო, ტიალო!
მესამ-მეოთხე წელია
ერთნ ახალუხნი მცვიანო.
შიგ მამიკრუხდნენ ტილები,
წიწილევებსა ზდიანო.
საკვირველ ნაშენობა აქვს,
თითოს ექვს ფეხნი სხიანო.
დამართეს სასახლეები,

ადიან-ჩანტლიანო,
ვაჟკაცი არი, შარცხვება,
ამასაც არ იტყვიანო.
მე ვეხვეწები, ნუ გამკბენთ!
ღია-კი არ იშლიანო.

ჩივილი⁹²

•წელია მეცხვარეობა,
მუჭით დაღევა წყლისაო,
გორაზე ვასვლა გამოსვლა,
ქუჩება ბატკნებისაო.
ძილით ვერ დამიძინია,
შიში მაქვს ნადირისაო,
ჯოჯბზე ვარ დაყუდებული,
ხათრი მაქვს პირუტყვისაო.

კაპასი რძლები ⁹³

მე რომ რძალი შემეყარა,
კაპასია, თარაქამა.
მე, რომ სხვაგან გამიცილეს,
რძლებმა შექმნეს ხათაბალა.
პატარამ წყევლა დაუწყო,
დიდმა რძალმა დააყარა.
ერთი კვირა არ გავიდა,
ის ჩემი ძმა გამეყარა,
ერთი ძველი სახლი მერგო,
თავზე არა ჰქონდა ჩაღა,
ერთი ძველი ქვაბი შემხვდა,
ძირზე არა ჰქონდა კაღა,

რაც იმაში წყალი ვასხი,
სულ ერთბაშად დამიღვარა,
ერთი ქილა ერბო მქონდა,
ისიც სულ მთლად გადამდნარა,
ავიღე და მალლა შევდგი,
კატა შეხტა—დამიღვარა.
არც კატას შერჩა ერთი დრო,
კატაც ძაღლმა შემიჭამა.

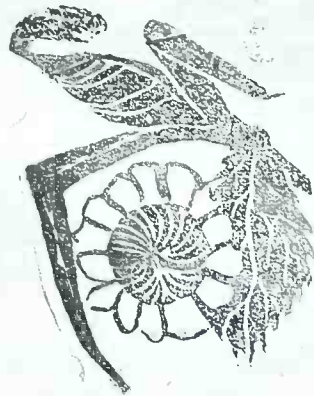

ჭიათურელი ვუზა⁹¹

ოცდა ათი წელიწადი
მუდმივ ვმუშაობ ქვაშია,
ჭიათურაში ვცხოვრობდი
არ ამოვსულვარ სახლშია.
ვაქკაცი კარგი ვიყავი,
ლონეც მომდევდა მკლავშია,
რვა ფუტს რო ხელს დავავლებდი
მალლა ვისვრიდი ცაშია,
ჩიტვიით დავქრიალობდი
იმ ჭიათურის კლდეზედა.
წინ მოციციქინობს ცხენები,
მათრახი მქონდა წელზედა,
ბაზარზე ჩამოვივლიდი,
თვალი ეჭირათ ჩემზედა.

ოთხი ამხანაგი ვართ:
იაკობ და მიხეილი,
იოსებ და კიკო.
ჩვენისთანა მუშა ხალხი,
ერთი არვინ იყო.
იაკობო, ნუ თამამობ,
ხალხი არ დაიბრიყვო.
რაც მძიმე საპანე არი,
ყველა შენ უნდა წიკო.
ვირიკენჭაზე მოვდივარ,
წეიფორხილა ცხენმაო.
მივედი, მკერდში ვეტაკე,
ავსწიე ზევიტკენაო,
მალლიდან ქვა გადმოვარდა,
ჩემ ხელზე გახდა ძგერაო.
მისთანა მაგრა დამეცა,
ჩამაგდებინა ენაო.
მოვიდენ ამხანაგები,
წეშემეხვიენ ყველაო,
თვალეებზე ხელი გადვისვი,
ავდექი ნელა-ნელაო,
რო მივიხედ-მოვიხედე,
გულმა დამიწყო ძგერაო.

კლდეში ველარ ვიმუშავებთ,
სახლში წავიდეთ ყველაო.
ცხენები მოვიშორიე,
ავდექ გაგმართე ურემი,
ფეხით ვთელე და ვთელევი,
ზესტაფონი და ულევი.
ზესტაფონს შავ ქვას ვზიდემდი,
უკან მომქონდა პურები,
მეფურნეები მიძახის:
მიირთვი ხაჭაპურები,
რა ხაჭაპურის ჯავრი მაქვს,
სახლისკენ მივეშურები.
სითამამით გავიფუტე
ჩემი მარჯვენა ხელია.
რალაი ხელი წამიხდა,
ჯანიც კი გამომელია.

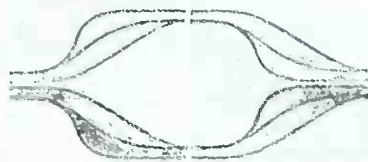
ქალის მოტაცება ⁹⁵

ამფერუმ ჩვენო საჩინო,
რომ შეასრულე თქმაისი,
ფერაძეს ქალი მოსტაცე,
იყო ცხრამეტი მათი.
ქალმა ასე შამოთვალა:
შენი ვარ, ხელი ამისვი,
ხელიდან ნულა მელევი,
შენი ცხენის წინ დამისვი.
როცა რომ სახლში მივიდეთ,
მაშინ დავიწყოთ ხალისი;
ერთმანეთს ვესიყვარულოთ,
ბიწაძე დარჩეს ნაპირში.
ეს რომ ბიწაძემ გაიგო,

ხელს შემოიკრავს თავ-პირში,
მისი საქორწილო ფული,
მიტანილი მაქვს აპრილში.
მაშინ ქვე მომცა პირობა,
ახლა დამიწყო აღლიში,
თუ ჯვარნაწერი არა გყავს,
ცუდი ყოფილა ნანიშნი.
როსტომამ შემოუთვალა,
დრო ვნახეთ მე და შენაო,
ეს რომ საჩინომ გაიგო,
გულმა დაუწყო ძგერაო.
თოფ-იარაღი შეისხა
და ფისტო გეიტენაო,
შეპკრიფა ამხანაგები,
გასწიეს ცხენ და ცხენაო.
როსტომას გადაუარეს,
უნდა წამოგვყვე ჩვენაო.
ქოჩოს წყალზე რომ მივიდენს,
შუა ლაშეა, ბნელაო.
როცა ეზოში შევიდენს,
ცხენმა დაიწყო ფთქვენაო,
აბუთიძე ყელში ეცა,
კინალამ გამოწელაო.

არ გაგვიგონ, შე ოხერო,
არ ამოგვწყვიტონ ყველაო.
საჩინო სახლში შეიჭრა,
ქალს ეცა ხელდახელაო:
ადექ და უნდა წავიდეთ
გორისას მე და შენაო.
ქალმა დაიწყო ტირილი,
ადგომა დაიძნელაო.
დამეხსენი, გენაცვალე,
თუ არ შეგეძლოს რჩენაო.
ღვინო და პური ბევრი მაქვს,
ბელელი გამობერაო,
შენი საფეროდ შავინახამ,
საჩინოსა აქვს ღხენაო.
ცხენს შესვეს, გამოიპარენ,
როგორც გინახამს მელაო.
ცხენს უნაგირი მოუძვრაო,
კინამ ქვას დაეძგერაო.
მოვიდენ ამხანაგები,
წამოეხვიენ ყველაო,
მანდეეთს ამოიარეს,
უარი უყო მღვდელმაო.
მოიქტამეს, მოიყვანეს,

შეიქნა ჯვარის წერაო.
როცა რომ ჯვარი დასწერეს,
მაშინ შეიქნა დევნაო.
თქვენი საქმე აღარ არის,
გათავდა ჯვარის წერაო.
მშვიდობით, ჩემო მაყრებო,
მოგვიგონებდე ჩვენცაო,
მე თქვენ რომ ქალი მოგტაცეთ,
ტანსად გავს აღვის ხესაო.
შევხედე და განვიხარე,
ხელი შევყარე ღმერთსაო;
მაინც აღარ მოვეშვები
რაც უნდა გადამხდესაო.
ჩემ სიმაურს ეს უთხარი:
აქა მყავს შენი ესმაო,
ნუ ფიქრობ, არა უშავსრა,
არ წაუღია მგელსაო.
ზემო ქვეყანას მიჰყავდა
საჩინო დონაძესაო.

იმეუოთაიისქუთი მთი სანეკათობა

ვაინის ლექსი⁹⁶

ცამ დაიქუხა უცეფა,
დაიძრა მთა და ბარია,—
ვაინი გამოგვიცხადეს,
ცუდი მოვიდა ჟამია.
რისთვის მოვიდა მკათათვე,
ევ ჩვენი დამლუბავია?
იკლება ჩვენი სოფელი,
რჩება ქალი და რძალია.
მოგვრეკეს თფილის ქალაქში,

სად დიდი სამართალია.
მთათა დგას პარაოზები,
გზას მოარული ჩქარია
სუ ყარსში დავიბადენით
თლათ კავკასიის ჯარია,
დატყვრება ყუმბარაები,
ინგრევა მთა და ბარია,—
იმას რა უჭირს კიდავა,
ვისაც სახში ყავს ძმანია!
იმათ რალა ჰქნან, ბეჩავია,
ვინც რო დაკეტა კარია,
წავიდა ბძოლის ველზედა
ველზე დაპყარა ძვალია,
არცა ეღირსა საფლავი,
არც მიწა მისაყარია!
ახლა მოვიდა ზამთარი,
დაიწყო ცივი ქარია,
ვისლა მოუვა ზაფხული
მშვიდობის თიბა-მკანია?
ვინ შეესწრობა იმ დროსა
სამშობლოს დაპკრას თვალია.
წამოწოლილა ველზედა
ცხელი ტყვიისგან მოვრალია.

იწევს და ველარ წამოდგა,
მუსლში არ აქვე ძალია,
ეგრე უთხარით დედასა:
—არ აიტკივოს თავია,
ტაბლები გამააცხოდეს,
აღდგომას გასატანია;
სუყველგან გაღებულია
საფლავ-სამარის კარია.
მე ეს შაირი გავთარგმნე,
ოსმალოს გრანიცაზედა,
ხელში გამარტყეს ტყვიაი,
სისხლი ჩამამდის მკლავზედა;
ე მაგის გამამლექსავი
გვარად კვირტიძე არისა.
ვაინის თაობაზედა
ბევრი რამ შამიდგენია,
მთლად მამიგლია ხმელეთი,
არსად რა გადამრჩენია.
კარზე მოვიდგეს ჩაფარი,
ეგ რა ვაშკაცის ფერია,
გიბარებს ჩვენი პრისტავი,
არა ვარ შენი მტერია,
ჩავედი, გამოვემცხადე

ქახალდი მაქვე ძველთა
—უნდა ჩახვიდე ჯარშია,
მაშინვე ფეხზე წამოდგა
ხელი დამარტყა მხარშია.
ვაენცკი ნაჩალნიკთანა
პირდაპირ შევალ სახშია,
რუსულად მითხრა—სუქინსილ
რად, გაიპარე სახშია?

საღდათის ნაამბობი ²⁷

ვაენის თაობაზედა
ბევრი რამ გადამხედია,
მთლად მომივლია ქვეყანა,
არც ზღვები გადამჩენია.
ოხერი წუთისოფელი,
როგორ ყოფილა ჭრელია,
არვის არ შერჩა ერთი დრო,
ყველას ჩაავლო ხელია.
მეც მომეპარა უჩუმა,

თურმე მარგუნა ჯერია,
ეს ჩემ თავს არ ეკუთნოდა,
რუ გული შემრჩა მთელა.
იანვრის ცამეტს, ქალაქში,
ვიყავი ტკბილათ ძილშია,
მოვიდა ერთი ჟანდარი,
ტრუპკა ეჭირა პირშია.
ჩიო ტი ლეჟიმ; დურაკო?
თან თითი წამკრა ცხვირშია.
შევხტი და გამომეღვიძა,
ჩავარდი გასაჭირშია.
ვნახე ბაზარში, ერთალაგ
ხალხმა რო გაიგრიალა,
მოქუჩდით ყველა აქეთა!
ვილაცამ დაიღრიალა.

—გაიგეთ პრიკაზენია, ეს, ხომ
ბრძანება არისო,
პეტრებურგიდან მოსულა, ეს ხომ
დებეშა არისო.

ესლა უნდა გამოცხადდეს
ლურჯი ბილეთიო,
გაოხრდეს ჩემი სიზმარი,
მალე აცხადდესო.

წაველი და გამოვცხადდი,
ქალაქ თელავშიო,
შეველ უბრავნელიეში,
დაფიქრებულო.

შემომხედა ნაჩალიკმა,
მკითხა ამბავიო:

—რა გქონია სატკივარი,
ჩქარა მითხარიო.

—არაფერი. უპასუხე:

სხვა რას ვეტყობიო.

გადმომაწოდა ბილეთი,
მითხრა, უხადიო.

სკაზალ: პრემო პაიდიოშ
სარაკამიშიო.

ივანე იდგა დეკურნათ,
ასდის აღმტრიო.

შოდი ჩქარა: შევუტიე
გაჯავრებულო.

რამდენათა იტანჯება,
მთელი სალდათიო,

ბევრი ხომ ჩაღპა ციხეში
აღალი კაციო.

ბევრს გადუწყვიტეს დახრიობა,

არ იყო ბრალშიო.
არ გავიდა ორი კვირა,
ის „დალოცვილი“,
გადმოაგდეს ნიკლაი,
განეთასუფლდით.

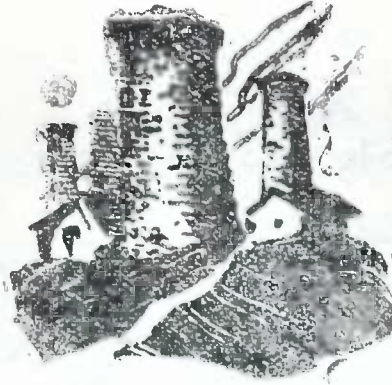
მ ე ი⁹⁸

ათას ცხრაას თოთხმეტ წელსა,
დღე დაგვიდგა მეტად შავი.
გამოცხადდა პოლიცია,
გულწყე მომივიდა ჯავრი.
იქნა მობილიზაცია,
სულ შეინძრა მთადაბარი,
ყველანი შეიარაღდენ,
თუშ-ფშავენი, ქართველის ჯარი.
ცოლშვილი ისე ბლაოდა,
როგორც ბატკნის დედა-ცხვარი.
ახ, ღმერთო, შენი ჭირიშე,

შენ გამოიჩინე ძალი:
ისეთი გული ჩაუდე,
უკან დააბრუნონ ჯარი.
ერთი კვირა არ გასულა,
ვანშიაც გვიკრეს თავი.
იყო ჭექა და ქუხილი,
მოდიოდა სისხლის ღვარი.
ტყვია ეგრე მოდიოდა,
ვით ზეციდან წვიმის წყალი-
ზარბაზანის ქუხილისგან,
აღარ იყო ყურთა ხმანი.
მაშინა ვსთქვი: — დედა-ჩემო,
ვაი ახლა ჩემი ბრალი!
ძვლები სად უნდა ჩავყარო,
დავრჩი დედის უნახავი.
წვრილი ცოლშვილი დავტოვე,
მამაც დამჩა უნახავი.
სახლიდან წერილ მივიღე,
გულზე მომივიდა ჯავრი.
რა გავშალე, წავიკითხე
იყო დედის მონაწერი.
— შვილო, კარგად წაიკითხე,
გაიგე ჩვენი ამბავი.

კარგად იცი, მამაშენსა,
აღარა აქვს შრომის თავი,
შვილო აქ უშენობითა,
გელუბება სახლი-კარი.
ყველას ყანები დაიმკო,
შენებია დასამკელი.
ამოდენა ჯავრისაგან,
აღარა მაქვს თავში ჭკვაი,
თავად ჯავრიანი ვიყავ,
მომემატა ჯავრზე ჯავრი!“
ათას ცხრაას ჩვიდმეტ წელსა,
მოხდა, ძმებო, სხვა ამბავი.
რევულიცია დაიწყო,
უკან დაგვაბრუნეს ჯარი.
სიხარულით წამოვედი,
თან მომქონდა მთადაბარი.
ჩვენ კარებზე რო მოვედი,
შეყრილიყო ქალის ჯარი.
დედაჩემი კარზე იდგა,
წამოესხა დიდი შალი.
ისე მოთქმითა ტიროდა,
თითქო ედო ნიკო მკვდარი.
— რასა სტირი დედაჩემო,

ღერ მე სომ არა ვარ ჭკვლარი!
სატირლები ისინია,
ვინც ბრძოლის ველზეა მკვლარი.
დედმამას შინ იმედი აქვს, —
ველარ მოუა ცოცხალი.

ბ რ ძ მ ლ ა⁹⁰

რა ცოდვაობა დაბრუნდა,
დამდეგს შკათათვისა.

მთლად ირყეოდა ქვეყანა,
დაცემას გვანდა ცისასა.

ხალხი სულ შეიარაღდა,
ბრძოლას ელიან მტრისასა.

მთვარე დაბრუნდა უკულმა,
ჩაეშვა შავსა მთისასა.

ცაზე სწყდებოდენ ვარსკვლავნი,
სცვიოდენ შავსა ზღვისასა.

აღარ გამოჩნდა ნათელი,
დაბნელდა პირი მზისაცა.

დაიწყო სასტიკი ბრძოლა,
და სისხლსა ჰღვრიდენ მტრისასა.

ტყვია ეგრე მოდიოდა,
წვიმასა ჰგვანდა ცისასა.

სისხლი ეგრე მოდიოდა,
მდინარეს ჰგვანდა წყლისასა.

იყო ჭეჭა და ქუხილი,
რისხვასა ჰგვანდა ღვთისასა.
ეს ჩემი თვალით ვიხილე,
ნათქვამს არ ვამბობ სხვისასა.

რუსეთ-თურქეთის ომი ¹⁰⁰

მინდა დავძახო შაირი, შაირი ხმელეთი+
საო

ჩემო წერილო გაფრინდი როგორც მი-
მინო ტყისაო.

შეატყობინე ქვეყნებსა მამასახლის და
გზირსაო,

სწრაფად აკრიფონ ზაპასი, გადასცენ
ნაჩალიკსაო.

გაეგო მამასახლისსა, დაარბენინებს გზირ-
საო.

აკრიფა სამდღეს ზაპასი გადასცა ნაჩა-
ლიკსაო.

ქაღონებულან გლებები, თვალიდან ცრემ-
ლებს ღვრისაო,
ეს ჩვენი უბედურება, რა მაღლი გაწყრა
ღვთისაო.

სახლში დავტოვე შვილები, სამსამ ოთხ-
ოთხი წლისაო,
პირველად რომ გამოგვაგდეს — მივალთ
შავი ზღვის პირსაო,
გადმოდიოდა ყუმბარა, როგორც მაყა-
ლო ტყისაო.

რა ადგილსაც დაეცემა, კუდა ღორი-
ვით სთხრისაო.

საღდათს მოხვდება თავიდან ფეხებამ-
დისა სჭრისაო.

ვაიმე ჩემო ლამაზო, ეხლა კი გახდი
სხვისაო.

არა არვინ შეგაცდინოს, არ გახდე ეშმაკ-
ისაო.

ქალს მოუვიდა წერილი, ქალო; მოგიკ-
ვდა ქმარიო,

შექუჩებულან ტოლები, სდიოდათ ცრემ-
ლი ცხარიო.

ზოგი გლოვობდა ორწელსა, ზოგსა არ
ჰქონდა ნანიო,
ვინც დარჩა-თავსა გაიტანს, ვინც მოკ-
ვდა, მისი ბრალიო.
ვინც სად ბრძოლაში გაგმირეს, ვერ ნახა
თავის მხარეო.
მშობლები დარჩნენ მგოივრად, ცრემ-
ლი სდით ძლიერ ცხარეო.
ბოლო მოეღოს ომებსა, ნეტავ გავიგოთ
მაღეო.
აფრიადდეს წითელი დროშა — ხარობ-
დეს ყველა მხარეო.

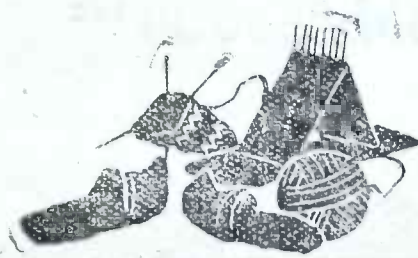
შეჩერდი ქარო 101

შეჩერდი, ქარო, მიაშბე,
ამბავი ჩვენი ფშავისა,
დიდი ხანია, რაც უკვე
ფშავი არ მინახავისა.
საომრად გამომიწვიეს
შაშხანა ამიღავისა,
ორი წელია ფრონტზე ვარ
ხალხი შორს დამიგდავისა.
არ ვიცი, ვისთვის ვიბრძვივარ,
დასაცავ ვინა მყავისა?
ვებვევი ცეცხლის აღშია,
თავი ვერ დამიტავისა.
ვინ დასთვლის, რამდენი კვდება,

დაჭრილ რამდენი გდავისა,
ყოველგღე დახოცილები
ვეცემით პანტასავითა.
ლამე ვერ დამიძინებავ,
პური ვერ მიჭამავისა.
თუ მოვესწრები, რომ კიდევ
ვნახო ოჯახი თავისა?
შეჩერდი, ქარო, მიაძმე,
ამბავი ჩვენი ფშავისა,
როგორ არიან მთა-კლდენი,
დაყრუებულნი ქარისა.
ისევა დისა წყარონი,
ყვავილნი ისევ ყვავისა,
ისევ მოჰჭუხსა არაგვი,
ისევ ამაყად არისა?
ან ჩემი დედა-მამანი
ტანზე ჩაცმულნი შავისა;
დედა ხვარ ტირის უშრომლად,
კრემლის დამღვრელი ცხარისა?
მამა ხვარ გმინავს უწყალოდ,
კვნესა ხვარ ისმის ხარისა;
რასა ფიქრობენ ჩემზედა,
ან მეგობრები თავისა?

დადევ, ქარო და მიაშბე,
ამბავი ჩვენი ფშავისა,
იქ ცხოვრობს ქალი ეთერი,
ან ის როგორა მყავისა?
ყველაზე მძიმე ყოფილა
ეს სიყვარული ქალისა,
სცოდნოა გულის დანდობა,
მუხლში დაღევა ძალისა,
ათერი თმის ხშირად ამოსვლა,
დაბრძობა ორივე თვალისა.
მე აქ ვარ, ცეცხლში ვეხვევი.
და ის იქ დამიგდავისა.
მიტხარ, რაც იცი ფშავზედა,
სიტყვა შენდ დამიმთავისა.
ქარმა სთქვა: გეტყვი, რაც ვიცი,
ამბავს მოგიტხრობ მთისასა,
გეტყვი დედ-მამის ამბავსა,
დაღონებული დისასა.
ტირიან შენი მშობლები,
ცრემლით ალბობენ მიწასა,
დაცა ტიროდა უშრომლად,
ნახვას ნატრობდა ძმისასა.
ხოლოდ რომ მკითხავ ამბავსა,

ქალისას-ეთერისასა,
იმას შენ აღარ ახსოვხარ,
შენ ამბავს მკითხავ მისასა.
უკვე სხვას უშლის ლოგინსა,
მკერდს ებჯინება სხვისასა,
არც იმედი აქვს, თუ კიდევ —
ნახავ შენ ჰაერს მთისასა.

ივერელი ჯარისკაცი ¹⁰²

ქუთაისში დამიბარეს
უეცრად იყო და ჩქარა,
გულზე დარდი დამეტაკა
ისე მოვწყდი, როგორც ჩალა.
რომ შივედი დობტურებთან,
ამხანაგმა დამიშალა:
ცოტა ხანი მევიცადოთ,
და სახლშიაც წავალთ ჩქარა!
მართლაც ცოტა მევიცადეთ,
მე მეგონა კარგიაო,
მერე კი ერთად მოვედით,
ჩვენ და წიფის პარტიაო.
რომ შივედით დობტურებთან,

სიცხე იყო ხვარტიაო,
მამაჩერდენ დობტურები,
თითქოს ერთი ხატიაო.
გამშინჯეს და ხელი დამკრეს,
„ზდაროვი და ვარგიაო“.
მე გარეთკენ გამოვედი,
გული ძაან წამიხდაო,
ის სოსიკო ნასარიძე
აფხანაგად გამიხდაო.
თბილისში ისე მოვედით,
როგორც მშიერი მგელი,
სიმღერით აღარ გვივარგა,
ეს ჩვენი პატარა ყელი.
შარშან ამ დროს შინ ვიყავით,
და ის იყო ჩემი რთველი.
მას აქეთ აღარ მინახავს,
იმერეთის ტყე და ველი.
ავატირე ბარიშნები
ყველას თვალზე მოსდის ცრემლი:
მე დაია, იქ მივდივარ,
სადაც არის ჩვენი მკვლეელი,
გერმანია ჩხუბს აპირებს
ის ქვეყნისგან საძაგელი.

ნიკოლოზას დაკლებია
თოფები და ზარბაზნები,
თან ტყვიასაც ვერ უძლებენ,
და ისა მაქ სადარდელი.
აქეთ თათარს წეეჩხუბა,
ვერც ეილო დარდანელი,
ისიც მაგარი გამოდგა,
ჩვენი გულის დამდაგველი.
მშვიდობით, ჩემო მხარეო,
მშვიდობით არე-მარეო;
ბელი ცერკოვში* ვიყავი,
სამი თვე გავატარეო,
რამდენი კვირა გევიდა,
სულ სათითაოდ ვთვალეო.
ავათა ვარ ძალიანა,
თანაც სული მიმდის ყელში,
თანაც ამას უფრო ვფიქრობ,
როდის წავწუკწუკდე ჩვენში.
დოხტურიდან იმედი მაქვს,
როგორც ჩემი მამიდანა,
თუგინდ სახლში მივდიოდე,

* ქალაქის სახელია.

საკუთარი ყანიდანა.
ავტომობილში ჩავჯექი,
არ მენახა თვალიდანა;
გამაქანა, შვიდ მინუტში
სტანციამდი მიმიყვანა.
აბანოში შემეყვანეს,
გავათავე ტანის ბანა,
კოიკაზე წამოვწექი
თეთრი საცვლების ამარა,
სანიტარი და შესტრიცა,
გზაში დამდევს სულ ყველგანა.
გოროდის კაი ყოფილა,
მოსაწონი დუქნებიო,
დაგულაობენ ქალები,
ბარიშნები სუქნებიო.
რაც რომ მე ვილაპარაკე
ტყუილი ერთი არ არი.
ამ ოხერმა სალდათობამ
მამცა ვეება ზარალი.
ქალი როცა გათხოვდება,
იმას ქვია ჟენშჩინაო,
ამ შაირის გამამთქმელი
ლომიძია გძელცხვირაო.

ტყვედ ჩავარდნილის სიმღერა¹⁰³

პლენის გაჭივრება ესა,
არ ვიყავი სახლსა ჩემსა.
ნახევარ გირვანქა პური
ძაღლისავით მომფედესა.
სიმშილმა კი დამალონა,
სიცოცხლესაც კი მიღევსა;
ცხენის ხორცი მომიტანეს,
ისიც დამპალ, დამიგდესა,
სამი კაცი დაგვიყენეს,
მისხალ მეტი არ იქნესა;

ჩვენ რომ გაჭივრება ვნახეთ,
კაცი ხელი ვერ დაწერსა —
კაცი მარად კაცად იყოს,
გაჭივრებას გაუძლებსა.

თურქეთის ფრონტიდან ¹⁰⁴

ტიალსა ბაიბურდშია,
ტყვია და წვიმა ცამაო,
გული მომიკლა, დედილო,
თოფ-ზარბაზნის ხმამაო,
წითლად ნაღებმა მინდვრებმა,
წითელმა სისხლის ტბამაო;
ზოგი დაემარხეთ სწორებმა,
ზოგიც ყორნებმა ჭამაო,
მე კი გადავრჩი ცოცხალი,
ნულა მიდარდებ, მამაო.

1914 წელი 105

ათას ცხრაას თოთხმეტ წელსა
დაგვიბნელდა მზეო,
ცეცხლის ალი დატრიალდა
სამკალ ყანაზეო.

ნიკალაიმ ხალხის გული
დასჭრა დანაზეო;
ბევრი ომში წაიყვანა
დედის-ერთა ძეო.

ბევრი ჩოხა-ახალოხი
ეხლა ოხრად ძევსო:

ბევრი დედა აატირეს,
ბევრი დაქვრივდესო.

მაგრამ ბრძოლამ გაიმარჯვა!
ქვეყანა აღდგესო!

გადმოაგდეს ნიკოლაი,
ტახტი დაინგრესო!!

ხალხის მტანჯველი მყვლეფელი
ჩვენ მოვიშორეთო;

და მის ნაცვლად მუშა-გლეხი
მალლა ავიდესო!

გიორგი და ხვთისო 108

ლექს იტყვის ხევსურის შვილი,
თავის გუნებით მთვრალია,
უფალო მამე გონება,
მტერთაგან დამიფარია!

ცული დროება დაგვიდგა,
უკულმა დაბრუნდა ტარია!
დაიქცა ციხის ბურჯები,
შიგ ჩამოვიდა წყალია!

ამბობენ, ხემწიფეებში
დიდი დგა ცოდვა-ბრალია;
გარეკეს ბრძოლის ველზედა
შიგნით ნარჩევ ყმანია;
ზურგზე აჰკიდეს ზაპასი,

ხელში თოფ მისცეს, ხმალია;
ბევრ გაისტუმრა დედამა,
გულით დასწერა ჯვარია;
ბევრის კარ გამაიჯარა,
სამნივ წავიდნენ ძმანია;
ბევრ დედა დარჩა მტირალი,
ჯერაც თვალცრემლიანია;
ბევრ დარჩა ნაწნაემოჭრილი.
უმამის სახლი ქალია,

გურული ჯარისკაცი 107

საღდათობა მომიწია
გიორგობისთვეშიაო,
ავდექი და ავიბარვე
ჩაველ ოზრუგეთშიაო;
თეთრი კენჭი შემახვედრეს,
აი, შენი ბედიაო,
ამწიეს და გამიძახეს
შუაგულ რუსეთშიაო.
შვიდი დღე-ღამე ვიარე,
გული მიცემს მკერდშიაო.
ყაზარმაში რომ ჩამავდეს,
ჭვალი დამკრა გვერდშიაო;
ქეჩის მაზარა ჩამაცვეს,

თოფი მომცეს ხელშიაო.
ფეთებელსა ჩამაბარეს,
ჩავარდი შავ დღეშიაო,
ყინვის პირზე დამაყენეს,
მიძახიან, პრიამოვო,
ვერაფერი ვერ გევიგე,
წამარტყეს, არ მიაშავო,
ვაი დედა! დავიკვნესე,
მიყვირიან, ნაპლეჩოვო;
წამარტყეს და წამიმატეს,
ჯობდა თავი დამეხრჩოვო.
ხუთი წელი ისე მტანჯეს,
მქონდა ნაკაზანიაო,
ყველაფერი იქ დავტოვე,
რაც რომ მქონდა ჯანიაო,
ფეთებელო. აფიცრებო
ოი, ლული-ლულიაო.
დრო მოვა და მოისპობა
ყველგან თქვენი რჯულიაო.

ქველი სალდათობა ¹⁰⁸

არ მინდოდა ჯარში წასვლა,
ძალით გამომაწვიესო,
მამასახლისი მოგზავნეს;
წასვლა გამაგებიესო.
საცხოვრებელ მიწა-წყალზე,
ხელი ამალეებიესო.
არ გამივიდა მუდარა,
ხმა არ გამალეებიესო.
დამატოვიეს სახლ-კარი,

ჩოხა გამახდევინსო.
ყანის და ვენახის ჯაერი,
გულში ჩამატანიესო,
ბებრებს დაურჩა სოფელი,
ვერ ნახავდი ჯანიერსო.
შეგვეკრიბეს სოფლის ბიჭები,
ქალაქს მოგვასმევიესო,
„პარაოზზე“ დაგვაჯინეს,
ალარ მოგვაცდევინსო.
სხვა ქვეყანას მიგვიყვანეს,
გზაკვალი დაგვიბნიესო,
ჩაგვაბარეს აფიცერსა,
არსად გაგვარონიესო.
რუსულად შემოგვიყვირეს,
ვერ-რა გაგვაგებიესო,
თედოს თავში უთავაზეს,
გაჩენა აწყევლიესო.
არც მე დავრჩი უნაწილო,
ზურგი მომაფხანნიესო:
სახლის, დედ-მამის ფიქრებმა
ძილი დამაკარგვიესო:
იქ იმათ უჭირთ, ჯავრობენ,
მე აქ წამომათრიესო,

დაუქმდა ჩემი ნიკორა,
ვინ-ღა დაახვნიევიებსო.
მოხუცი მამა რას გახდეს,
„ვის დასტოვებს მადლიერსო.
საღდათობის გამომგონსა,
ღმერთო ნუ ჰყოფ ხანიერსო.

მასო ჩოხელი 109

რა იცის მამამ შვილისა,
რა საქმე მოუხდებაო,
თუ ომსაც შეესწრებოდა,
იქ წასვლა მოუხდებაო.
ახალ გაშლილი ვარდი
უდროვოდ დაუჭკნებაო.
ხუთშაბათ დილა გათენდა,
ეს რა ამბავი ხდებაო,
ცა ჰქუხდა, მიწა კვნესოდა,
მზე წითლდებოდა, ცხებაო.
ჯარები მოხვდა ერთმანეთს,
ვინ იცის, ვინა კვდებაო.
თოფს არა ჰქონდა მანძილი,

ხმალი შუაზე ტყდებო,
სისხლი წავიდა მინდორზე,
გუბე და გუბე დგებო.
ბევრი აფიცრის პაგონი
სისხლის მორევში დგებო.
აქ იყო ბრძოლის ველზედა
გულგაუტეხლად დგებო,
იბრძოდა ლომისებურად,
ფერი არ შეეცვლებო.
შვიდი სჭირს ხიშტის ნაკრავი,
კიდევ ფეხზედა დგებო
იკბენდა თავის მხარზედა,
ხან მიწას დაეწვდებო.
ორი თვის დანიშნული ჰყავს,
პირს იქითკენა შერებო,
ეს იყო ვასო ჩოხელი,
ბრძოლის ველზედა კვდებო.

საზანდრული 110

გერმანიის ჯარზედა,
ხევსურს ზედ მისვლა ჰგულის,
მოვიდა სისხლის წვიმად,
ნამდვილად ვაკებულია.
ევ გრანიცების მინდვრები;
სულ წითლად შეღებულია,
ებლა აქაურ ვიამბათ,
ამბავი კახეთურია.
ერთის დროს ახალ ვაჟები,
სრულ ომში გაქცეულია,
ადარ გვაძლევენ თოფებსა,
ხაზინაც დაკეტილია.
ვიყიდათ ვინტონკეები,

მივსცათ ოროლი ფურია,
ვივაჭრათ ტყვია წამალი;
ვისაც ბევრი გაქვსთ ფულია.
რად გინდათ ნაქონ-საქონი,
ჩასაცმელ-დასახურია?

ან ვერცხლის ქამარ-ხანჯარი,
ან ქუდი ყაზახურია?

ხირიმებ * უნდა დავწმინდათ,
რაც იყო დაჯანგულია.

ფრანგულებ უნდა დავლესათ,
რაც ფხაზედ დაჩაღბულია.

ტახტის თავითი გინდოდათ,
ხლუჩაი გაბანდულია,

ეზოში გიბმავთ ლურჯაი,
ლამაზად შაკაზმულია.

მზას იყოს ხვადის პატრონი,
საომრად დამზადულია,

სახელ ყველაზე მეტია,
ვაჟკაცს თუ უდევს გულია.

ეგ თქვენი გამარჯვებისა,
ლექსი ვთქვი საზანდრულია.

* ხირიმი თოფია

ოგუი სიკვდილი 111

საღვთო ვქნათ, ამხანაგებო,
დავკლათ ხარი და ცხვარია,
მოვიხსენიოთ მხედარი,
ვინც დაგვრჩა ველზე მკვდარია.
მდიდრების გულისათვინა,
ბრძოლას შასწირა თავია,
არ არის მისთვის სამარე,
არც მიწა გულსაფარია.
ყორანი უთხრის თოღებსა,
სოფს მხრებში დაუფარია,
თუ იცნობთ იმას კარგად

ვისაც გიჩვენებთ თვალთ,
საბრძოლოდ გმინავს მხედარი,
ცხელი ტყვიიდან მთვრალია.
მოკლული ბრძოლის ველზედა,
შეცხვარე, ნამწყემსარია.
ძვირად იქნება ვაჟკაცი,
მაგის ტოლი და დარია,
მარჩევი კარგის სიტყვისა,
ხვით ტკბილად მოუბარია.
რკინა ფოლადის ნაჭერი,
მტერთან გულადათ მდგარია,
მტრის ჯარში მიბრუნდ-მობრუნდა,
როგორც კალოში ხარია.
მაგას მთის სისხლი უდგია,
არ უნდა საუბარია.
ეს მთის არწივი ყოფილა,
მებრძოლი მეომარია.
ბევრია ომში მოკლული,
საბრალთ, სატირალია.
ჩაჭრილი, ჩაკუწულები,
ნახმლები ნათოფარია.
ჩემფერსა ბევრსა ვაჟსა
გამოუჯარეს კარია,

დაუწიოკეს ცოლ-შვილი,
ბაღღები უმეცარია,
მაგრამ დაძალა ტყვიამა...
ვაჟკაცმა სული დალია.
მაგის მოქმელი და დამწერი
თითონაც ომში ვარია.

ვეღრებია¹¹²

თქვენი ჭირიმეთ, სწორებო,
სწორებო გენაცვალეთა,
აქ ნუ გამწირავთ, თუ მოვკვდი,
ჩემს ალავს მიმაბარეთა.
ჩემს მამა-პაპათ გვერდზედა,
სამარე გამითხარეთა,
ღამით ქურდულად მავლიეთ,
ზედ ნაბად წამათვარეთა.

ფუჰავლის ჩივილი 113

თიანეთს ლამურაძესა
მტერიმც შეხვდება ხმლიანი,
ბევრისა დედა ატირა
ბევრისა ცოლი თმიანი.
მეც მაგან დამაწირვინა.
ეგ ჩემი ხომი ტიალი.
გავწირე წითელ სუბანი.
ნაღობი ყვითელ კამიანი.
ომია—სისხლი იღვრება.
სდგა ზარბუზებისა ვრთალო.
აიუღმანდ იიუღო პინ
აიუღონ გე, იუღონ გე.
აიუიოძედი გე, აიუიოძედი
აიუიოძედი გე, აიუიოძედი
აიუიოძედი გე, აიუიოძედი
აიუიოძედი გე, აიუიოძედი

■ ალავერთის ზრონტზე ¹¹⁴

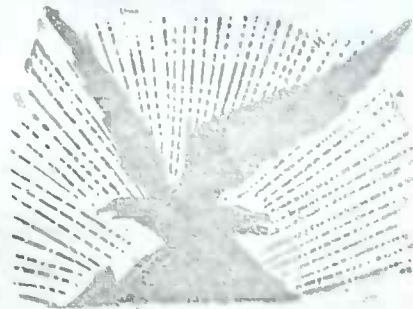
მიყვარდა შენი მინდვრები,
—ყანებით მოფენილია,
მშრომელ გლეხობის ნაოფლი,
და გძელი ანეულია,
ბიბინი ოქროსფერადა,
ყაყაჩოთ შეზაულია.
ხალხის სავანე მეგონე,
მის ოფლით გაბანულია,
—ახლა კი მძაგხარ, ეგ მკერდი,
სისხლით გაქვს გაჟღენთილია,
ეგ შენი გულის ფიცარი,
შრაპნელით დაფლეთილია,
მაგ შენს ნოყიერ გულ-მკერდზე,

რამდენმა სული დალია,
ან სადაური სად მოკვდა,
შენს წიაღს ჩამარხულია!
—მაგრამ დრო მოვა, ოდესმე,
მთა-ბარი შეიქმს ზრიალსა,
და ხალხის ზეიმი შესცვლის,
დაჭრილ-დახოცილთ ხრიალსა,
თოფ-ზარბაზნები დაიწყებს
მტარვალთა თავზე გრიალსა,
და მათი სასახლეები
მორთვენ გოდება წრიალსა.

1905 წ. ოქტომბერი 115

პორტარტურში ვართათ, ცხენის ხორცსა ვჭამთათ, ნულარც მოგველითა და, ველარც მოვდივართათ.

ფუთაველი იმპერიალისტურ ოქმში ¹¹⁶

ჩემ მაგიერად უთხარდი, ნიკო,
კუდუელ* ქალებსა:
გულის საკლავად ნუ იცმენ
მაშინით ნაკერ კაბებსა,
ეგებ ომ მალევ გათავდეს,
რად არ შასთხოვენ ხატებსა?
ომია გახურებული,
გენერალ აწყობს ჯარებსა,
ბევრისა დედა იტირებს,
ბევრი ჩაიცომა შევებსა,
ბევრ მოყმე ველარ იხილებს
სამშობლო თავის მხარესა,
შინ ვერ მიუვა დედასა,

* სოფელია

მტირალს ვერ გაახარებსა.
ბევრმა დაწირა ცოლშვილი,
უკულმ დაუჯრის კარებსა,
სტკივა და გულით იგონებს
ობლად დაყრილებს ბაღლებსა.
რო ნახოთ ბრძოლის მინდორი
კაცს შიშით აკანკალებსა:
გააქვის კაცის თავფეხი
ყუმბარასა და შრაპნელსა.
მაღლა შაისრევს ცაშია
ვაჟკაცსა პირ მცინარესა,
ზოგან ნაგლეჯი თავისა,
ზოგან შახვდებით მკლავებსა,
ზოგისა აღარცრაარი,
დაჰკარგავს, გაათავებსა.

დადგა მარიანობის თვე ¹¹⁷

დადგა მარიანობის თვე,
დილა გათენდა გრილია,
ხემა დაყარა ფოთოლი,
მწვანით აისხეს რთვილია.
აყრილა მთაში ცხვარ-ძროხა,
ბარად ჩამოდის თბილია,
მღეროდენ მეცხვარეები,
ვითომ დღეობინ პირია.
მაღე ბრძანებას ელიან,
წინათ, რომ თბოლ კვირია,
მოვიდა ტელეგრამაი,
წემწითის, დაბეჭდილია.
მიშველეთ თუშნო, ხევსურნო,

ახლა თქვენ დასთმეთ ძილია,
მამქად და მემუქარება
ფრანცი, ოსმალო გმირია.
მხარს უჭერს გერმანიაი,
ვილგელმი, ძაღლის შვილია,
ათასფერ საომარი აქვს
მორთული, როგორც სტვირია.
ჩაგვყარეს მაშინაშია,
საფერხე გასაკვირია,
ათი დღელამე გვატარეს,
რუსეთი გაგვიწირია.
ვაგვრეკეს სუალკაზედა
საცა გრანიცის პირია,
აქ ტყე გორ არსად ყოფილა,
მინდორი ატკრეცილია.
შავი ღრუბელი მრისხველი,
მზე წითლად დაფენილია;
კარგ იყავ, ჩემო ადგილო,
რთვილ გაზაფხულის პირია.
ზოგის საჭმელად გამწარდი,
ზოგსა კი ისევ ტკბილია;
სადა ხართ, ჩემო სწორებო,
სად არა გძინავთ ძილია.

ჩვენ კი ვართ პოზიციაზე;
მიწა გვაქ ამოჭრილია,
შუალამისა ხანზედა,
მოგვეკიდება ძილია.
მრველით გათენებასა,
ძლივსამ გაელო პირია,
დაგვბუის ყვაფი, ყორანი,
ყოფილა გაგეშილია.
უცქირეთ დურბინდებითა,
მტერ ცეფად შამორტყმულია,
პოლკის კამანდერ გვეტყოდა,
ვინა ხართ გატეხილია?
ქალ არავინ ვართ, ვეტყვიდით,
ყველას ერთი გვაქვს გულია,
გვიკამანდრა და გაგვიძღვა,
არც გვეკავება გულია.
მინდორში შტიკი ელობდა,
თოფთ იღვა ძგარა-ძგურია,
ზარბაზნის ჭეჭა-ქუხილმა,
ტყვიამ დაბადა სულია.
ერთ მეც მომარტყეს რჯულძაღლთა,
ტყვია, რუსულად პულია,
მაშინ მეცა ვთქვი, ჩემი დღე

დაბადებითამც კრულია.
სადაური ვარ, სად ვკვდები,
რა მაქვ აქ დაკარგულია!
სამი დღე ვეგდე მინდორზე,
არავინ მიგლო ყურია,
არავინ იყო გამვლელი,
წყალიც ძალიან მწურია.
მოთარეს ლილვინკაი
ცხენებით შეკაზმულია,
ჩამსვეს და ვერ მოვისვენე,
წამამერია გულია.
მოველით ბალინცაშია,
ფარანი ანთებულია,
ჩაი დულს სამუარშია,
ლოგინი დაგებულია.
ზედ დასახური მზად არის,
თავითი დადებულია,
ჯერ ხინა დამალევენეს,
მამრე ჩა დაშაქრულია,
დავჯექ, დავიწყე სიცილი,
გამხიარულდა გულია,
წავწექ, დამძინებიყო,
ამომექცივნა სულია.

სეორე დილა გათენდა,
ქოფიცხებულა წყრულია,
მოვიდენ სესტრიცეები,
ჩემი შახვევა ჰგულია.
შამიხვიეს და ვერა ვძლებ,
სისხლი მდის ალამულია.
მოლექსეს თუ კი იკითხავთ,
ბათუმში გამოთქმულია,
ხელში მიჭირავს კალამი,
ქალაღდზე გადასმულია,
თიანეთს უნდა გავგზავნო,
ფოშტაში გამოკრულია.

ოცნის წასვლა ¹¹⁸

(მ. ჩიქოვანის ჩაწერილი)

ყური დაშიგდეთ, ბიჭებო,
ერთი რამე ვთქვაო:
მიხამა თავის ლექსები,
მანვე გამოთქვაო.
დღდამ რო შვილი გაზარდოს,
ნეტავ რისთვინაო!
ვაეკაცი შაიქნა,
ჭკუას ჩავარდაო.
შამოდგომის პირთანა,
კენჭი იყარაო.
— ამოვიღე, კენჭი შემხვდა,
გულსა ეჯავრაო.

მოკეთეს ძრიან ეწყინა,
მტერს გაეხარაო.

— წადი და კაცათ იქცევი
კარგი იქნებაო.

— განჯაში რო ჩამატარეს,
ბაქო იქნებაო.

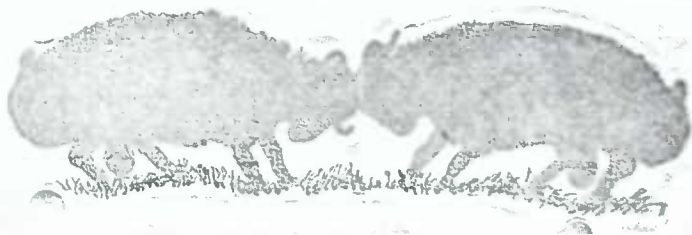
გემშიაც რო შემიყვანეს,
იდგა დიდი ზღვაო.

გემმა ლაწანი დაიწყო,
გული შელონდაო.

შვიდი დღე ღამე ვიარეთ,
ხმელეთს გავიდაო.

დავიჩოქე და შევთხოვე,
მალლა ზეცასაო.

ზეცა რაღას მიშველიდა,
მე უბედურსაო.

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or name, appearing to read "Handwritten Signature".

მისხლა ღოგაძე 119

(გურული ტერორისტი 1905 წ.)

მომიგონეთ მეგობრებო
მე უდროოთ დაკარგული,
უცვათ მომისპეს სიცოცხლე,
მომცეს საუკუნო ძილი.
ჩემი სისხლით ეზიარენ,
რადგან იყო მათთვის ტკბილი...
რისთვის მშობე, დედაჩემო,
საწვალებლად მე ჩემს დღეში,
თუ მტარვალები უდროოთ
გამგზავნიდენ ცივ ქვეყნებში!..
რად მაწოვდი ტკბილ ძუძუებს,

რად მიმღერდი ტკბილ ნანასა,
ან რად მხვევდი თბილ საბანში
და შირწევდი მე აკვანსა...
რა ვქნა ველარ გაუძელი,
არ გაჩერდა სული ტანში:
სიო ბერიძის სიკვდილი
გადავწყვიტეთ ხიდისთავში,
შაგრამ სიო შემეცვალა
ქარცივაძეს მოხვდა თავში.
დიდხანს მდიეს, დამიჭირეს,
წამსვე მიმცეს სამართალში,
ამწიეს და გამაგზავნეს
თორმეტი წლით კატორღაში.
იქაც გავეჭეც მტარვალებს
ჩამოვედი მე ჩემს სახში,
მოყვრებს ძაან გაუხარდა,
მტრები ხელს ირტყამდა თავში.
ყველა არ აიწერება—
რაც კი შემხთა ჩემს გაზღაში!
რუსეთსა თუ სხვა ქვეყნებში—
ან ოზურგეთის მაზრაში.

უპატრონოთ აღვიზარდე,
უდემამოთ და ობოლი,
ჩემდა დღეის მოსასპობათ.
ჩამოყარა დიდი თოვლი:
გარება ძნელი შეიქნა;
მაგრამ იმას არ ვჩიოდი—
თუ სადმე წასლა მინდოდა,
თხილამურით დავდიოდი.
მაგრამ დახე შპიონებსა—
საქმე მიქნეს დასაქები:
მთელ სოფელზე შემომარტყეს
პრისტავი და კაზაკები.
ერთი გროვა კაზაკები,
როცა დავინახე კარში,
რაც შემეძლო გევიქეცი
ძლივს გადავრჩი იმ „ზალპაში“.
თურმე დახე, კიდევ გროვა
ისევ ჩამსაფროდა გზაში:
დამინახეს, „ზალპი“ მიქნეს,
დამაყარეს ტყვია თავში...
მაუზერმა მიღალატა,
გამომწყვიატა მე ვაჟკაცში —
სირცხვილია ასე ჩავწვე,

უსახელოდ შავ საფლავში.
მიწის ღირსიც არ გამხადეს
ცოტა წამაყარეს ტანში,
ჩემი სისხლი შეერთოდა
იქ მდინარე პაწა წყალში.
სულ ერთი თვე არ კლებია,
რომ მოსხმოდა ხეს ფოთოლი...
ვიცი, რომ გაიხარებდა
სიღედრი და ჩემი ცოლი.
მოდო მნახე მე საფლავში—
თუ გსურთ გაიხაროთ გულში,
დაფლეთილი ტყვიებისგან,
უპატრონოდ დაგდებული.
— თუ სადმე შეხვდეთ, „შპიონებს“
არ დაშუროთ ტყვია, ძმებო,
მშვიდობით, ჩემო სამშობლო,
ნათესავებო, შვილებო.
სიკვდილის ხანს დავიძახე,
სა ხარ ჩემო პაწა შვილო!
სამარეში დარდათ ჩამყვა,
რო დაგტოვე შენ უმანკო:
მოგიკლეს და აღარა გყავს
შენი მამილო მიხაკო.

ილარიონ, * შემომხედე!
ჯურღმულში ვარ ჩაგდებული,
ერთი დედის ნაშობი ვართ,
ვიცი, მოგეწობა გული.
ჩემს ბაღნისთვის არ დაზოგო
პერანგის და წულის ფული,
ობლობა არ დაამჩნიო,
არ აძახო—მშია, ვაი:
მომკლეს და გემშვიდობებით,
მე ლომადე მიხელაი.

* ძმას

წინანდელ ომებ რა იყო ¹²⁰

წინანდელ ომებ რა იყო, წინანდელ თო-
ფი და ხმალია!

საპირისწამლეს აყრიდენ, ჩახმახს ეჭირა
ტალია.

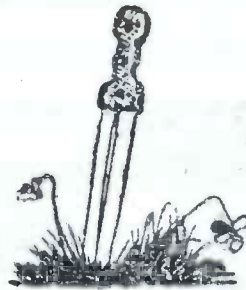
ეხლა გართულდა ქვეყანა, ის გახდა რო-
გორც ალია,

ზღვაში ძირს დადის გემები, მალლა აე-
როპლანია,

ისე გამოდის ტყვიანი როგორც კრანტი-
დან წყალია.

არ ვაუშვებენ ცოცხალსა, თუ კაცს გა-
აბეს თვალია.

სისხლით დატყეპილ ხალხ დადის, რომ
გორც მგლის ნაგლეჯ ცხვარია.
საწყლებსა ჰგონავ დედებსა შვილებ მო-
გვივა მალია,
დედასა ჰგონავ ცოცხალი, შვილ გრანი-
ცაზე მკვდარია.

გე ღ სირჩლა 121

თუ მკითხავ, ამბავს გიამბობ,
ჩემსა ღ სირჩლაისასა,
მე და სირჩლა შევიყარენით,
პური მამთხოვა, ვაჭამე,
ირჩევდა თავთუხისასა.

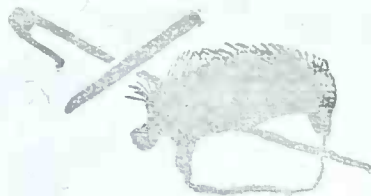
ხორცი მამთხოვა—მივართვი,
ირჩევდა ხოხობისასა!

ღვინო მამთხოვა—მიუღე,
ირჩევდა ბადაგისასა.

ცოლი მამთხოვა—ვერ შივე,
მიმყვანდა სიდედრისასა.

გავხედევ, ხელი გაჰკიდა,
ქალა ნაჭაპნსა თმისასა.

გადმოშედა და ატირდა,
იმედს ვარ ცუდი ყმისასა,
ზელი გავიკარ ფრანგულსა,
ნახუქარს ცოლისძმისასა.
წინ-წინ იმანვე დამისწრო,
ელვასა გვანდა ცისასა,
მენაც კი შამოუყოლე,
ბეჭნ მისვენა ქვიშასა.
მე დ ხირჩლამ ერთურთ ჩაეხოცეთ
ქალა წავიდა ძმისასა,
შინა მოვიე, დედიო,
ხირჩლა იქ ჭამდა მიწასა!

ღღეიმც ნუ გათენებულა 122

ღღეიმც ნუ გათენებულა,
ორშაბათ დილა მზიანი.
შებერტყეს ალაზნის თავი
ცხვრიანი და ხაროვნიანი.
ფუნჩაისშვილებს წაექცათ
სპილენძის კასრი ზიანი,
შეიტყვეს გომეწრელებმა,
ცხენების დაღვა გრიალი.
უთავსათ გარაიზემა
ცხენს გაუნასკვა ძუაი;
შეჯდა და შეარბენინა,
საჯინჭრის გორი კლდიანი.
მთის ძირში შემოეწია

ლურჯაი ყუროფლიანი.
ასრია დ გამოაგორა
დიჩინი დოლბანდიანი.
ატირდა ფუნჩაის ქალი
გულმხურვლად გულჯავრიანი.
მამის გახედავს ბინასა,
ქობ-ბაკ ჩინს გადანგრეული.
არსად ჩანს ცხვარ და მეცხვარე,
მთას ეტყობ გადანავალი.
ბაკში წევს ფუნჩაიშვილი,
სისხლში არს ამორეული.
გაჭიმეს მტრისა შვილებმა.
სადილი შხამგარეული.

შეშვის ბაასი ¹²³

ერთმანეთს ეუბნებიან საბატონო ყმები:
ბატონს ჩამოგვართმევენ, დაგვიყარეს
ხმები!

როგორ ბიჭო,—როგორ არა,
მაი სიტყვა უსათუოთ აპრილში იქნება.
ერთმა ეგერ დეიძახა, რომელი აპრი-
ლიაო;

ცხრაი წელი გევიდა, ის ხმაი, რომ დაყ-
რილიაო.

ავი და კაი ბატონი, ახლა ვინ გაარჩიოს,

ღმერთმა ჩვენი ბატონი ყველა თივდალმა
დააქციოს.

გუშინ ჩემმა ბატონმა მომიგზავნა კაცი,
თავის დახსნა შემიკვეთა, ვერ ვიშოვე
ფასი.

გაჯავრებული შემოხდა ზედა კარში,
თმაით გამომითრია ჩემი დედაკაცი.

უმის სიმღერა ¹²⁴

ისევ ისე ამაყობენ,
დგანან ისევ ძალაზედა,
ბატონყმობის გადავარდნა,
როგორც ვატყობთ, ქალაქდზეა.
ბატონ-ყმანი გაიყარნენ,
ერთად ვერვინ შეათვისა,
თავადმა თუ აზნაურმა,
ჩუმად მისცა პირი პირსა:
ჩვენ ჩვენი ყმები გავძარცვით,
განძად ეყოთ შვილი-შვილსა,
თორემ ჩვენი ბატონყმობა

აღარ არის დიდი ხნისა.
ეხლანდელი ყმაწვილები,
ნაშენია კვირა დღისა,
საქმის დღითა ვილა გვაცლის,
მსახურნი ვართ ბატონისა.

ანდუყაფარ 125

ანდუყაფარ სანადიროდ
საქართველოს წასულიყო,
მშველი მოკლა, ჯეირანი,
კურდღელმა კი დაცარაო.
დამეთხოვე მაჩაბელო,
ნუ ხარ ცუდი მასხარაო,
არ მიხალო ცხენი ცხენსა,
არ მომიკლა ჯაფარაო.
გააქანა მაჩაბელმა,
ცხენი ცხენსა ახალაო,
გადმოვარდა ანდუყაფარ,
თავი ქვასა ახალაო.
მამას ვაცი გაუგზავნეს,

ანდუყათარ მომკვდარაო;
ანდუყათარს რა მოჰკლავდა,
თუ ღვინით არ დამთვრალაო?
ჩემი უამური იყო,
ჯანდაბა, თუ მომკვდარაო!
ღედას კაცი გაუგზავნეს,
ანდუყათარ მომკვდარაო;
ანდუყათარს რა მოკლავდა,
თუ ღვინით არ დამთვრალაო,
ლოყაზე ხელი გაისვა,
ცხელი ცრემლი დაღვარაო.

ქდელეს ჩამოდგა ¹²⁶

ქდელეს ჩამოდგა უცხო ფრინველი,
უცხო ფრინველი, ბოლოწითელი.
ბოლოწითელი ქდელეს ჩამოდგა
ქდელეს ჩამოდგა ოსი და დვალი
ოსი და დვალი, სულამ დვალეთი
სულამ დვალეთი, ფაი ქომალი,
ფაი ქომალი, ომი შეიქნა.
ომი შეიქნა, ცისკრისა ჟამსა
ცისკრისა ჟამსა, გამთენიასა.
გამთენიასა ქნევა ხმალისა,
ქნევა ხმალისა, ძგერა შუბისა,
ძგერა შუბისა, შუბის ნალეწი.
შუბის ნალეწი ზეცას ცვიოდა;

ზიჯას ცვიოდა, ჩამოსცვიოდა.
ჩამოსცვიოდა მესამე დღესა,
მესამე დღესა ჯათარ გაიქცა,
ჯათარ გაიქცა, სვეტი წაიქცა.
სვეტი წაიქცა, ჩვენი რა იქნა,
ჩვენი რა იქნა, უკან მოდიან!
უკან მოდიან დაღალულები
— ქვე რა მოაქყვე?
— გიღლით წელეები.

გაფანტული ზესჩივლები 127

შენ, ზაალ თუმანიშვილო,
გაზრდილო მეფის კარზედა,
მებალახობა ვინ მოგცა,
იმ ზემო ქართლის მთაზედა?
უსამართლობა იხმარე,
ორ-ორს იღებდი რვაზედა.
მოვიდნენ, ბატონს ზესჩივლებს
თუმანიშვილის თავზედა.
ბატონმა მეხლმეს უბრძანა,
ხმალი გალესე ნამზედა.
დაჯდა, გალესა ფრანგული
ცერი აუსო ფხაზედა.

~~Handwritten signature or scribble~~

წამართვეს ბაგრატიონთა 128

ამა სიმღერას მათქვამსა,
ნდობა მეც მქონდა ხმლისაო,
წამართვეს ბაგრატიონთა,
ცოდვა ეკიდოს მკვდრისაო!
შააბეს თავის თავადსა,
ყურაღაღაის შვილსაო.

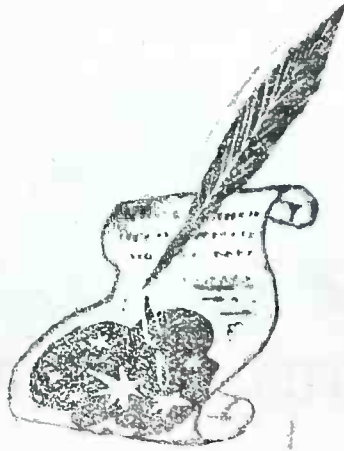

ფარსადან ბატონი ¹²⁹

ჩვენსა ფარსადან ხელმწიფეს
ჭკუა რამ შეუშალაო?
ღელეში გზები შეგვიკრა;
კაცი არ გაატარო.
სამი ათასი თუმანი
თავის ქალს გაატანაო.
გაუხტა როჭიკაანთა,
იწია ხმალ და ხმალო.
— ბიჭო, დაგვეხსენ, ფარსადან,
ხუმრობად ეგე კმარაო!
გაუხტა ციციიანთა,
წყალს აქეთ გადმოყარაო,
ბებნისი იმას აჩუქა,

ქარელი დაიტანაო.

კარზედ გამართა წისქვილი,
ზედ წყალი გადიყვანაო,
ყუსურ-ყესური ვაჟკაცი
სკოლაში გააბარაო.

გიორგი მეფე ყმად მომცა ¹²⁰

ნეტავ მანატრა, მანატრა,
ეს ნატვრა ამიხდინაო,
მებაღის ქალსა მიქებენ,
ლოგინში ჩამიწვინაო!
მუკუზნის ღვინით დამათრო,
ახმეტას დამაძინაო,
გიორგი მეფე ყმად მომცა,
ამილახვარი შინაო.
თორმეტი კოდი კორკოტი

ერთ ჯამად გამიჩინათ,
ლალისუურის გაღაგანი
ჯამად დამიდგა წინათ,
სადაც დიდი ჭანდარია,
კოვზადა მომცა შინათ.

ბეზარა ბავვიჩინაო 431

გიორგი შეფემ რა გვიყო,
რა საქმე მოგვიხდინაო,
გადმოგვირეკა რუსებში,
ბევარა გაგვიჩინაო.

თვითონ დარჩა
მზრალზედაო 132

ქართლის მეფემ ააშენა
ეკლესია მთაზედაო,
საქართველო სხვას დაუთმო,
თვითონ დარჩა მზრალზედაო.

სამჯერ გაუყიდვიარ ¹³³

ციციშვილი ზაქარია
ღმერთო, დასაჯე ძალზედა,
ჯერ სამჯერ გაუყიდნივარ,
კიდევ ღამეძებს კვალზედა.

მე ვიხვე უხვი ვაჭარი ¹³⁴

მთას ვიყავ, ცივი წყარო ვსვი,
ბარად ჩამოველ—ვაჭარი,
პეტავი, გოგო გაგყიდონ,
მე ვიყო უხვი ვაჭარი.

მუხრანბატონის ყმობითა 135

მუხრანბატონის ყმობითა
ფქვილი ვერ დავდგი გოდრითა,
ვერც გავიტანე გუთანი,
ვერც კალო ვლეწე მოზვრითა.

ქსნისხეველნი ¹³⁶

შეჰკრეს ქსნისხეველთ პირობა,
ჩვენ ვიყვნეთ გულნი ძმანია,
ჩვენ დავსვათ ჩვენთვის ხელმწიფე,
გარს შემოვართყათ ხმალიც,
ჩაუხტეთ მუხრან-ბატონსა,
თავს დავაქციოთ ბანიც.

ამილახვრიანთ უმოგა 137

უაი და ვაივასაო,
ამილახვრიანთ უმასაო,
აჰკიდებენ ჭვასაო,
დააძახებენ „ვასაო!“
ამილახვრიანთ მამასწორეს,
წელი მომწყვიტეს ცემითა,
შავთვალა ცხვარი წამართვეს,
თვალი ამევსო ცრემლითა.
ამილახვარი მეწვია
სამზადისი მზა იყო,
კარის ვენახი იქვე მაქვს,
მარანი ქვევრით მზა იყო,
თოხლი ერთ ლუკმად შეჭამა,
იმისთვის, აბა, რა იყო!

თავადებზე 138

ციციაანთ სუფრა შერცხვეს,
ჯაფახიანთ გალობაო;
კარებამდინ არ მივყვება,
თარხნიანთ წყალობაო.

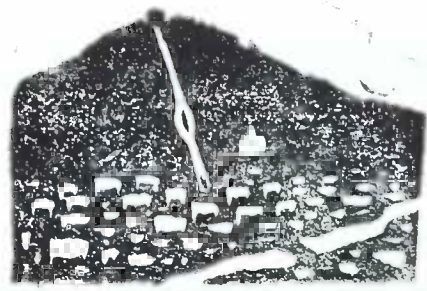
აზნაურები ¹⁸⁹

არა ქვეყანას არ არის
რაც ტყვიავს აზნაურია,
ქუდი გვერდზე დაუხურავს,
როსტომისი აქვს გულია.

მუცელი აზნაურისა
ადლი და ნახევარია,
საწყალი გლეხიკაცისა,
არც იმის ნახევარია.

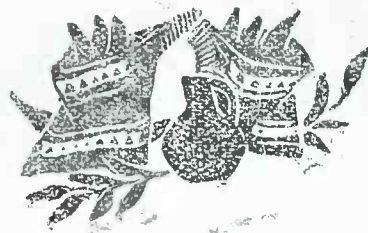
ყველიერში ყველი ვჭამე,
აღდგომასა დიდი ვაცი
ღმერთო, შენ გაღააშენე
კორდაძე* და მისი კაცი.

* აზნაურია

ავი ბატონი ¹⁴⁰

ავი ბატონის ხელშიო,
ვერ გავიმართე წელშიო,
დილა-საღამოს მიძახის:
— წალდი გაირქვე წელშიო!

ბატონი წაიღებს ¹⁴¹

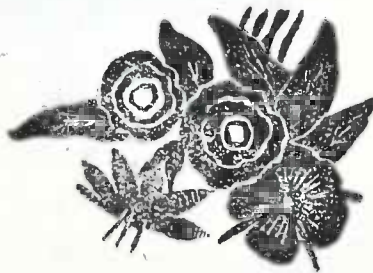
ღმერთო, მოხედე კარაღეთს,
თოვლს დასდებს, აღარ აიღებს,
რაც მოსავალი მოუვა,
მოვა ბატონი წაიღებს.

პური ბატონმა წამართვა ¹⁴²

პაპიაშვილო პაპუნა,
მაგრე რამ დაგაძაბუნა?

—ამდენსა აღმართ-დაღმართში,
წელი მამწყვიტა გუდამა,
პური ბატონმა წამართვა,
— შენ მჭადი ჭამე მუდამა!

ისევ წაგართმევს¹⁴⁹

მოდით მოუსვი კუდასო,
ბატონი მოგცემს პურსაო,
მოგცემს და ისევ წაგართმევს,
ნუ დაგაკლდება გულსაო.

აწიოკება 144

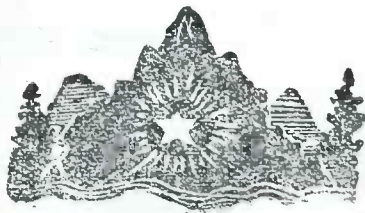
დასაქცევი მებატონე,
ჩამოივლის ვარიანსა *
წიოკობას აუყენებს
ქათმებსა და ვარიებსა.

* ქართლში სოფელია

მარი პატონის უმა¹⁴⁵

ორი ბატონის უმა ვიყავ,
ხან ისა მცემდა, ხან ესა.
ორივ ერთ დღეს დაიხოცნენ,
ხან ის ვიტირე, ხან ესა.

მზრო იარე ღარიბო ¹⁴⁶

ეგრე იარე, ღარიბო,
კარი არავინ გაგილო;
ვისაც კარებზე მიადექ,
ყველამ მასხარად აგილო.

სახლში ცეცხლს ველარ დავანთებთ¹⁴⁷

თავადმა და აზნაურმა
თვითონ დააწყეს პლანები,
ხელმწიფეს ქალაქი მოსცა,
გზაზე გაუბა ლარები.

— შენი ჭირიმე, ხელმწიფევ,
არა გვყავს ბეგრის ხარები!

როცა ქალაქი მოვიდა,
მაშინ დაგვიდგა თვალები.

სახლში ცეცხლს ველარ დავანთებთ,
გამოგვეხურა კარები.

ჩვენ ცოლებს ვერ შევინახავთ,
ტყვილად ვყევართ ქმარები.

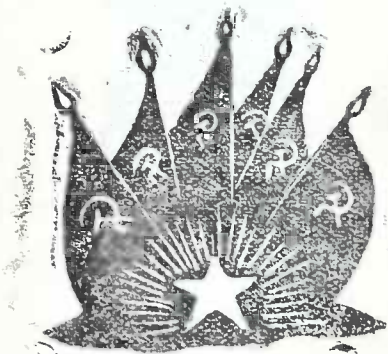
ნახევარია სხვისაო. ¹⁴⁸

თარიმან, შენსა ვენახსა
ჭიგო უღვია მსხლისაო:
რაც იმას ღვინო მოუვა
ნახევარია სხვისაო.

რისტვის მიწურები ¹⁴⁹

რისტვის მიწრები ავალო,
შენი ყმა აღარა ვარო,
თუ მინდა ჩრდილში დავჯდები,
მინდა მწვანეზე გავალო.

ბატონყმობა გადავარდა ¹⁵⁰

კამეჩების არტალო,
საკნიაზო გამხდარაო,
ბატონყმობა გადავარდა,
სამოვარი ჩამჭრალო.

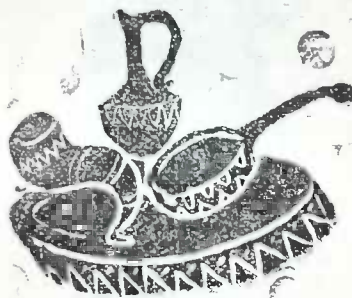
ასე როდი მეგონა ¹⁵¹

ბატონყმობა გადავარდა,
ასე როდი მეგონა,
თუ ხელმწიფე ტყუილს იტყვის,
ასე როდი მეგონა!
მეგონა, მეგონა,
ასე როდი მეგონა!
თუ ხელმწიფე ტყუილს იტყვის,
ასე როდი მეგონა!

გლებო კაცო, გაიხარე ¹⁵²

ბატონყმობა ვაღაღარდა,
გლებო კაცო გაიხარე,
აზნაურო და თავადო,
თავში კობი-ქვა იხალე.

ჟამობის მოსკობა ¹⁵³

თავადებმა რომ გაიგეს,
ვაი დედი თქვენის მზესა!
ერთმანეთსა გადახედეს,
რჯულიც ბევრი აგინესა:
ეგ ჩვენი უბედურება,
ჩვენი ცოდვით მოგვიხდესა:
ქვრივსა ობლებს—ვუყიდიდით,
ვაწუხებდით მსახურებსა,

სამსახურს არ ვჯერდებოდით,
ნიადაგ ვახდენდით გლეხსა,
ეხლა იმის გულისათვის,
თვით ჩვენ მიგვცეს განსაცდელსა.

ტუვის ხსნა ¹⁵⁴

(ისტორიული)

ერთხელ ძალზე მოვიქანცე, მიმეძინა ერთ
დიდ ხესთან:
ბელაქნელთა დამიჭირეს, თასმით შემ-
კრეს მაგრა ხელთა,
წამიყვანეს ტყვედა, მტანჯეს,
ცრემლით ვჩივი მაღალ ღმერთთან.
გადმიყვანეს ანწუხსშიგა, რაჯა ბელადს
ჩამაბარეს,

შიგ ჩამავდეს ხაროშიგა, ზედ დიდი ქვა
დამათარეს.

არცა ჰქონდა ცას ნათელი, არც შუქები
მზე და მთვარეს.

დავყავ ხანი იმ ხაროში, საცოდავად ვი-
ტანჯოდი,

წვერი, თმანიც შემებარდა, ჭუჭყი მწვა-
და, ვიდაგოდი.

ომანისა იმედობას ჩემსა გულში ვიძა-
ხოდი,

გამოიხსნის ტყვეობიდან, სუ ხო ამას ვი-
კვებოდი.

მალლა ღმერს, იმ ჩემს გამჩენსა ომანის
გულს ეს გაეგო,

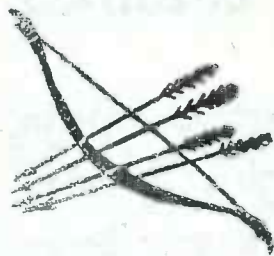
ხმალსა თურმე ღუმა გაჰკრა და ქარქაშ-
ში ისე ჩასვა,

მუცლის ძრომიით მოპარულა, ცურვით
მიწას გულიც ეგო:

ყარაულსაც სძინებოდა, იმის ხელით სი-
კვდილ ერგო.

ამომიყვანა ომანმა, შემიხსნა ხელთ-ფეხთ
წუნდები,

რა გავაგრძელო, რა გითხრა, სიტყვასაც
გვიან უნდები,
სახლში შევიდა გულდაგულ, მათი დღე
მოდის ცუდები:
ყველასა დასჭრა მკლავები, იმით აივსო
გულები.

ბაჩლით მოვიდა ამბავი¹⁵⁵

ბაჩლით * მოვიდა ამბავი,
ყაჩაღთ წაიღეს ცხვარია,
გაჯავრდენ ფშავის შვილები,
წელზე შაირტყეს ხმალია,
წავიდენ აჩქარებითა,
კონდახებ მიაქვთ ჩქამია,
შაბრუნდენ ფადლაურზედა,
შაუძღვათ თეიფანია,
მალლა რომ შეხდნენ მთაზედა,
დაუხვდა მტერთა ჯარია.
შაიჭრენ შუა ჯარშია,
აღარ დაზოგეს თავია.
რას იქმნენ მარტულები,

* სოფლის სახელია

არვინ უჭირამ ჯარია.
ოთხივ იქ მოკვდა ფშაველი,
დაბრუნდა ცოდვა-ბრალთა.
ოთხი თუ მოკვდა, ფშაველი,
ოთხიც ხომ სხვებიც მკვდარია,
საწყალი მაგათ დედები,
გამეფჯარა კარია,
შანდობას ეუბნებიან,
ფხიზელაი და მკვდარია.
მაგრამ რას უშველ შანდობა,
შორაით საუბარია,
ნურავის გავიკვირდებათ—
ბუთლაის ნაუბარია.

თუზთა ბრძოლა ¹⁵⁶

აღვანში თუშის შვილები
ხმალს ულესავენ პირსაო,
თოფებსა ძალზე ღმართავენ,
ჯავრი გულს მოდის მტრისაო,
დაუბარებენ ივანეს,
ელიზბარიძის შვილსაო,
შენაქოშიც* ბაკურას, გულადსა, ჭვრი-
ტიშვილსაო.
წამოვიდოდა ბაკურა, ჯოგი თან მოს-
დევს მგლისაო,
შაგროვდებიან ყვარელში, შუა ბაზრისა
პირსაო,

* სოფელია.

საომრად დროშა რჩეულნი, ეკითხებიან
გმირსაო.

— დილაზე საით წავიდეთ, საით ლა გვი-
ზამ პირსაო?

ბაკურა ეტყვის: გმირთ-გმირნო, ნუ ჩქა-
რობთ, არა ჭირსაო,

მოულოდლოთ ივანეს, ელიზბარძის
შვილსაო,

ეს ვაჟიც გულოვანია, მედგრად მებრ-
ძოლი მტრისაო.

ხალხის ნაპირს გიორგი დგას, მრისხანედ
წარბთა ხრისაო,

თოფ გაბუღული, მხართ კიდავ, ვადა
უნათებს ხმლისაო,

გიორგი ეტყვის ბაკურას: კაცო რას ამ-
ბობ, რასაო,

რათ ულოდინებთ ივანეს, გზაც თითონ
ვიციტ მთისაო,

რო აქებთ ბაგვაზელებსა, მათი გაცნობა
გვინდაო.

წინ გაუძღვება ბაკურა, გზა გრძელიც
შამოკლდებაო,

ბავაზის მთებსა გადადგნეს, შუგულას
იქით მხრისაო.

ჩეთარეუნენ თუშები, მწყემსებ დახო-
ცეს ცხვრისაო.

მთისა მშვენიერ კალთებზე ჟივილი მო-
დის ცხვრისაო,

ერთი გეექცა მეცხვარე, ტორივით სოფ-
ლად გაფრინდა.

შეიტყვეს ბავაზელებმა, მოდიან ცხენებ
ხეთქვითა,

თუშნი გორებში გამაგრდენ, შიში არა
აქვთ მტრისაო,

დიღ-სალამომღე იომეს, სულ გააწითლეს
ქვიშაო.

გვალეთ, * ბიჭებო, გვეყოფა, გამარჯვნა
ჩვიდმეტისაო.

გამობრუნდება ბაკური, ღიმილი მოსდის
პირსაო,

წამოვლენ კახეთისაკენ, შაირებისა თქმი-
თაო.

ყვარელში რო ჩამოვიდეს, სულ ხალხი
გაკვირდებაო,
რა ხალხი ამოუქმეტავ, ხელები მოაქვთ
მტრისაო,
წინ მიუძღვება ბაკურა, ვადა უნათებს
ხმლისაო.
შენი ჭირიმე ბაკურა, სულამ შენ ხმალი
ჭრისაო,
დედამან შვილი გაზარდოს, მტრისა დამ-
ცემი ძირსაო,
ბაკურავ, შენისთანანი, თავის
მომკვეთნი ხმლითაო.

გიგა და გიორგი ¹⁵⁷

(ვარიანტი).

ატირდა თუშის ქალიო,
არ მომივიდა ქმარიო!
ვაი თუ დახვდნენ აბრაგნი,
მოაგდებინეს თავიო.
ვინ აქო ჩათმას ბალახი,
ცხვრისათვის საძოვარიო?
გიგამა და გიორგიმა
ჩათმას ჩალალეს ცხვარიო.
აბა, ცხვარო, იბალახე,
ეს კარგი საძოვარიო.
მთაში ამბავი გასულა
ჩათმას დგას თუშის ცხვარიო

სარჩო მომდგარა, ყაჩაღნო,
ადვილად საშოვარიო.
ამდგარა და წამოსულა,
ავაზაკთ მთელი ჯარიო.
სალამო ხანი მოვიდა,
ცამ მოიხვია ბურიო,
გიგამაც უთხრა გიორგის,
კარგად შეიქმენ გულიო,
გიგავ, მოგიკვდეს გიორგი,
თუ ვერ მოგაბას მხარიო,
თუნდა მოვიდეს საომრად
ჭარი და ბელაქანიო!
შუალამისას დაეცნენ,
ადინეს სისხლის ღვარიო,
ასტეხეს თოფის ქუხილი
შავად დახურეს ტანიო.
გიორგი მტრებში შეფრინდა
მტრებმა დააგდო განიო,
კაფა და კაფა ვაჟკაცნი,
როგორც ნადირმა ცხვარიო.
გიგას გიორგი მოუკლეს,
საწყალს მოსწყვიტეს მხარიო.
გაჯავრებულმა გიგამა

მკლავში მოიცა ძალო,
ორი გიორგის მოუკლა,
იქ დაგჭირდება ყმანიო!
ერთიც მოუკლა, ძაღლებსა
ურით სალაფავიო!
ისე ჩაკუწეს გიგაცა,
როგორც საბალბე მხალიო.
გიგაცა მაჰკლეს გიორგიც,
ისე წაასხეს ცხვარიო.
კაცი გადასვეს ცხენზედა,
ქვეშ უქრის ნიავექარიო,
გასწი და თუშებს უთხარი,
წაასხეს თქვენი ცხვარიო.
ჩვენსა ცხვარს ვინ წაასხამდა,
გიგა, გიო იქ არიო,
გიგაც მოკლეს და გიორგიც,
ისე წაასხეს ცვარიო.
ბაბურაული ტრიალებს,
მხარზედ შვენოდა ხმალიო,
შეატყობინეთ კახეთსა,
მთა გასაჭირში არიო.
კახთა რჩეულმა ბიჭებმა
შეკრიფეს კობტა ჯარიო.

კახეთის ჯარსა სარდლობდა
დევემირი ელიზბარიო,
ცხენსა მათრახი გადასდო,
ააძრო ბოლტი ტყავიო,
გაფრინდი ოხერ-ტიალო,
თორემ მოგჭერი თავიო,
აგათენებოს მომწიე,
სად მიდის თუშის ცხვარიო.
ბელაქანს რომ გადახედეს,
ქურდებს მიუდით ცხვარიო.
ბაბურაულმა ესროლა,
ვაცსა მოსწყვიტა რქანიო.
საით მიუძღვი, ტიალო,
სად მიგყავს ჩვენი ცხვარიო?
წინს ელიზბარი მივარდა,
თავზედ გადასდის ღვარიო.
ყაჩალათ ბელადი მოუკლა,
კისერზედ მოსჭრა თავიო.
დაე იმათაც გაიგონ,
ჯიშიანი გვაქვს გვარიო.
ისე გაწყვიტეს ყაჩალნი,
მოამბე აღარ არიო,
შინისკენ მოატრიალეს

ათი-ათასი ცხვარიო.

რათა თამაშობთ, ვაცებო,

გიგა, გიორგი მკვდარიო.

ძაღლები ისე ღმუოდენ,

როგორც შვილმკვდარი ქალიო.

შვიდი დღე ღამე ვაცებმაც

არ გაიქნიეს რქანიო.

ამ შაირის გამომთქმელი

აღვანში თუშის ქალიო.

შვიდი თვის ნაქორწილარსა,

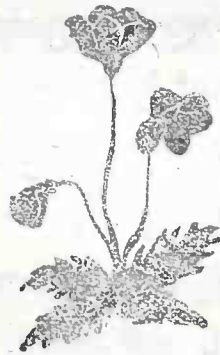
შეც იქ მომიკლეს ქმარიო

საჩუქრად გადასდიოდა,

ხუთასი დედა ცხვარიო,

როგორც შაირი გამოვთქვი.

ისე გიცხონდეს მკვდარიო.

როსტომ ზურაბიანი¹⁵⁸

ედემშია აყვავდება თავხოზობი ყურეთ
იღებს.

ბრძენი იტყვის, ვესვრი ბადეს,
გამოვიყვან შავ როსტომსა.

ცუდია ბადე ნასროლი, თუ კაცსა ემარ-
ცხებისა

ზურაბ მჯდომი კოშკსა ჰგვანდა, გარს
რო ევლო გაღავანი,

მარჯვნივ უჯდა ანგაროზი, მარცხნივ
თოფმა ფაღავანი.

ბნელსა, უკუნსა ღამესა როსტომ საჭვ-
რეტლად არისა,

ამაშია ანგაროზი, ადგა გარეთ გამოვიდა,
ნახა როსტომ დამალული,

გაუკვირდა, ვინ მოსულა: ცალკალთასა

ხელი სტაცა, სამთლისაკენ წამოსწია.
პირი მაჩვენე, გაგსინჯო, ვინა ხარ, სა-
დაურთაგან;
ხარ ყველაზე უმაღლესი ამა ჯართაგან
მსხდომთაგან.
კისერში მუშტი წამოჰკრა, ფიცხლავ და-
ცალა სულთაგან.
გამოვიდნენ, მკვდარი ჰპოვეს, გლოვნა
შეექმნება ზარად.
ვინ მოგვიკლა ანგაროზი, ვინ მოგვედო
ცეცხლის ალად?
ავდგეთ, ავიღოთ შუბები, ყველგნივ მო-
ვიკვლიოთ გზები.
ვინცობ ჯავრი ჩვენც ვიყაროთ, მისი სი-
სხლი შევსვათ წყალად.
გათენდა და გაანათა დღე საწუთრო, მთა
და ბარი.
ადგა ზურაბ, შეიკაზმა, ტანთ ჩაიცვა
საომარი;
ერანელთა თავ წაადგა ჰქონდა ქედი
საომარი.
„წარმოდექით, ერანელნო, გინდა ერთი,
გინდა ორი,

თუ არ იცით, მე გასწავლით როგორც
უნდა გმირთა ომი.

ინადირა ერანელნი ჩიტისაგან უფრო ბე-
ვრი.

ცალ მხარესა შეუტია, ვით რომ ცამა
დაიგრგვრინა,

ცალი მხარე სულ გაწყვიტა, - სამოცდა
ათი სპილოტანი.

ზურაბ გმირი თავ დაბრუნდა, ვით რომ
მზესა დალაბანდი.

ამბობდა, ქაქაოს რა იქნა, მოვკლა ჩემისა
ხელითა,

მოწიფულობრივ აქებდენ მეომართა გამ-
ჩენითა.

ავიღო შუბის წვერითა ავაგდო მალლა
ცაშია.

ცხენები ცხენთა დააბეს, ორნივ იყვნენ
ერთად ჭმულნი,

მათი ჩექმების ქუსლები სამარეს კარს
გააღებდნენ.

მეტისმეტის მამშრალობით, სისხლსა და
ოფლსა ხმარობდნენ.

ა, ზურაბ ჰკადრა მოკითხვა მოცინარისა-
პირითა:

— შენ ხარ როსტომ დასტამიძე, შვილი
შვილი საამისა.

— არა თუ როსტომ არა ვარ, არცა
იმათნი გვარისა,
ერთი თურქი ვარ მოლაშქრე, მამკვლე-
ლი მუზამბარისა,
მტერთა დამღვრელი სისხლისა, ტანთა
მამკვეთი თავისა!

— ეგ რა მითხარ, ბერო კაცო, დამიკო-
დე წყლული გული,
გიჯობს რო შინ წასულიყავ, მართლა
დაგელია სული.

ყმაწვილო, სეილანი ხარ, წითელი ჭარმა-
გოსანი.

წინა უდგია დროშანი, ტახტი გაქვს პა-
ტიოსანი;

ყმაწვილო, ტყუილად აობლებ, აობლებ
ცუდად ენასა,

გუშინ ერთმანეთს დავპირდით, ჩვენ ერ-
თმანეთის რკენასა.

გვიჯობს ომ გადავიხადოთ, ჩვენ ერთმანეთის ცქერასა.

ცალი ხელი კისერს მოსდო, ცალი ბარკალს შემოხვევია.

ბერიკაცი ვარ, ნუ მამკლავ, ყველა დაგიწყებს გმობასა,

საცა რომ შემომეყრები, გეტყვი შვილსა და ძმობასა.

ამიშვიხარ, ბეროკაცო, ლაყავს აღარ უნდა კერვა,

ღღეის შემდგომ გამიფრთხილდი სულღო გედგმის ჩემგნით შენა.

ბოსტომ ჯარში ამოვიდა, დამშვრალი, და დამქრეული,

წინ თავადნი მოეგებენ, ისინიც მათთან რეულნი.

ბევრი სული ამოწყდება, წაირყვნება სისხლის ღვარი.

უიმედო დასხდებიან ციხისა და ტახტისაგან.

ორი ლუკმა ძლივს შეჭამა, ისიც რა გულის რევითა.

იმ ღამეს ღმერთსა ეხვეწა სიტყვითა სა-
კურველითა:
ნუ ამოავდებ ქაქაოზ, ნურცა ერან სა-
ძირკვლითა,
ნურცა შეარცხვენ ჩემ თავსა, ფალავნის
სახელითა.
სიმძიმით მიწა ვერ ვზიდე, მასკვლავთა
განაცხადია,
ომში ვეცადე, ხმალშიაც, თოფშიაც გა-
მოვცადია.
ვერა უყავი მე იმას, ყველა იმასთან ჩან-
დია.
ბარგი იქავე დასდევი, საცა აქამდინ
მდებია,
მე იმ ფალავნის სიკვდილი მე ახლოს მი-
საზრებია,
თუ მამერევა მე ისა, ვარ ღირსი გადამხ-
დელია.
აქა ერთი ფალავანი სპილოტანსა ერკი-
ნება,
წინაპირველ არას იტყვის, თავ პატიოთ
მიიღებსა;

თუ მეორედ მოერევი, გააშორებ თავ ტა-
ნიდგან,

საქვეყნურად გაიტანსა.

მე შემამულეთა ნიშანი, ნიშანი სულ მე-
ნება;

ბეწაყრა და კბილკარიზა მამეულად
მემსგავსება!

სასიკვდილოდ ვერა გმეტავ,

გული რასმე მემოწმება,

ცალი ხელი კისერს მოსდო, ცალი ბარ-
კალ შემოხვია,

ასწია და ძელმა დასცა, დააძახა რაბონია.

რაბონ დასცა ადგილზედან, ტვინი აღ-
გილ გაურყია.

თავს უმალის მოკვეთისა სხვა აღარა
დაუღია.

დაიძახეს: ფალავანი, შვილი მამას მოე-
რია.

„შენ, ბერიკაცო, რათ მომკალ, ხმალი
რათ შემე ვადამდინ,

შენ მამაჩემსა როსტომსა, სად ემალები,
სადამდინ?

ზღვას გახვალ, ზღვას გამოგყვება, ხმე-
ლეთ ვერ დაემალები.

გიჯობს, რომ ზღვაში შეხვიდე, თევზისა

ჭკუა აიღო,

ან იგი ცაში ახვიდე, მარსკვლავთ არენი

აიღო.

— შე ბოზო დიაცის შვილო სადა გაქვს

როსტომ ნიშანი?

ასწია მარჯვენა მხარსა, ელვა გამოდის

მზისანი.

დადგა უშტოვოს ხე ვითა, აშტოვდა

ფურცელივითა,

აწ რომ შენ სიტყვა მიამბე, ვაი დავკარ-

გე მე იქა.

შენ, ქაქაოზო მეფეო, შენთვის შევები

დევსაო,

წამალი გამომიგზავნე ზურაბ მეცლება

ხელთაო.

წამალი გამოუგზავნეს, გიჟი დიაკვნის

ხელთაო,

წაპკრა ფეხი, წააქცია, სიცოცხლეს აღარ

ელირსა.

ზურაბ წყლის პირ დაასვენა, ადგა როს-
ტომ წამოვიდა
ქაქაოზისკენ, ვით რომ ქარი,
ქაოზ შვილნი დაუხოცა,
ეგონება ღვინით მთვრალნი,
როსტომს კაცი მოეგება,
ჰკადრა: რათ გინდა წამალი,
„ზურაბ ამ ქვეყნით წავიდა“.
ერთი ისეთი დასჭექა, იმის ხმა ზეცას
ავიდა.

წმინდი როსტომის ცოლს, ზურაბის
დედას

ე, ლაშქარნი თურანელნი, თუმცა ერთისა
რკენასა
ქებით მოგართმევ სალამსა, მტირალი,
შეჭირვებული,
ზურაბ მოგიკლეს დალატით, დღე შენთან
შედარებული,
მანდ ჩემი თავი ეძებე, ღრუბელთან შესა
წორებული.

ცოდნა მოსწერა როსტომს:

უხედარო, სახედარო, წადი სძოვე მალ-
ლა მთასა,
ახლო ნადირს ნურას მოჰკლავ, ახალ
გაზრდა მუხლად თმასა,
ერანელნი სულ გაწყვეტა აღარ იყვეს
გვარი მისი,
მამამ შვილი როგორ მოჰკლას, გვერდ
რო ასლდეს ყმა თავისი.

* ეს ამბავი წარმოადგენს ფირდოუსის „შაჰნამეს“
ნაწყვეტს, სახელდობრ როსტომიანის 2744 ტაე-
პიდან ბოლომდის, ხალხურად გადაკეთებულს
(აბულაძის გამოცემა, „შაჰნამე“ — 1916 წ.
გვ. 739 და შემდეგ.).

ვიცხილ და მაცხილ¹⁵⁹

(სვანური)

1.

საბრალო დოღელეზო, საცოდაო დოდ
ლეზო

პურის ქერქი ეცერლები,
ასე ეცერლებს ვერ გავუძლებთ,
ბავშვებს აკვნებით გვართმევენ,
ჩვენ ცოლებთან ისინი წვებიან,
ფისი დაესხათ სორთმანშერლებს,
მათ ბატონობა გლახა იციან.
ასე ჩვენ მათ ვერ გაუძლებთ
შევიკრიბენით ბეჩოს ხევი,

თავი შევიყარეთ დოლარუფას
ორი კაცი ავირჩიეთ,
სახელად ერქვათ ვიცბილ და მაცბილ.
სამ წელიწადს ტყვია-წამალს იმზადებ-
დენ.

სამი წლის შემდეგ წინ აღუდექით
ჩვენს ბატონებს სორთმანშერლებს.

ლადრელის ძირში ციხე იდგა,
შიგ შევედით ამ ციხეში,
სოფლის სამუქაფოდ ვიყოთ ჩვენა.
სამი წელი ციხეში დავრჩით.
ეცერ-ცხუმარლები შევაწუხეთ,
ყანაში გუთანი არ გამოვატანიეთ,
ხვნა-თესვა არ დავანებეთ.

თავს იყრიან ეცერლები...
ეცერის ლაშქარი მოგვადგა.
ლაშქარის უფროსია მედიდური ავლაყი-
იმ ლამეს ჯარი მოგვადგა,

თავხელი ავლავი წინ უძლოდა,
ტანზედ ეცვა თეთრი ჩოხა,
ბნელ ღამეში ანათებდა.

ავლავ, შენ გერჩია

წარბშეღებულ ცოლთან წოლა.

მას დაიტაცბენ ეცერელი ბუშები.

ესროლეს ციხიდან თოფები.

ერთმა გულში მოარტყა

მეორემ მოახვედრა მარჯვენა ბეჭში,

თეთრი ტანისამოსი წითლად შეუღებეს

წითლად შეუღებეს მედიდურ ავლავს.

ამ ღამეს ჯარი უკან გაბრუნდა.

4.

მეორე ღამეს ისევ მოგვადგა,

ისევ მოგვადგა ცხუმარის ჯარი,

მართალი გაგული ჯარისთავი,

გაგულ, სიმართლით მოგივა, რაც მო-

გივა!

წელს ზევით არ მოგარტყამთ,

ერთს თქოში ტყვიას მოგცემთ.

ესროლეს ციხიდან თოფები.

მარცხენა თედოზე წამოაწვინეს.
ამ ღამეს ლაშქარი კიდევ გაბრუნდა.

5.

მესამე ღამეს ისევ მოგვადა
ძირამოსაგდები რიჩგვიანები,
შვილი კერა რიჩგვიანები,
არ ილევა გვარი მათი.

ტყვიის საფრად კევრები დაიკავეს,
ციხის ძირამდე ისე მოგვეპარნენ,
ამ ციხეს დაუწყეს ძირის გამოთხრა,
კვარის ჯირკვლებს ქვეშ უწყობდენ.
საბრალო ძმებო, საცოდაო ძმებო,
ჩვენი თავი დავიტვიროთ.

6

სამ წელს წამალს ვიმზადებდით,
სამი წელი ციხეში ვიყავით,
ოჯახის და ცხოვრების არაფერი ვიცით,
ცოლი და შვილი არ გვინახავს
ეცერი და ცხუმარი ავიკელით,
მათი წინამძღოლები ჩვენ მოვკალით,

ოხ, საბრალო ვიცბილ და მაცბილ,
საჭმელ-სასმელი ცოტა დაგვრჩა,
ტყვია-წამალი შემოგველია,
ერთი ქოთანნი ცერცვი დაგვრჩა,
ოთხი საზომი წამალი და, ოთხ-ოთხი
ტყვია.

საბრალო ძმებო, საცოდაო ძმებო.
ძირიდან ალი ზევითა გვწვდება.

7

დიდთავიანი ბატონი სორთმანი აივანზე
ზის,

ძალიან უხარია ჩვენი დალუპვა,
სიცილის გრგვინვა ჩვენ გვაგონებს.
საბრალო ძმებო, საცოდავო ძმებო,
მოდიოთ, ჩვენ თოფები გამოვსცალოთ.
გახურებული იყო ნაომარი, ვით ნაკვერ-
ჩხალი.

ხელის მოკიდება ძალიან გვიჭირდა,
ვესროლეთ ციხიდან თოფები,
ერთმა მოვარტყით სორთმანსა წარბში.
მეორემ შიგ გულში მოვახვედრეთ.

წითელი სისხლი იქ დავინახეთ,
ოჰ, ნეტავი ჩვენ, სისხლ-აღებული აღარ
დავრჩით,

თავი ჩვენი კი ვისისხლეთ,
დიდი სორთმანი მოგვიკლეს.
ჩვენი ცხოვრება აღარ გვექნება
სორთმანს კი ბატონობა არ ექნება.
საბრალო ძმებო, საცოდავო ძმებო,
ძმებს ციხე ენგრევათ,
სორთმანიც ამ დროს სულს ღაფავს...
ძმებს ციხე წაექცათ,
სორთმანს: სული ამოსძვრა...

ზეკუცია ¹⁶⁰

ბაიას ჩაღვა ზეკუცია,
პრიპტავი და პომპოლიკი.
ჯერაც კიდევ იქვე ყრია
იმათ ცხენის ჩონჩორიკი!
ხალხის ცემა ძიელ იყო,
მათრახების ტონტორიკი;
მამასახლისს ძიელ სცემეს,
ჩაუმტვრიეს კუდის რიკი.
შვილებს ანდერძათ დაუგდო,—
კვლავაც ჩაფრებს გაუფრთხილდი.

ზვიადა ლობჯანიკე ¹⁶¹

1.

პირველ საყომნი ვყოფილვართ
ჩვენ ორის ბატონისაო,
ორთა ძმათ არეშიძეთა,
ნუ სწყალობს პირი ღვთისაო.
არ ნაზოგავან ქვრივ-ობოლთ,
ცოლებს წართმევან ყმებსაო,
არ შინებიათ ცოდვისა,
არ ნაკითხავან ღმერთსაო,
ღმერთმა ულხინოს ზვიადას
ზვიადას ლობჯანიძესო,
არ დაელევა შენდობა,
სანამ მზე მიწას უმზერსო.
დიდხანს ყოფილა ზვიადა,

რომ არ შეერთო ცოლით,
ზიზლის თვალით ნაყურება,
ცოლს რომ წართავა ყოვლით.

2.

ზვიადას უთქვამს: ლებურნო,
მიკვირს რატომ არ გრცხვენიათ,
რომ ამდენი ბიაბრობა
ბატონთვის შეგირჩენიათ?
ჯვარს იწერთ, ცოლები მოგყავთ
უწინ ბატონთან მიგყავთ;
გამხდარხართ დედაკაცები,
მათი ჩიქილით დახვალთო.
კაცი უნდა კაცი იყოს,
არ გავდეს ბებრუცანასა,
არ იკრუნჩხოდეს შიშითა,
ფეხქვეშ არ ეგოს ყველასა.
დროა, პასუხი გავსცეთ მტერს,
ბატონთ დავარტყათ მეხილთ,
ამიერიდან მათ გვარსა
ამოუწმინდოთ ფეხიო.
ხომ კარგად იცნობთ გავნიას,

ბატონთა მოუზრავსაო?
დავქრთამოთ, დავასაჩუქროთ,
მტრებს ის ჩავვიგდებს ხელთაო.
სანადიროდ წამოიყვანს,
ჩვენ ჩავესაფრეთ ხევსაო,
ჯილა შვილდები ვესროლოთ,
თავი ვაცნობოთ მტერსაო.

3.

ღებურთა ახალ ვაჟათა
ზვიადას დასცეს დასტური;
დაიპატიუეს გაგნია,
მიართვეს ღვინო და პური.
შეზარხოშებულ მოუზრავს
ღებურთა უთხრეს ყოველი,
უანგარიშო აჩუქეს,
ფიციც მოსთხოვეს ცხოველი.
გაგნიამ უთხრა: „ხვალ დილას
წამოვალთ სანადიროსა,
ღამე იქნება, რომ მოვალთ,
წინ ჭალის ხიდის ბოლოსა;
წინ ჭალის ხიდის კურტბებში

მხად დაგვხვდით ჩასაფრულები,
წინეთ მე შევალ ხიდზედა,
არ აგიჩქარდეთ გულები,
არვინ მესროლოთ ისარი,
არ წაიწყმინდოთ სულები.
ჩემს უკან ვინც დაინახოთ,
ჰკა იმათ მწვავე ისრები,
არ დაზოგოთ მოსაკლავად,
ორთავ დასჭერით კისრები,
შეიარაღდენ ღებურნი,
გასწიეს წინ ჭალისკენა,
გავნიაც დაფიქრებულა,
გასწია შინისაკენა.

4.

ღამე ყოფილა, მისულა
გავნია ბატონის სახლში.
წამდგარა ბატონების წინ,
უთქვამს: წამობრძანდით მთაში!
ამბობენ, თურმე ნადირი
ურდოთ დადის საჯიხვეში,
არ იქნება, მონადირემ

რომ არ მოკლას ოთხი დღეში.
ხელი შეეავლოთ შვილდ-კაბარჭი,
წვერი ვულესოთ ისრებსო,
სიზმარიც ვნახე მისთანა,
რომ ბლომად დავცხოთ ჯიხვებსო.
ბატონთა უთხრეს მოურავს:
წავიდეთ, ჩემო გაგნია,
მაგრამ რა ვქნათ, გვეშინია,
სიზმრებმა სულ გადაგვრია.
ერთმა სთქვა: სიზმარი ვნახე,
მე ვსტიროდი არა ცრემლით,
ვკვნესოდი, სული მიწუხდა,
გული სდუღდა მღელვარებით,
ამერია თავში ტვინი,
სასიკვდილოდ მოვიწურე,
მუჯირას ვებჯინებოდი,
შემაგრება მოვისურვე,
მაგრამ მესროლეს ისარი,
ისარი მოშხამულიო,
სიცოცხლის დღე დამიმწარეს,
გლახ დამიკოდეს გულიო.
ეს ვნახე, ჩემო გაგნია,
მე წუხელ სიზმარშიდაო

და მიტომ წასვლას ვიშიშვი
დღეს სანადიროდ მთაშიო.
— ბატონო, ნება მიბოძეთ,
ეხლავ აგიხსნათ სიზმარი,
სულ ჭეშმარიტს მოგახსენებ,
თუ მწამს დღეის წირვის ზარი.
ბლომად დახოცავთ ჯიხვებსა,
ჯიხვებსა შავი კლდისაო,
ზურგს ავიკიდებ მძიმე ტვირთს,
მოკლულსა ნადირისაო,
დაღლილნი, დაქანცულები,
მუჯირებს დავებჯინებით,
სვენებ-სვენებით წამოვალთ,
შინისკენ გავეშურებით.
ეს გახლავთ თქვენი სიზმარი,
ცხადი, ნამდვილი, მართალი,
და თუ ეს ასე არ ახდეს,
მომთხარეთ მარჯვენა თვალი.
დაუჯერეს ბატონებმა,
მიჰყვნენ გაგნიას რჩევასა,
თითო ფარფალა დალიეს,
მთვარეში გაუდგნენ გზასა.

ხევს ჩასაფრულნი ღებურნი
 ელიან არეშიძეთა;
 მოჭიმული შვილდ-ისრები
 ყველას მზად უჭირავს ხელთა.
 გათენებისას მივიდნენ,
 არეშიძენი ხიდზედა,
 ღებურნი, რომ დაინახეს,
 ღიმი მოუათ პირზედა,
 ყველანი მარჯვედ იყვენით;
 მჯავრი ვიყაროთ მტერზედა,
 ჭირად ვუქციოთ ბატონებს,
 რაც ლხინი ნახეს ჩვენზედა,
 სულეები დავაფრთხობინოთ,
 აქავე ბოგირ ხიდზედა.
 ეს თქვა ზვიადამ და უცბად
 შეიქნა ისართ სრიალი,
 ერთბაშად დასცეს ღრიალი:
 ჰარია არიშიძესაო,
 ისარი ქარქაშს ძევსაო,
 თუ ბატონობა მოისპოს,
 დარჩეს ლობჯანიძესაო.

მოჰკლეს უფროსი ბატონი,
უმცროსიც დასჭრეს ფერდსაო;
რივნის მორევში ჩავარდა,
შველა შესთხოვა ღმერთსაო,
ცურვით წყალს აპობს, მიღარავს,
თავსაც არიდებს ქვებსაო.
უკან ღებურნი მისდევენ,
ისრებს ესვრიან ბევრსაო,
მაგრამ არც ერთი არ ხედება,
სანამ არ მივა ღებსაო.

6

სოფელ ღებს, რივნისა პირად,
მალლა გორაზე სახლი დგას,
გარს გალავანი არტყია,
აქ ძვირად ნახავთ ამის ფარდს.
ამ სახლში მდგარა გულითად,
გვარად გავაშელიშვილი,
ავად ყოფილა საბრალო,
საბრალო დედ-მამის შვილი.
სახლში შეუღის დიაცი
და ეუბნება გულითადს:

ნეტავი მითხრა, რა გინდათ,
დღეს რიონის პირს ამდენ ხალხს,
ურდოდ მოსდევენ ბიჭები,
თითქოს ეძებდენ რისმე კვალს.
გულითად, როგორც მისანი,
მიხვდა დიაცის სიტყვასო,
უთხრა, ამწიეთ, გამიყვათ,
ამ ჩელტით ბეგის პირსაო,
ხელთ შვილდ-ისარი მომეცით,
ისარი მოღერილიო,
ვესროლო წუწკსა მცურავსა,
გავაფუთხრობინო სულიო.
მე ვიცი, ღებურთ ბიჭები
ვისაც მოსდევენ წყალშიო,
ამწიეთ, ჩქარა ამწიეთ,
გამიყვათ მალე კარშიო.
ასწიეს ჩელტით გულითად,
ბეგის პირს გაიტანესო,
შვილდ-ისარი და კაპარჭი
მიართვეს, მიუტანესო.
უცბად მოსწია შვილდ-ისარს,
გახდა რიენისკენ შხული,
დასჭრა მცურავი ბატონი,

დააწყებინა ღმუილი.

შენი ჭირიმე გულითად,
რომ კიდევ გერჩის ღონეო,
მოგვიკალ მტერი მოსისხლე,
სახელი მოიფინეო.

გამართეს ღებურთ მეჯლისი,
ღვინო დალიეს ბევრიო,
გულითადიც აღღეგრძელეს,
ქება შეასხეს ბევრიო.

ომარ ხმესური ¹⁶²

ზეცით მოვიდა პრიკაზი, ბრძანება იყო
ხთისაო

მოვიდა წიგნი მომართვა, დრო დადგა
წინა უმისაო.

მე ლექსად გადავიტანე, შუქი გადადგა
მზისაო.

მოვიდა სისხლი ყელშია, ვერ რჩება გუ-
ლი ჭირსაო.

ყველგან ყაჩაღით გაივსო, სად ქუჩა იყო
ტყისაო.

იორზე რა ამბავია, საწყენი იყო ხთისაო,
სიონს დაეცნენ ყაჩაღნი, ცხვარ-ძროხა
მიუღბისაო.

ხმა გატყდა ქართველებშია, იარაღი აქვს
ვისაო.

ქორძუა არხოტიონი ჰყავ მაგრა მჭერი
მხრისაო,

აიხსნა იარაღები, აბენაებსა თვლისაო.

— აჩქარდით, ეუბნებოდა, კვალი მოვნა-
ხოთ მტრისაო,

სამი ეტანა ქართველი, სხვაკე ამღები
მხრისაო.

მხარნი შეშალა არწივმა, თვალ ვერ მოა-
ბეს გმირსაო

ჩამოეწევა მარტო პანკისელების გზირ-
საო.

— ომარ ვარ, ჩამოჰხკიოდა, ყაჩაღო,
წასვლა ჭირსაო,

მენა ვარ ჯარში ნაჩვევი, ჩაჩნელთა ძა-
ლი მხნისაო.

ვინტოვკას გამიუხვევა, ტყვიას ნამივით
სცრისაო,

გული სცემს, ბრაზი მოუღის, მტერ თვა-
ლით აღარ ჩინსაო.

ომარ გავიდა ველადა, მტერი საფარში
ზისაო.

ბრალია კარგი ბიჭისა დაბნელებაი
მზისაო.

მხრის გაყრა სწორებისადა, მეომარ არ-
წივისაო,

გაწირვა წუთის სოფლისა და სოფელ
არხოტისაო.

აღვის ხეს ტანი აეძრა, მზის პირ ეძახდა
ჩრდილსაო,

და სანადირო კლდეები ემზადებოდა
ძილსაო,

ატირდა ქვა და ყორენი და ციხე ქვით-
კირისაო,

ტიროდა დედა ბებერი, გამზღელი ომა-
რისაო.

— შვილო, გაგზარდე ობლობით, მაგრა
დამხვედრი მტრისაო.

გამწირე ეხლა გაზრდილმა, რალამზე
დამთბებისაო.

საქართველოში დაგტოვე სოფელ არხო-
ტის მხრისაო.

მშვიდობით, შვილო ომარო, გზა გქონ-
დეს სულეთისაო.

სულეთს შავიდა ომარი, ოქროს ჩიკაზე
ზისაო.

ხელთ მისცეს ოქროს ტაბაკი, ლაპლაპ
სდგა სანთლებისაო,

აუნთეს ელექტრონები, შუქი ადგება
პირსაო.
კარგა ხანს იყავ ცოცხალი, შენ, შვილო
ხაირისაო,
კარგა სიკეთე დასთესე, სამზეოს გეყო-
ფისაო,
ბევრჯერ მოჰტალე შარაი—დაღესტნის
ჭალაისაო,
ვინაც ქორძუას იცნობდა, მას ეგიც კარ-
გა ტირსაო,
სურვილ ბოროტად ექცევა, გულში ძა-
ლიან სწყინსაო,
მხარ გვერდზე შამაწოლილი, მათქმელი
ამაგისაო,
წინ დაუდგამის ბოთლაი, პასუხს ადვი-
ლად თვლისაო;
დავლიე შასანდობარი, პირველში ომა-
რისაო,
წუხელ სიზმარში ყოფილა, მოსაგონებ-
ლად ღირსაო.
კაი ყმა ცდაზე მოკვდება, ცუდი კატარ-
ში ზისაო.

გიორგი მეძღვარიშვილი 163

გიორგი მეძღვარიშვილო,
სარდალო მწემსებისაო,
წუხელ რომ ღორში იყავი,
ნავალი ნახე მტრისაო.
დაუჩოქე და ესროლე;
მოარტყი ძუძუს პირსაო.
გიორგიმ დაბლა ჩამოხტი,
ქოხი მიაღვი კლდესაო.
კარებში ცეცხლი დაანთე,
დასწექ დაენდე ძილსაო.
შვა ღამე როცა შეიქნა,
ელვა გახურდა ცისაო.
გადმოგესივნენ ბიჭები
პირიქით დაღესტნისაო,
წამოიწიე გიორგიმ,
დაუღუპივარ ძილსაო.
არიქა, ძმებო, მიშველეთ,
რომლის ხანჯალი სჭრისაო.
პირად ნადები ფოლადი,
ტარიც კამბეჩის რქისაო.

ისრე დავკაფე დამცემნი,
როგორც ტოტები ხისაო.
ერთმა მაგარმა დამცემმა
გიორგი მიდო ძირსაო,
გულში რომ ხანჯალი დამცა
შაშვივით ვაღებ პირსაო.
გაღმა ამერა მეცხვარე,
ტკბილად უკრავდა შტვირსაო.
ამერა, ბიჭო, მიშველე,
ჩვენი ხარ არა სხვისაო.
ჯიბეში დანა არა აქვს,
რომ მიაჭრიდეს ფრჩხილსაო.
მოკვდა საწყალი გიორგი,
დარჩა სატირი სხვისაო.

შერიგების ცლა ¹⁶⁴

ლექსო, არ დაიკარგები, ნათქვამო ომაი-
საო.

ღირღველთა, არხოტიანთა, ლექსს არ-
ვინ ეუბნებისა,

მალე გამასთქვამს მერცხალა, როდესაც
დაითვრებისა,

მაჯლიგა დავა დღის თავად ყორანი
სულ აღარ ძლებისა.

სრუ კი ვერ ვაჭმევთ ღირღვლებსა, ვი-
თასაც მაშივდებისა.

შაყრილა კაც შუაკაცი ი რო ტერლის-
კარს ვეტყვითა.

სამ-სამ კან ცეცხლი დავაგზით, ცხვრე-
ბიც დავხოცეთ, თხებიცა.

მოვიდა ბევრი ღირღველი, ცანცან გაჰ-
ქონდა ყბებისა!

მოვიდა ჭეგაიშვილი, ძაღლივით იღერე-
ბისა!

ერთ ევრე მაგრად იჩივლა, ხარი რო ხარ-
სა ხვდებისა.

სამ-სამ ცხვარ გადაუწყვიტა, მიმცემ ვინ
იყო ერთისა!

მე კი შავ თიკანთ არ მივცემ, ზოგი
მკვდარს იწირებისა.

შუაში ბეწინაშვილნი მაპარულ ცხენსა
სცემდისა,

ხანდიხან გააქცივიან, ხრილ კარგად და-
ითვლებისა.

მაგათ მტერ არ მაჰგონდების, თუ ცხენი
გაიცვლებისა!

ერთ ძმა რო დაიღალების, მეორე გარ-
დაჯდებისა.

ამბობენ, ფარეშაშვილი ღურბინდით იც-
ქირებისა.

აქით თათართა მოვიდა, აივსო ჯიბგირე-
ბითა.

ხელჩი ბერდენკა უჭირავს, არ ვიცი, რა
იქნებისა!

აღარა დასაბრუნები, იქისკე იზიდებისა.
ფილიპე ნაროზაული, წითელ გველივით
შქენდისა.

ციკარით ივანეური, ქალაჩი რასამ სწე-
რდისა.

ვაჟო, დადვით ნეთხლებო, თორ კილოვ
იტირებდითა!

გაზაფხულინდელ დაგცლიდა, სოფელ გა-
ავსით მკვდრებითა,
აბეშავ, არხოტელებო, მაგარს პირზე კი
ზდგებითა.

ქალაზე ქავი გაღმართეთ, ქორი ვერ
გარდახტებისა,

თუ სად მოვიდა ლაშქარი, ზორით კი
ამასწყდებისა,

გავმაგრდეთ, არხოტივწებო, გატეხით რა
იქნებისა?!

ვინაც მოკვდება, დაღვმარხავთ, სხვა კი-
დევ გაიზდებისა.

ხმა შორად გაგვივარდების, სახელი ჩვენ
დაგვრჩებისა!

ხემწიფეს უნდა მივწეროთ, თოფებიც
გვინდა, ხმლებიცა.

სისხლის წყალმ უნდა წაიღოს, ხიდებიცა
და გზებიცა.

მაგის მეტს აღარ ვიამბობთ, ეგ თქვენი
გამარჯვებისა!

ნაბატონარის ჩივილი ¹⁶⁵

ახლანდელი ყმაწვილები შექმნილია
კვირა დღისა.

საქმის დღეს ვინ მოგვაცლიდა,
მსახური ვართ ბატონისა.

დღითა თავს უნდა ვდგომოდით
ღამეც არ მოგვკიდეს ძილსა.

წინ სტოლი გამართული აქვთ
ზედ სანთელი კარტოფლისა.

დალევენ და დაულევენ,
მოჰყვებიან ძილის პირსა.

რა ვიფიქროთ, რა ვარჩიოთ
რა დაარჩენს ჩვენ ცოლშვილსა.

ხენა და თესვა ჩვენ არ ვიცით,

ვერ გავიტანთ ცულის პირსა,
თუ არ, ჩვენი ბატონყმობა
აღარ არის დიდი ხნისა.
აქნამდინ ვიყავ ბატონი,
ახლა ვართ ნაბატონარი.
ამ ახალმა დროებამა
გაგვხადა უბედურები
გათხოვდენ მოახლეები,
აცხობენ ქალბატონები.

გამართეს ბრძოლა

დევეგმირთა 166

გამართეს ბრძოლა დევეგმირთა,
იტყვიან სიტყოს მისანსა.
გახურდეს ომი ლახტისათ
ვინ მაგრად დაეკრავთ ისარსა.
საით მოდის აქ იოსებ,
რომ შეგავ მასკვლებ ცისასა?
წამოვედ შევბნელ ღამესა,
გზაზე ვერ ვარჩევ ნიშანსა.
აქ დამხვდა ჩემი მწერალი.
ნაშალოთ გაღმაგდო კლდისასა,
მაშინ დამჭირდა პატრონი.
ნახვას ველოდი ძმისასა.
ეხლა მივდივარ შევეთსა.

ავიღე ფოდრათ გზისასა.
შე შუალამის მასკვლეო,
ჩადი და უთხარ ცისკარსა,
შეატყობინოს ჩემს ძმებსა,
ნუ დამზარდება ხვთის მადლსა,
ლარსით წამოვა გიორგი,
ჩქარა გამოსცდეს ზდის კარსა.
მაშინ გაიგებს დათიკო
დალუპვას თავის ძმისასა.
გადმოვლენ თოლცრემლიანი
ნაკვეთ ბადრავი მთისასა,
ატირდა ქალი და რძალი,
ნაწნავს იგლეჯენ თმისასა.
— მშვიდობით, ძმაო იოსებ,
ერთგულათ გვითმობ ხიზანსა!
დებო, ეგ თქვენი პასუხი
ჩქარა წავიდეს მიზანსა.
ეკუთვნის ხიზანს ვაჩუქებ,
პაპა ბიძათა ხვისათა
თქვენ მალე მოგწერთ წერილსა,
პასუხსა ყველა მხრისასა,
დიდი საქმეა შავეთსა,
გალავანსა სდგმენ ქვისასა.

თქვენგნითაც წერილს მივიღებ,
ზაფხულის თიბა მკისასა,
ღმერთმა ნულარვის გაღირსათ
ჩემსით სიბნელე მზისასა.

ბირმანა უადურიშვილი 167

ბირმანა უადურიშვილი
გახედავს დილის ცისკარსა.
ცისკარო, მალე ამოდია,
მთვარე გვიანობს დიდხანსა.
მტრის საძებრად მივალის,
გზას ირჩევს ალაზნისასა.
თუშეთზე ჩამოიარა,
ხმას იგდებს საირმისასა
გარდითა ჰკითხავს მუშებსა
ამბავსა თავის მტრისასა.
— არ დადისაჲ, თუშებო,
მტერი თქვენისა მთისასა?
თოფ დაჰკრა მისსა მომკლავსა,

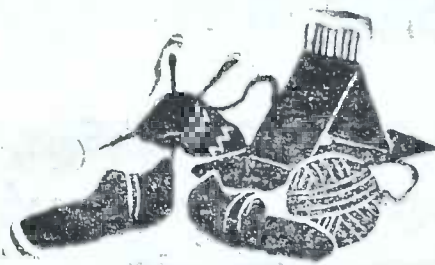
წყალს მისცა ალაზნისასა,
ჯოგის დაგეშილს მგელსა ჰგავს,
ვაშლოვანაის ტყისასა,
ვეფხვსა ჰგავს პწყალსისხლიანსა,
სპეროზიანის კლდისასა.

აზნაურის ნატვრა ¹⁶⁸

კახურო ღვინო,
ვარ შენი მსმელი!
ხელში მეჭიროს
ხელადა სველი,
მწვანე სუფრაზე
თუშური ყველიც,
წითელი ღვინით
ვისველო ყელი.
შუა ხნისა ვარ,
ულვაში გრძელი,
ტანად მაღალი.
წვრილი მაქვს წელი.
ქალსაც შევირთავ,
არ არის ძნელი,

ჯვარსაც დავიწერ,
აქ არის მღვდელი;
დალაქ მიხასთან
ვიპარსო წვერი,
ფული არა მაქვს,
ეს არის ძნელი.

თამაზხანი ¹⁶⁹

თამაზხანი გადმობრძანდა,
თან გადმოჰყვა დიდი ჯარი;
უწინ აიღო ბაღდადი,
განჯას შემოართყა ჯარი.
განჯელებ კარი დაკეტეს,
არსად შევა ნიაგქარი.
თითო გამომცხვარი პური
თორმეტ უზალთუნი არი.
ისიც რომ ველარ იშოვეს,
ქვაბით ხარშეს ბრინჯი-ფლავი.

წითელი კარტიზანი გეოკინტური¹⁷⁰

ბეწკინტური ვარ ხორხელი,
გაქცეულ ნაწილიანი.
ჭიუხში მიდგას ლოგინი,
თოვლიან ყინულიანი.
ხორხიდან გამოვემართე,
გამოველ სიცილიანი.
გამომყვა გვარდიელები,
დადგა თოფების ტრიალი.
თავ დამანებეთ, რა გინდათ,
ჩემგან რაი გაქვთ ზიანი?

თქვენ ხელში როგორ ჩამიგდებთ,
სანამ ფშავში მაქვს ტყიანი?

შევრიგდებოდი პოლიციას,
მიყვარს სწორებში ტრიალი.
მთავრობის გამოგზავნილი,
შუამკაცობდენ ტყვიანი.

დაჯდა და ღარდი დაეცა,
მუხლამდის დასწვდა ტიალი,
წამოხტა წამოთამაშდა,
ქალი ხომ არ ვარ თმიანი.

ხელში გერმანის თოფი მაქვს
ოცდა ხუთ სასროლიანი.

ჯიბეში სამაზოდნები,
ვარშავის გილზებიანი.

წელზე ხანჯალი მარტყია,
შავხალი სპილოს ძვლიანი.

ხან გადავხედავ მთის კალთებს,
არ გადაშრების ტიალი.

ხან გადავხედავ მინდვრებსა,
არ აყვავდების იანი.

დამჭირდეს, გადავიარო,

ქარში გავბერტყო მტვრიანი.

მტერს მტრობა გულით ვუჩვენო,

ან ჯიხვი მოვკლა რქიანი.
ამ ლექსის მალექსებელი
ხომ იცით მებრძოლი არი.
ყველა მხარობდა მტრიანი.
ხორხელი ვარ ბეწკინტურო
არავენ გამიძარცვია,
არ ვისთვის მიქნავს ზიანი.

ქალავ, რათ მოგიწყენია 171

ქალავ, რათ მოგიწყენია,
რათ დაგიღვრია ცრემლით,
შენ ძმასავ ხმლიან ჯურხასა
გამაულია ხელით.

შავგორის მთაზე წასულა
აურეკია ცხვარიო,
ისეთი შაუძახნია,
რომ შერყეულან მთანიო.
თავს დაცემიან ყაჩაღნი,
ტან შეაბჯრულნი, ხრმლიანი,
შამატრიალდა ჯურხაი,

არ დარჩა სირცხვილიანი.
საშნი გაკვეთა ხმალითა
ერთმა დაუსწრო ჯურხასა,
ორნი გაიქცენ მამხთურთგან,
ჯურხა მიეყრდნო მუხასა.
დაჭრილი იყო ჯურხაი,
იწვა, ითხოვდა შველასა,
გავიდენ ნწყემსნი დარჩომილნი,
ჯურხამ თქვა: „თქვენსა ლხენასა!
წყალ მაინც დამალევენეთ,
თორემ წავიკამ ენასა.
სახლჩი ცოცხალ ვერ მივაღწევ,
ცრემლი ჩამომდის თვალეგბსა,
აწ რაღა კაცში ვერივო,
გული რომ მიწყებს ღრენასა;
შენ ჩემო ძმაო, გიგიავ,
შენივ დედმამის ლხენასა.
წადი, ჩემს სოფელს მიუდი
და ეს უამბე დედასა:
„ჩემი და ისეთ კაცს მიეც,
ჯაბან არ ქონდეს მკლავია,
ვაჟკაცურ იყოს მშრომელი,
უყვარდეს სამართალია.“

ვინც ღარჩა იმას რაიე ჭირს,
ვინც მოკვდა საცოდავია".
გულ კვტება, ტოლებს ვშორდები,
ჯერ რაი გამიხარია,
ძნელია კაცმა სამუდამოდ
ასე დახუჭოს თვალია.

ჯურბაი გარდაიცვალა. გიგამ ამბავი ჩაიტანა სოფელში. პირველად დას გაანდო ამბავი ძმის სიკვდილისა.

გ ი გ ი ა

მაყვალავ, ნულა მაიწყენ,
ნულა მომიკალ გულია,
ტირილით რაი კეთდების,
არც გმჯრთებს სიხარულია
აბა რად გაჩერებულხარ,
ძმაი მოგიკლეს მთაჩია,
ადექ და სული უცხოზე
სოფლისა სალოცავშია.

ივანე ლავიტურაი¹⁷²

ივანე ლავიტურთაო
შე ანგელოზო ცისაო,
დედმამის დიდო იმედო,
გამჯავრებელო მტრისაო.
წამოხველ მთიულეთშია,
ნახვა გინდოდა დისაო;
და-სიძეთ კარგათ მიგიღეს,
შუქი ამოსდის პირსაო.
მეორე დილა გათენდა,
ელვა შეიქნა ცისაო;
და-სიძეთ გამოგისტუმრეს,
ჩამოყენენ ჭალის პირსაო,
ვადმოგებვივნენ, დაგკოცნეს,
ცრემლები ჩამოსდისაო;
გამოხველ წითლიათ კარში

შუქი დაგადგა ცისაო.
ტიალი შავი სიკვდილი,
მოგეკრა გულის არსაო,
სული არ მოგაქცევინა,
ჩაუხდა ძუძუს ძირსაო.
მიშველე წმინდავ გივარგი,
მზე დამანახე ცისაო,
ობლებს ნუ დამაყრევინებ,
ნუ ამიტირებ ქვრივსაო.
მივიდა დავითურთასა.
ლეწა-მტვრევა დგას ცისაო.
გვიშველეთ მეზობლებაო,
ძალიან საქმე ჭირსაო
ბიჭო, როგორ არ ვიშველით,
ჩვენი ხარ, განა სხვისაო!
ატირდა ქალი და რძალი,
წყალივით ცრემლი სდისაო.
დებმა და ნათლიდედებმა
ტანზე ჩაიცვეს შავია,
კარზე არ გაგვევალება,
დაბნელდა ჩვენი მზენია.
წავიდა სამოთხეშია,
მიართვეს ოქროს სკამია,

შემოეხვიენენ სწორები,
შეგროვდენ სამნი ძმანია.
გვიამბე რამე ივანე,
კისა და ქვეყანისაო.
ბიჭო საით რა გვიამბოთ,
ცრემლები ჩამომდისაო.
წვრილი ობლები დავტოვე,
შესანახავი ღვთისაო.
გვირგვინის ცოლი გაუშვი,
ცრემლები ჩამოსდისაო.
ძნელი ყოფილა სიკვდილი,
შეცქერა შავეთისაო.
ღმერთმა ყველანი გაცოცხლოსთ,
ვინცა ხართ ჩემი ხნისაო.
ამ ლექსის დამლექსებელი
მთიულეთშია ზისაო.
უყვარს ღუქანში ქეიფი,
ყმა არის ლომისისაო.
ქებით ვალექსებ ივანეს,
ხათრი მაქვს ცოლის ძმისაო.

~~ქვეყანისაო~~

სოლომონ კარგი კაცია ¹⁷⁸

სოლომონ კარგი კაცია,
კარგად ინახავდა ცხენსა,
თბილი წყლით ძუას უბანდა,
ერბოთ გაუზელდა წელსა.
„მისთვისა გივლი, ქურანო
გამომადგე გასაჭირსა!“
ჯარიანობას პირველად
სოლომონი გავარდესა.
დახოცა მრავალი მტერი,
ფიცხლავ ჯარში მივარდესა,
ერთი კიდევ გავბრუნდები,
კიდევ ვცდი ჩემსა ბედსა.
ორი მუხთალი ჩალი
ერთ დაბალში ჩაუჯდესა,

სოლომონ რომ გაიარა,
ორი თოფი გაფარდესა.
ერთი მიატყეს სოლომონს,
ერთი მისსა კონტა ცხენსა.
— მიშველეთ, ძმანო, მიშველეთ
გულში ტყვია მომარტყესა.
— ნუ გეშინიან, სოლომონ,
კიდევ ნახავ მამაშენსა!
— მე მამაჩემს როგორ ვნახავ,
ჭრელად ვხედავ ცაში მზესა!
შვიდეული შავი ცხენი,
ფიცხლავ დროშკას შეაბესა,
დაწკიპეს და დამათრახეს,
ხელად ქალაქს ჩაყარესა.
მისი ცოლი ეფემია
ცოტა ხანი ატირესა,
ხელი ჰკრეს და მოაშორეს,
მუცელი არ წაუხდესა.
ამას ბიჭი ეყოლება,
სოლომონ ფეხი ჩადგესა.
მართლაც, რომ ბიჭი გაუჩნდა
სოლომონა დაარქვესა.

წამოიზარდა სოლომონ
კარგი ვაჟკაცი დადგესა;
მოსისხლეს ძებნა დაუწყო,
დადგა სტამბოლის გზაზედა.
შვიდი დღე და ღამ იარა,
ხვანთქარს მიადგა კარზედა;
ხვანთქარი შინ არ დაუხვდა,
ცხვარი წაესხა მთაზედა.
ვეზირმა გადიბატიჟა,
სოლომონ დასვა ტანტზედა;
—გაქებენ, ბიჭო სოლომონ,
ჯირითის გასროლაზედა.
—მე ჯირითისა რა ვიცა,
გლახად* გადგევარ კარზედა.
—არ გაგიშვებენ, სოლომონ,
გათამაშებენ ხვალ, ზეგა.
—აბა, თუ მათამაშებენ,
ცხენი მომგვარონ ისეთი,
მისი დამჭერი ჩემ გარდა,
არ იყოს ქვეყანაზედა.
ედგას ოქროს უნაგირი,
აღმასი ჰქონდეს თავზედა,

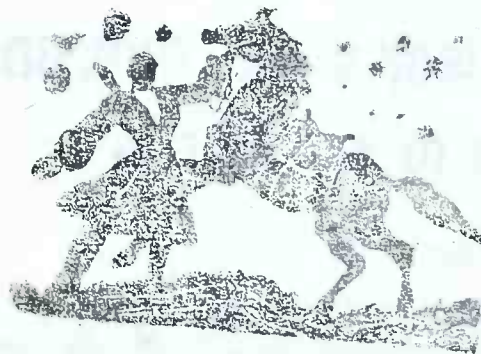
* ნათხარად

ცხრა მეჯილით ხელთ მეჭიროს,^{*}
კიდევ დგებოდეს ყალყზედა.
ორშაბათ დილა გათენდა,
გავიდენ მოედანზედა;
არაბი მოდის, მოჰკივის,
ქორ შევარდენი ცაზედა.
— აბა, გამეჭე სოლომონ,
ერთი გცდი ბიჭობაზედა.
ადგა, გაექცა სოლომონ,
დადგა არაბი კვალზედა.
ორი ჯირითი ესროლა,
სულაც ვერ მოსცხო ტანზედა,
მესამე რომ მიაყოლა,
მოარტყა ცხენის კებზედა.
გადმოხტა ბიჭი სოლომონ,
ქურანსა ჰკოცნის თვალზედა.
— შენ გენაცვალე, ქურანო,
შენ გამიყვანე განზედა.
აბა, გამეჭე, არაბო,
მეცა გცდი ბიჭობაზედა,
მე სამსა და ოთხს არ გესვრი,

* ხმარობენ მეორე ლაგმად ცხენის შესაკავებ-
ლად.

ორს გესვრი სასიკვდილოსა.
ადგა, გაექცა არაბი,
დადგა სოლომონ კვალზედა,
ერთი ჯირითი ესროლა,
დახარა ბეჭის თვალზედა.
მეორე რომ მიაყოლა,
სული ამოსძვრა ტანზედა;
არაბი ძირს ჩამოვარდა,
ცხენი გარბოდა წყალზედა.
ბატონს კაცი მოუვიდა,
შენი არაბი მოჰკლესა.
—ჩემსა არაბსა ვინ მოჰკლავს,
განთქმულსა ქვეყანაზედა?
მაჩვენეთ მისი მომკვლელი,
გავიცნო ბიჭობაზედა.
სოლომონი რომ მიჰყავდათ,
ფეხები მიაქვს განზედა.
სოლომონს ასე ჰგონია,
თავს მომაჰკრიან ტანზედა;
ის კი არ იცის, სოლომონს
სინჯავენ ბიჭობაზედა.
ქუდი დახურა ბატონმა,
არ ჰქონდა არც ერთ რაინდსა,

ისეთ ქურახზე გადასვეს,
არც იყო ქვეყანაზედა.
ედგა ოქროს უნაგირი,
ჭკონდა აღმასი თავზედა,
ცხრა მეჯილით ხელთ ეკავა,
კიდევ დგებოდა ყალყზედა.

მონადირე და თოვლი ¹⁷⁴

მ მ ნ ა დ ი რ ე

თოვო, სიათავ გემდური,
უსორცოთ გაშვებისათვის;
გაგტენე ტყვია წამლითა,
წაგილე ნადირისათვის,
ხარ-ირემს დაგაცემინე,
რად არ გავარდი, რისათვის?
უნდა მჭედელთან წაგილო
სახნისზე დადებისათვის.

თ რ ჳ ი

ეგ ერთი დანაშაული
შემინდე, შენი ღღისათვის,
გამტენე, ესლა წამიდე,
წავიდეთ ნადირისათვის,
ამდენს დაგიხოც ნადირსა,
ღონობდე წაღებისათვის,
ჭალაში ღორი მოგიკლა
იმ სატიადო მგლისათვის.
გამაძღარიყოს ლეშითა,

მოძუნძულებდეს წყლისათვის,
ნეტავი წინ შემახვედრა
ი ჩემი ნატვრი დღისათვის.
საპირი-წამლე ამეწვას.
გადმეგდოს ყაჯარისათვის.

გიგოლას სიკვდილი ¹⁷⁵

ღამით ჩაწვება ნისლები,
დღისით კი მუდამ დარია.
ბახანს მოსულა სიკვდილი,
ანგრია მთა და ბარია.
წინ-წინ გიგოლას მიუხდა,
წიხლით უმტვრია კარია,
ძირში დაუჭრა ბოძები,
თავს დაანგრია ბანია.
რა დაგიშავე სიკვდილო,
რა არის ჩემი ბრალია?

საღვთაობით ახლალა მოვე,
შვიდი წლის ნაომარია.
ცხრადღე და ღამე ვიომე,
გრგვინავდა ზარბაზანია,
წავართვით გერმანიასა
თავისი მიწა-წყალია.
ოქროს მენდალი მივიღე,
ჩემთვისა ნაჩუქარია.
არ დაიშალა სიკვდილმა,
მხარზე ჩამოსდვა მხარია.
ტიროდა თაშნეურთ ქალი,
ცრემლი ჩამოსდის ცხარია:
შენ სადაც წახვალ, გიგოლავ,
მეც შენთან წამიყვანია!
გიგოლას თავით დაუდგეს
თავისი ოქროს სკამია,
აუნთეს წყვილი სანთელი,
ორმოცი კელაპტარია.
საწყლებსა იმის ობლებსა
დღე ჩამოუდვა შავია,
ვინ გაუთიბოს მალლა მთა,
ვინ მოუტანოს ძნანია.
გიგოლა იქით გამართეს,

სიღაც სამარე შავია,
შშვილობით, ჩვენებურებო,
სუყველა მამიძმანია.
მიყვარდა თქვენთან ქეიფი,
არ დამივიწყოთ მკვდარია.

ლევან გურიელის ლექსი ¹⁷⁶

მუშის მტერი უსინდისო, გაიძვერა გუ-
რიელი,
ამაყი და მოარშიყე, თან ჯაშუში
საძაგელი;
ვერაფერმა ვერ მოთურგნა უშიშარი
მისი გული.
ხან თეატრში, ხან ქალებში სეირნობდა
მზიარული.
მთავრობისგან წაქეზებულს, მთავრო-
ბისკენ ქონდა გული.
და წავიდა ერთსა დილას სასეირნოთ
ის ველური.
მას უყვარდა სეირნობა გაშლილი და
თავადური.

მარხილს ზურგით მისწოლოდა ამაყი
და მედიდური.
ამ დროს მოხვდა ტყვია გულში მამა-
ცური, გაბედული,
დაავიწყდა ნეტარება, გაუქვავდა მტა-
რვალს გული,
გააზმორა, გადიკეცა, გაისისხლა რო-
გორც ღორი.
ენის თქმაც ველარ მოასწრო, ისთე
მოკვდა ოჯახქორი.
კოტა ხანს იმავ ალაგას სულძაღლები
აისვარა.
სძებნეს მკვლელი, ვერ იპოვნეს, საც-
ხა გაქრა გაიპარა.
შვიდ ღღეს ეგდო ბალნიცაში, არ გა-
ხადეს კუბოს ღირსი,
არც უფულოთ უთავაზეს, არც აიღეს
ფული მისი.
შემდეგ როცა, რომ აყროლდა, მია-
შავეს როგორც მგელი,
და შეცხრე ღღეს გურიიში წაათრიეს
საძაგელი.

სტრაენიკს გარდა სულწაწყმენდილს
არვინ არ მოკიდა ხელი.
გურიაში მის საფლავზე ასთე არის
წარწერილი.

„აქ მარხია ძაღლი ვინმე, ვერაგი და
მუშის მტერი.

საამო დილა გათენდა, ოდელა, დელა
დელაო,

ტარტაროზს ძაღლი მოუკლეს, მოღვა-
წი გურიელაო.

შიგ შუბლში ტყვია მოარტყეს ძირს
ეგდო წუწკი მელაო.

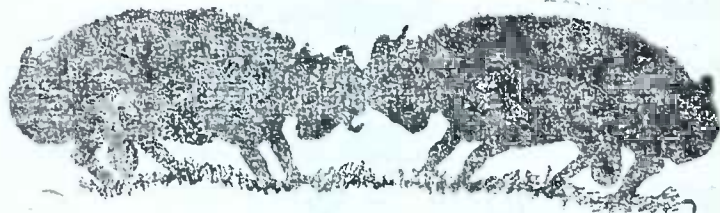
შაშვივით პირი დაელო ოდელა,
დელა დელაო“.

მეხუზლას ლექსი 177

სამარიდან წიგნსა მოგწერ
თუ ამითავდა ქალაღდი,
რა უბედობა მეწვია
მტერებო, რაფერ გახარდი.
შემოქმედიდან წავედი,
დავტოვე ნასაკირალი,
დიდმა თოვლმა შემაწუხა,
მიჩვენა გასაჭირალი.
მამუჭაძისას მივედი,
იმას უქებდენ ზრდილობას;
უცბად პარმალზე ავედი,
ვიღან უყურა ზრდილობას.
აკოშკაში გავიხედე,
მოღის რუსი სალდათია,

წინ თოფიცერი მოუძღვის,
იგიც მისი აღდათია.
გამოვარდა აფხანაკი,
თოფი გასცა თოფის ხმაში;
რომ მომიკლეს აფხანაკი
მოვიშალე ბიჭობაში.
დავჯექი, ბევრი ვიტორე,
ვინ ყურობდა იმდენ ჯარში .
სანამ მქონდა პატრონაი,
ვსროლილობდი ცალხელაი;
ფალასკა ამომეცალა,
ტყვია დავხარჯე ყველაი.
კაბალახი მათ უჩვენე,
დავჯექი თავშიშველაი;
აწი დავემშვიდობებდი
მე ნიკოლოზ მესუზლაი.

დუშეთი აჯანყებულა 1918

პირველათ ვნახე სიზმარი,
პირველ მკათათვის თვესაო
დუშეთი აჯანყებულა,
ეზღება ერთმანეთსაო.
მჭადჯვარში კნიაზს დაეცნენ,
არ ანებებდენ ძნებსაო;
უწიოკებდენ ბიჭებსა,
არ უყენებდენ მწყემსსაო
—არ დაგანებებთ, კნიაზო,
მეოთხედს ყურძნის წვენსაო!—
დღისით რომ ველარ გაბედა,
ღამით მოახტა ცხენსაო...
ქალაქშიაც რომ ჩავიდა,
უცხადებს აფიცრებსაო:

—შვილებივით დაურდია
მამაჩემ ერეკლესაო,
მისი დარდილი შვილები
არ მაძინებენ ძილსაო!
წელს მეოთხედს არ მაძლევენ,
ალარც იმ ყურძნის წვენსაო!—
ხემწიფემ კანონს ჩახედა,
შევედრება ღმერთსაო:
მადლობა შენთვის უთქლო!
რა საქმე მოხდა წელსაო?
საქართველო არეულა,
ეხლება ერთმანეთსაო.
—ჯარები მიაშველევით
იმ ბატონ ერეკლესაო!
მუდამ დღე ხოცეთ ცხვარ-ძროხა—
პორციათ დაუწესაო.
მკათათვის დილა გათენდა:
რა ნისლიანი დღე არის!
მჭადიჯვარს კნიაზს დავეცით:
ომი გაგვიხდა ტიალი...
ხმალ-და ხმალ ყაზახი მოდის,
თოფებს გაჰქონდათ გრიადლი...
ბევრი დედა გამორბოდა

თავ-გაწეწილი თმიანი;
სისხლის მორევები დაღვა,
სამ დღეს არ დაშრა ტიალი
ბევრი იჯახი დაობლდა,
და ბევრსაც მისცეს ზიანი

ამილახორი ჩაძაღღა 179

კვირა დილაა, ზეზვაის
ოჯახში ისმის გოდება.
ძაღლია ამილახორი,
კაცი არ შეეცოდება.
მისვე მეზობელს მიჰყიდა,
„ტორღში“ ზეზვაის სახლკარო
და უღნა დააცლევინოს.
კარზე მიადგა გამწყვრალი.
— რატო არა სცლი ბინასა,
ხო მოგივიდა ბრძანება!
ვერას გზით მოგაშლევინე,
შენ ჩემთან შეყოყმანება?
— რა გინდა ამილახორო.
რატუ არ ჩამამშორდები,

კაცი ვარ ხუ არ ჩამყლაპავ,
კაცი ხარ, რატო ღორღები!
რასაც ვმუშავობ, შენ მიგაქვს,
ვცოცხლობ ოხვრით და ვაითი;
სახლსაც მიყიდი ცოლშვილით
ვისთან წავიდე, საითა?

—გამო, შე ძაღლის ნაშობო
თორთ ამოგელეტ მთლიანად.
არ გნახო ჩემს მიწა-წყალზე,
შენ, შენი ცოლშვილიანად.
გაფითრებული ზეზვაი
კარებში ჩადგა ჯოხითა,
დაბერებული უდღეოდ,
ჩამოგლეჯილი ჩოხითა.

—როგორ მიყურებ ბეჩაო,
ხუ არ გგონივარ ჯაბანი!
სალი კლდის ლოდის გული მაქვს,
ცივი მთის წყაროთ ნაბანი.
შევარდა მხეცი ბატონი,
პირდაპირ სახლში ცხენითა
რაც ცოდვა იქ დატრიალდა
კაცი ვერ იტყვის ენითა.

—ავაჰმე ჩემო ბაღლებო.

გაძიქრესმც წუთი-სოფელი,
მეც თქვენთან მოვკვდე, მირჩევნან
რალა ვარ ქვეყნად მყოფელი,
დაიღრიალა ლომივით
გიჟივით ეცა ყელშია,
გადმოითრია ცხენიდან,
მაგრად ჩაბლუჯა ხელშია.
—ახლა რალა გაქვს სათქმელი
მისულს სამარის კარამდე?
ეს თქვა და ბასრი ხანჯალი
გულში ჩაუცა ტარამდე.

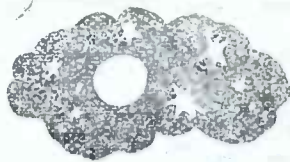

გივარგის ანდერძი ¹⁸⁰

ფშავიდან შავი ლურბლები
სადრარა გადადიანო,
შემოგებვივნენ ირგვლივა
მთა წმინდა ბალახიანო,
ნამს ცრემლად გადმოგაყრიან
მთაო, ქუჩ ბალახიანო,
ადგილო დაგიჩრდილებენ,
მზის მოსავალს დაგიშლიანო.
წიწადი აგმურღვებიან,
არაგვო კალმახიანო!
ნუ მოჰკლავ კაი ვაშკაცსა,
ვინტოვკავ შაშხანიანო!
შეკონვილს ჩამოგავლევენ
ვაშკაცო სახელიანო.
ფშავის ხევს დაემშვიდობე,
მთის წვერნიც მოგნატრიანო.

ველარა გნახავს გივარგი,
მთაში დეკა და ღვიანო,
იგლოვე შენივე შვილი,
ბორბალავ ყინულიანო.
ღუშეთის კრებას დაესწარ,
გულბრინჯო მოკლე დღიანო.
სასამართლოში წასდგები,
რა სიტყვებს მოგიჭრიანო.
იფიქრებ გამომიშვებენ,
დამკითხვენ, გამომცდიანო,
ველარ თუ უშველ შენს ყმასა
ლაშარის ჯვარო მხრიანო.
საჩქაროდ დამშველბელო
ლურჯაით აღმასიანო,
ღელეს ექიმო, თამარო,
ჩიქოლა ზინზილიანო.
შენ დახმარებით უშველე,
დეგებ არ დააზიანო,
გმირო ვაშკაცო, ცოცხალსა
საფლავსაც გაგითხრიანო.
შიგ ჩახვალ ამოიკვნესე,
ხარო, მანძილოვ რქიანო,
გინდ ჩამომახრჩონ ცხრაჯერა,

მე ბოლშევიკი მქვიათ.
ვერ შეგაშინებს სიკვდილი
გულ რკინავ ფოლადიანო,
არ დაგივიწყებს სწორები
ყველასთან ეშტიბრიანო.
ლაშარ ღელესა ფშავლები,
როცა თავს მოიყრიანო
შენ სახელს მოიგონებენ
ცრემლებსაც ჩამაჰყრიანო.
შენ შვილებს დაბატიჯებენ,
წინ სუფრას გაუშლიანო.
დალევენ შასანდობარსა,
თასებსაც გამოსცლიანო,
და მერე ხუთის დროშითა
საყდარს წინ გაუვლიანო.
ბევრს ნუ იტირებ ხოშიავ
ცრემლებით სილაღიანო,
ისე მოზარდე ობლები,
თვალეზ არ დაუწყლიანო.

ჭიუხი 181

შავად ეხვევის ნისლები
მაღალ ჭიუხის წვერსაო,
ჭიუხის კუნჭულაზედა
სინდაურისძე წვესაო.
ხმელს კუნჭულაზედ ნაჯდომსა
ნიავერა შლის მტვერსაო.
ჯიხვენ უჩივიან წარათსა,
წარათი კალმის წვერსაო.
ჩვენ გადასავალ სარტყელში
ვეფხვი მწკლიანი წვესაო.
შეგვხვდების სინდაურისძე,
მონას დაგვაყრის დღესაო.
ინატრის სინდაურისძე
ნახოცის ჩამომთლელსაო,

თორმეტ ჯიხვიდ ამრჩევთა
კლდის თავზე ჩამომწვდელსაო.
წინავ აძლევდეს პატივსა
კაი სიმღერის მთქმელსაო,
ეხლა აძლევენ პატივსა
წინ თასის გადამსმელსაო.
წინავ აწევდეს სტუმარსა,
მხარს გაჰკიდებდის ხელსაო,
ეხლა კი ქალებს ეტყვიან:
მოდიოთ, წავიდეთ ჩვენსაო.

როსტია ჩობოლაური¹⁸²

ამბობენ გუდამაყარში,
რა ცოდვა-ბრალი ხდებოა,
ცაზე ვარსკვლავმა გაიგო,
ადგილზე აღარ დგებოა.
ძირს დედამიწამ გაიგო,
სულ თავთავადა ტყვრებოა,
როსტიავე ჩობოლაურო,
ნათელიმც დაგადგებოა.
შენფერი გუდამაყრელი
ბევრიც ვერ წამოდგებოა,
გადაიგრეხდი ულვაშსა,
კისრამდის გადაგწვდებოა.
გიყვარდეს აბეშიკობა,
რაკი არ შაგიხვდებოა,

ქანდრის ძირს გიყვარს ქეიფი,
სწორებში ჩამოჯდებაო.
სხვამ დაჰკრა შენი ბერდენკა
შენ შარად გადაგხდებაო,
ბორკილით მიხვალ ციმბირში,
შენი ღლეები ქრებაო.
არცა ვარ შესაბრალისი,
ეს ვნახე ჩემი ჭკვისაო,
რად გადვიკიდე ვაიმე,
დახედე სხვისა ჭირსაო,
ვაი რა ძნელი ყოფილა,
ციხე ნაგები ქვისაო.
მე ციხე როგორ დამიჭერს,
თავს ვეძახოდი გმირსაო,
გადმოვცქერ ფანჯარაშია
გული გამეხდა ქვისაო,
ფეხში ბორკილი მიყრია,
შუქ მენატრება მზისაო,
დავწვები ხმელა ფიცარზე,
ჩემი ძოღები თრთისაო.
ტიალო ჩემო ლოგინო,
შენ ვინ გაგიშლის ძირსაო,
სიკვდილი მოდგა კარზედა,

იძახდა დიდი ხმითაო,
როსტია ჩობოლაურსა,
ე მაგ ადამის შვილსაო,
გუდამაყრისკენ ვიარე,
ვერსად მოვკიდე კბილსაო
ეხლა შე ისე გავიგე,
ვეგონებ ციხეში ზისაო.
ნუ მომკლავ, შავო სიკვდილო,
თუ მადლი გწამდეს ღვთისაო,
არვინ მომივლის ავადმყოფს,
არც მომწვდელი მყავს წყლისაო,
არვინ გამითხრის საფლავსა,
ვინ არის ჩემი ჭკვისაო,
ან კუბოს ვინ გამიკეთებს,
ვინ არის ჩემი მხრისაო.
ტუსალნი შემოეხვივნენ,
სუყველა თავის ჭკვისაო.
ჩემ ძმას ივანეს უთხარით
ნუ გამიჯავრებს ქვრივსაო,
მარიამს ნუ გამიჯავრებთ,
როსტიას ეგა სწყინსაო.
მგონა * დაჯდება საწყალო,

* ქალის სახელია

სულ ჩემ ამბავსა სთვლისაო.
სულმუდამ ცრემლი ჩამოსდის,
როგორც რომ ნამი ცისაო.
დამალპა ტანისამოსი,
ბეჭებს გავარდა ძირსაო,
კოლა ღმერთს შამიხვეწოდეს,
მამულს ეგ მოუვლისაო,
ე მაგ ანდრიას უთხარი,
ვიგაურავის შვილსაო,
ჩემი გალექსებისათვის,
შადლი გწყალობდეთ ღვთისაო.

წოვეთში გიგის ციხეო¹⁸³

წოვეთში გიგის ციხეო,
ქვამც ნუ სდებულხარ ქვაზედა.
მოგიხდეს ჭარელთ შვილები,
აღი გახვიეს თავზედა.
გამაგრდი გიგის ციხეო,
ჯაჭვი გადიცივი ტანზედა!
გიგი ცოლს ეუბნებოდა:
წამალი მიწყე წამზედა,
რომ შემოგვაკლდეს ტყვიაი,
ღილი აიჭერ ტანზედა!
თოფი მიატყეს გიგისა,
მარცხენა ძუძუს თავზედა.
გიგის სიათა წაიღეს—
დაჰკიდეს ციხის თავზედა

ხელიც მოაჭრეს გიგისა,
დააკრეს ციხის თავზედა.
გიგის სიათა ნუ მიგაქვთ,
ნუ აკრავთ ქავის კარზედა,
ჭალაზედ ნუ ვინ წაიღებთ,
დაჩვეულია მთაზედა.

ნადირზე ნურას ვინ დასცლით,
დაჩვეულია მტერზედა!

ემაგ ლექსაის მომთქომსა
ქალს ცრემლი მამდის თვალზედა,
გიგის ხელების ნაწვეთი,
მადლით ჩამომდის თავზედა.

არ დაანებეს ფშავლებმა, გადასავა-
ლი მთანია,
შაუკრეს მუჭის ღელესა იმათ სავა-
ლი გზანია,
თოფით იქ მოკლეს თინიბეკ, თინი-
ბეკ ჯარის თავია.
სახლთ აქეთ გამოეგება მამამთილს
თავის რძალია.

—რა უყავ, ბერო მამამთილ, თინი-
ბეკ, ჩემი ქმარია

—გავსწირე მუჭის ღელესა წითლის
არაყით მთვრალი!

წყლებურად მოდის ისარი, თავს მი-
ცელავდა ხმალია!

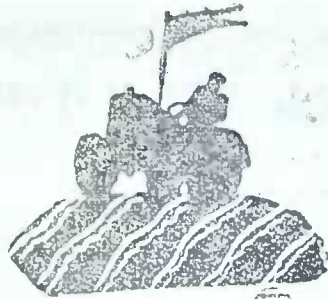
ფშავლების შეწუხებულმა შვილდს
ვერ იბრუნე თავია.

მოგვდეგდეს ლომხუზარელნი, მაქონ-
დის ისრებს ჩქამია

თავით კი დარჩა დროშაი, ნამტვრევი
შუბის ტარია,

ჰბერავდა დილის ნიავი, უყრიალებდა
ქარია.

განა იქ მარტო ის დარჩა გვერდითაც
დარჩნენ ცხრანია!
თავს დაბრუნავდეს არწივი, ლომხუ-
ზარელთა ძმანია.
უპოვნეს ძლეულთ ჯიბეში მამიდა-
სია თმანია,
ზედ დაანათეს ხანჯლები, დაკაბეს,
როგორც მხალია.

ხონობას ლექსი ¹⁸⁵

შატის მობა ხონობა,
დიდგულად დაჯდა ჯარზედა.
საით რას მოხვალ ხონობავ,
როგორ გადმოხე მთაზედა?
— კლდედაკლდე გადმოვიარე,
ჯიხვებს გადმოვჰყევ კვალზედა!
შვიდნი დავზარდე ვაჟკაცნი
არწივის ნაბუდარზედა,
შვიდთა ვუყიდე თოფები,
დავჰკიდე შვითავ მხარზედა.

შვიდთავ ჩაჩქნები უყრდე,
შვითავ დავხურე თავზედა,
სათშაოდ გამოისტუმრენ,
ახადის მუქარაზედა!
მთა გაქვისთ გადასავალი,
გზა მიდის მათურაზედა,
მათურის ჭალას გაივლით,
მარჯვნივ მიბრუნდ. თ წყალზედა.
ბატარა ნოქვას აილით,
შახლებით მოედანზედა,
იქა დგა გოდერძის ციხე,
მიდით, შაცვივლით ბანზედა!
ახადს გოდერძის ციხეო,
ქვა ნულარამც დგა ქვაზედა,
სად გასტყდი, რად არ გამაგრდი,
მტერი მოგადგა კარზედა!
იქით ქალს გამოიყვანენ,
გიშლი უკერავ თმაზედა.
მაჰყავის გოდერძით ქალი,
მაატირებენ გზაზედა.
სამშაბათ დილას შამახდეს
იმ საქარავნოს მთაზედა,
იქ დახვდათ თადიაური,

წამოსართყლული ტყავზედა.
წინ გამარჯვებას მოასწრებს,
ამბავსა ჰკითხავს ჭკუაზედა.

— ქალი საითლა მოგყავისთ,
რო მათირებთ გზაზედა?

— ე ქალ ახადით მოგყავის,
შატილში დაესვამთ ჯარზედა,
ამის სამეფოც აქ არი,
გაზრდილ ლერწამის ტანზედა.

— თუ ეგ ქალ წაგაყვანინოთ,
წვერიც ნუ მასხავ ყბაზედა!
თხის ტყავან გაიყრევიანა,
თურმე ჯაჭვ ეცვა ტანზედა.

დაჰკივლა, შამურბინა,
ექვსთავ დასჭრა წამზედა,
მეშვიდე დაჭრილ გაუშვა:

— „მამას მიუდი კარზედა,
მამას უთხრიდი ხოხობას
შვილთ მათგებოს გზაზედა,
ან მოგებება რად უნდა,
რიგი უყოდეს თავზედა.

ქალი გზით გამაისტუმრა:

— მშვიდობით დაო, გზაზედა,

ნუ იტყვი ჩემსა სახელსა,
ფშავში რო დაგსმენ ჯარზედა!
კიდევ რო შამოგეყრები,
ვიყვნოდეთ დაძმობაზედა,
ჩვენსა ფშაურსა წესზედა,
ერთუბრთის დანდობაზედა!

ტიტო მღებრიშვილი 186

მე ვარ ტიტო მღებრიშვილი,
ზაქარიას-ძეო,
თუ ეს ბედი დამყვებოდა
რათ დავიბადეო?
დაბადებით დავიბადე,
რათ გავიზარდეო.
ოცდა ერთის წლის შევსრულდი,
საღდათს წაველ მეო.
საღდათობაც გავათავე,
სახლში მოველ მეო;
გული არ მიჩერდებოდა,
რაზმიც შევკარ მეო.
მოხელე და პრისტავები,
არ მოვასვენეო,
უსამართლობა, ძმებოჯან,
ვერ მოვითმინეო.

მამასახლისი ხეთაგა
გადავიკიდეო,
კირბალზე ჩამოვიარე
ხეთაგა ვნახეო,
მითხრა: ტიტო, გამარჯობა,
ზაქარიას-ძეო!
ვატყობდი, რომ უცქეროდა
ტიტოს ცუდ თვალზეო.
მეც უთხარი: გაგიმარჯოს!
კარგი მამის-ძეო.
ხეთაგა, ვერ შეგეყარე
კარგ გუნებაზეო,
თორემ ქეიფს ნაჩვევი ხარ,
ვალე მმართვეს მეო.
ხეთაგა მეუბნებოდა:
მაგ შენი ქეიფიანად
შორს დამეკარგეო.
ამ სიტყვების გაგონება
ძიელ ვიწყინეო.
ვთქვი, კარგი საქმე არ არი
თითზე ვიკბინეო.
მაშ ბიჭი ტიტო არ იყვეს,
ვერ მოგაგონეო.

ის კირბალის თავქვეები
ჩამოვაჭენო,
ზემი რაზმელი ბიჭები
თანაც ვიახლო.
უთხარ, ბიჭებო, ვიფიქრე
და მოვიფიქრეო,
ან სეთაგა უნდა მოკვდეს,
ან მოკვდები მეო.
აღლაომა დღე თენდებოდა,
და მოვისაზრეო
ბიჭებო, ღვინო დავლიოთ,
აქვენი ჭირიმეო.
ჩემი ნათქვამი ასრულდა,
და დავიძინეო.
დილა ადრიან ავდექი,
ღმერთი ვახსენეო
ამ დროს ეზოდან ძაღლისა
სმა გავიგონეო.
ვთქვი, რას წავწკავებს ვერანი,
კარი გავაღეო.
ნეტა არ გამთენებოდა,
ღმებო ის ღამეო,
ძაღლი თოვლზე სისხლში ეგდო,

ისლა ვიხილო.
ხეთაგას თოფის გრიალზე
გულს ტყვია ვიგრძნეო.
რა უდროოდ, მამაძაღლო,
დღე გამიმწარეო.
თუ გულს სიკვდილი ჩაგედო
რათ არ გავიგეო,
გუშინდელ ჩემი შეხვედრა,
რათ გავაცდინეო.
ძმებოჯან, შემიბრაღევით,
ზაქარიას-ძეო,
უნიშნაწყლოდ წამივიდა
მე სიცოცხლის დღეო.
ანდერძი მომისმინევით,
რასაც გეტყვით მეო
ჩემი ქამარ და ხანჯალი
თან ჩამაყოღეთო,
საფლავის ქვაზე ამბავი
ლექსად დასწერეთო.

ცოდო არის ციმბირს წასვლა ¹⁸⁷

ცოდო არის ციმბირს წასვლა,
ჩემდროული ყმაწვილისა,
მცხეთას მაჭმევენ სადილსა,
ვლადიკავკავს ჩაივლისა.
გუდაური რო გადაველ,
დავაჩხრიალე ბორკილი,
მშვიდობით, ცოლო და შვილო,
ნულარ გაქვთ ჩემი ლოდინი.
ვლადიკავკავს რომ გადაველ,
სმატრიტელიც იცინისა,
პური ღვთის მოყვანილია,
ფიქრი ნუ გაქვს შიმშილისა.

ცის ქუხილივით გაისმა ¹⁸⁸

ცის ქუხილივით გაისმა
პირიქით დაჭრა გმირისა!
სუყველა ემას ჩიოდა:
გვეხსნება რკინის კარია!
მძიმეთ ამბობენ დაჭრილსა
გარასა დარცალისია!
ველარ შველიან ექიმებ,
სხედან, ჩუმათა სტირიან.
ველარც შველიან მკითხავნი,
ვედრება იმათ პირისა.
— მიზეზს რას ეძებთ სხვადასხვას,
დღეს წერა იყო იმისა!
— აფსუს, რა ვაჟკაც გვიკვდება!
სუყველა იმას ჩივისა.

ცრემლებს აწვიმდენ ძალზედა;
ტურფა ცისკარნი დილისნი,
თან კუბოს უმზადებდიან,
კლდის ანათალი სიპისა!

— კარგი კუბო უნდა გარასა,
არ ჩაუვიდეს წყალია!

ცოდვაი მიწამ შაჭამოს
იმის ლერწამი ტანია!

მტრის ჯავრს არა სჭამს ვაჟკაცი,
არ გააგონებს კვნესასა.

მამას ამკაცრებს დარცალის,
გული წასვლიყო დედასა,
უშლიდა შვილი მოხუცთა
ტირილს, არ აძლევს ნებასა!

გარაის დისა ტირილი,
სანთლად ენთებოდ ზეცასა,
აელოთ მთელი მთა-ბარი,
თამარის მოთქმა კვნესასა!

კოწლებ დაიჭრა გიშლისა,
სამათ ნაჭაპნი თმანია.

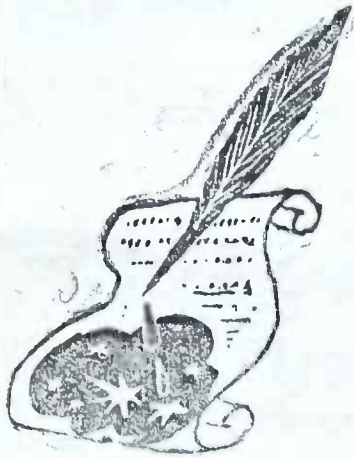
— მეც ძმასთან გამაყოლიდით,
აქ ნუ დამაგდებთ ბეჩავსა!

ცოლის გულსაც ხვდა ლახვარი,

თუმც ტირილს ვერა ბედავსა;
ჩუმად იტირებს ბეჩავი,
როცა არავინ ხედავდა.
ხალხთ ჩვეულება დიდია..
ჰლგავს დევსა რკინის მკვნეტავსა!
სიკვდილსაც არა ღნებდებოდ,
კერპობა ჰქონდა წესადა!
უნდა ხმალი სცას მტარვალსა,
თუ სად მოუა ხელადა.
უჩინარია, ვის ებრძვის,
სული ამოდის ყელადა!
დედმამას ანდერძს უწირავს:
— შანშეს მიეცით ხმალია,
სხვის ხელში ნუამც მეგულებ,
სხვა ღირსი არვინ არია!
ხანჯარი თუნჯაიშვილსა,
ის კარგი მეომარია!
ფარი და ჯაჭვი ლევასა,
ჯერ ომში შაუვალია!
ჩემ ცხენი ძმობილს მიეცით,
ხელ იმან უსვას გავასა!
ალალიც არის იმათზე,
ნურც თქვენ დაუწყებთ დავასა!

ესა სთქვა, გაქრა, როგორცა
შანდალში ნაწვი სამთლისა!
სახლში სულისა დაღევა
წესი არ არის ძველითა,
დერეფანში წევს გარაი,
თვალ დახუჭული მკვდარია.
თავით დაუდევს ხანჯარი,
ხმალ შეუალი რვალია!
გვერდით დაუწყევს იმასა
თოფი, ფარი და ხმალია!
ფეხით უდგია ლურჯაი,
ორთ უპყრავ ლაგმის ტარია.
ტოტს უცემს, ელის პატრონსა,
დაუგვიანდა მგზავრია!
რად არ ადგება გარაი,
რად არ შეჯდება ზედაო?!
ის ხომ სახლს ვერა გასძლებსა,
ლამე იაროს ბნელია.
თუ მტრის ხმა არსად ეგულებ
არდოტს იბარებს ქალია,
ლამე ბნელ უჯობს გარასა,
ვაჟკაცი გულიანია!
ვენაცვალ იმის ბიჭობას,

ჭირი მე იმის გამზღლისა,
რომ არ წაიღო საფლავში,
ლაფით მოსვრილი პირია.
პირნათლად წავა შავეთსა,
საც იმის წინაპარია!

გაღუა ხეთეშაური 189

გაღუა ხეთეშაური,
ხევსურთ კას ეუბნებისა,
ხმლებს ნუ დაიხსნით ხევსურნო,
ზურაბ არ დაინდობისა,
აღუდი აღექსაური,
ზურაბ, რა რიგად მოგექცა?
პირის მეღვინე მოგიკლა,
თვითონ ცოცხალი გაგექცა.
ღმერთსამც კი გაღმარჯვებიყო,
ხმაღ-დაშნას შენთვის შეეკრა.

ქველი ამბავი ¹⁹⁰

ნუმც იხდის ზევსურთ შვილები,
ნახადსა ბადაისასა,
სამჯერ გაყიდეს ბადაი,
ფასს ვერ იღებენ ტყვისასა.
მეოთხედ დაღისტანშია,
სულს აბნევს კახეთისასა,
არ დადგა, გამოიპარა,
მადლსა ახსენებს ღვთისასა.
წყურვილის შაწუხებული,
ნამსა ლოკს ბალახისასა,
შიმშილის შაწუხებული,
ჭუჩსა სძოვს მაღალ მთისასა.
წინაც კაც შამაეყრება,
სულს აბნევს ბუსურბნისასა,

დასვა და პური აჭმია,
დანდობას დახე მტრისასა!
მეორე გზა ჩამასწავლა,
ჩასავლეთს ჩაჰყევ მზისასა.
დღე არია თუ ღამე
კაცო, მასწავლე ღვთის მადლსა!
გურჯო, დღეც არის, მზეც არის,
ძალს უქნავ შიმშილისასა.

ბერიძის ცოლი 191

სადაური ხარ დედილამ,
საით მიგიდის ცხვარია
ხოშარელი ვარ, შვილოჯან,
ბერიძე მყვანდა ქმარია.
შვიდი გავზარდე წიწილი
შვიდივე ლომის დარია.
დაგვეცნენ მთაში ყაჩაღნი,
იმათ შეაკლეს თავია.
შვიდივ ერთ დღეს დამიხოცეს,
მამაც იმათთან მკვტარია,

მარტომ დავთხარე საფლავი,
მარტომ დავმარხე მკვდარია.
მარტო ღა დავრჩით ქალები,
ყველას გულები მკვდარია,
სულ დაგვიხოცეს კაცები,
არცერთი აღარ არია.

დევები შაიყრებთან ¹⁹²

დევები შაიყრებთან,
საცა რომ შაიდანია:
ცხრანი ძმანია დევები,
მეათე მამა ტანია.
დევებმა ბადე გააბეს,
სულ შაკრეს ფშავის წყალია.
დაგუბებულა არაგვი
შუაფხოსთან შამამდგარია.
შაყრილა ღვთისა შვილები
სამას სამოცდა ცხრანია.
იმათ საგმირო ჩამოდგეს
კვირე უჭირე თვალია,
ყველამ ასწივა საგმიროს,
ვერ გაუტარეს ქარია.
ბოლოში იჯდა წამოდგა,
ხატი ეგ იალსარია.

პირსჯვარი გადაიწერა,
უფალო, მომეც ძალია.
მივიდა ეხლა, ასწივა,
ძირს გაუტარა ქარია.
დახტიან მათრახიანი
ჩაგზავნეს იაღსარია.
დევს მოუქნივა საგმირო,
კლდეს მიუფარა თავია.
ცხრა დევებს დასჭრა თავები,
მალ აქნევიან კარია.
მეთე გამოქცევიან,
ისიც დაჭრილი არია.
მთა და მთა გამოქცევიან,
გამოყვა იაღსარია.
იმ დევსაც კარგად სცოდნიყო
ბუდელაურის ტბანია.
შიგ დევი გადარეულა,
გადაყვა იაღსარია.
იქაც დევები ყოფილა,
დალივა შვიდი კვამია.
ჩახთა და ველარ ამოხთა,
სისხლით გაიბა ტბანია.
— მიყიდეთ ძვირის ფასითა

ოთხ რქა, ოთხ ყურა ცხვარია!
მივიდენ, იმით დანათლეს,
მერმედ დაიხსნა ტბანია.
შამოჯდა ბროლის ქვაზედა,
შამაიბლერტყა მხარნია..

სალსური 193

1. ფანასკერტელი *

ფანასკერტელო, ჯიუტო, მტერთაგან
მოუქცეველო,
ხორასანს რაზე გამგზავნე, შე ოჯახ
დასაქცეველო?!

2. ვალადემური **

ჩვენი გმირი წამობრძანდა,
თან წამოჰყვა დიდი ჯარი,

* ფანასკერტელი — ციციშვილი.

** ლექსში მოყოლილი ამბავი მოხდა 1725 წელს როცა გარეშე მტრებმა დაიპყრეს ქართლ-კახეთი თბილისითურთ. დაპარცხებულებმა სცადეს შებრძოლება ს. ზედაველაზე (ატენის ხ.), მაგრამ სასტიკად დამარცხდნენ. ლექსში მოთხრობილია გმირობა გიორგი სააკაძის (არა დიდმოურავის) და მისი შვილის ვალადემურისა.

ატენის ბოლოს მოვიდნენ,
ატენური ღვინით მთვრალი.
გორიჯვარში ჩამობრძანდნენ,
არ ილოცეს გორის ჯვარი,
ზედაველაზე შეიბნენ:
იმათი და ჩვენი ჯარი.
შესვლაზე მოკლეს სამოცი,
აადინეს სისხლის ღვარი,
ამ მამაძაღლმა გიორგიმ,
რაზე ამოიგდო გვარი?
ან შვილმა, ანუ მამამა,
რაზე დაიხოცეს თავი?
ვალადემურმა ცხრა მოკლა,
ბოლოს მასაც მოსჭრეს თავი;
დედას კაცი მოუვიდა,
ვალადემურ მოგვაქვს მკვდარი...
ვაი, შვილო, ვალადემურ,
ვინ შენა და შენი ხმალი.
შვილო, ქორწილს გიპირებდი,
უნდა მამეყვანა რძალი.
ტახტი შევკარ ჩილაღრდნისა,
ოქრომკერდით მოქარგული,
ზედ ბატონი რძალი დავსვი,

იალქანით შეკაზმული,
ზილიხანმა გაიგონა,
გაიშალა გიშრის თმანი,
ანახანუმ გაიგონა,
თავს დაისხა ქალის ჯარი.

თორღვაის ქალი 194

შენ მამაჩემო თორღვაო,
ნუმც შაგიბამის ხმალიო.
ნუმც გიხოცავის დუშმანი,
ნუმც გიზიდნავის ხელიო!
ვაჟებ შამიკრეს, ძაღლებმა,
იწრო წისკვილის კარიო.
მავლინეს ფეხშიშველასა,
თვირთვილიანი მთანიო.
ქავთრის მთის გადასაესა,
უკულმ მამბრუნეს ქარიო.
ჩავნაყე საყურ-ბეჭედი,
მაგიოთ ჩავლიშნენ გზანიო.
გამოგვიდგების მდევარნი,
აგებ მოხელან კვალიო...

ჩემა საქმარემ ხიწვამა
მალლა შაიბის ხმსლიო!..
ოხშამზე გამოუჩინდენ
ხუთნ სიძე-ცოლისძმანიო.
გამოიტანონ ქვაბ-განძი,
ცეცხლ დაადვარონ წყალიო.
სახსარს კი ნუ ღონდებიან, —
სათუშო აღარ ვარიო:
რჯულიანთ ხელუღრისები,
ურჯულოთ ნებას ვარიო!“..
ოხშამზე გადაუჩინდენ
ხუთნ სიძე-ცოლისძმანიო.
გაწყვიტნეს ბევრგან ჯალათნი,
ცეცხლ დაადვარეს წყალიო.
გამაიტანეს ქვაბ-განძი,
გამაიჯარეს კარიო,
გამაიყვანეს მონანი,
ნახნა თუშეთის მთანიო.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

I. შოთა ხალხურ შემოქმედებაში

1. ნათქვამია გ. ქაბუშანაურისაგან, ჩაწერა ი. ქვიშვილმა.
2. ალექსი ბურდუღლისა, ჩაწერა ილო ბეჟანიშვილმა.
3. ლექსი ხალხური პოეტის ისაკო მირიანაშვილისა (იხ. „საუნჯის“ I ტომი).
4. ჩაწერა გ. ლომთათიძემ ს. ლიკოქში.

II. სოციალისტური საქართველო

5. პარმენ კიკნაველიძისა. ჩაწერა კიკნაველეთში გ. აბრამიშვილმა.
6. ისაკო მირიანაშვილისა.
7. გიორგი გულაშვილისა. ჩაწერა დუშეთში პ. ყარმაღანაშვილმა.
8. ს. ყვარელი სანდრო ახალკაცისა, ჩაწერა პ. ხუბუამ
9. თათარა ჭინჭარაულისა.
10. ისაკო მირიანაშვილისა.
11. ს. თედიაშვილისა (გომი).
12. ს. წყნეთში ჩაწერა დ. ელიზბარაშვილმა.

13. ნათქვამი ოზაანელი მოსე ქურხულშიშვილისა, ჩაწერა ილიკო ქურხულმა.
14. ი. გრიგოლაშვილისა, ჩაწერა ხევში ირ. ხაჩიძემ.
15. გიორგი ქავთარაძის ნათქვამი. ჩაწერა ს. ხორხში ირ. ხუცურაულმა.
16. ისაკო მირიანაშვილისა.
17. ა. გიორგაძისა. ჩაწერა ფშავში ვ. ხორნაულმა.
18. მცირეწლოვანის ფშავლის ფ. რაზიკაშვილისა — ჩაწერა ვ. კობახიძემ,
19. ჩაწერა ა. წყარუაშვილმა ნაოსარში.
20. ისაკო მირიანაშვილისა.
21. ჩაწერილია ირ. ქორქიას მიერ.
22. ჩაწერა ეპ. ძიგუამ.
23. ჩაწერა ვ. გულაშვილმა (დუშეთი).
24. ის. მირიანაშვილისა.
25. ჩაწერა ქვედაქედში გ. ხუმარაშვილმა.
26. ხევსურის თათარა ჭინჭარაულისა. ჩაწერა ი. ხორნაულმა.
27. იმავე თათარა ჭინჭარაულისა.

III. სატრფიალო — საყოფაცხოვრებო

28. ვასო აფციაურისა.
29. ს. ჩიტაძის ნათქვამი. ჩაწერა ს. ზვარეში ლ. ჩახვაძემ.
30. ჩაწერა ფშავში ვ. ხორნაულმა.
31. ჩაწერა ვ. ბუთლიაშვილმა.
32. ჩაწერა ს. დიდლოში ვ. სონღულაშვილმა.
33. ჩაწერა ესტ. შიშნიაშვილმა კახეთს.

34. ესტ. შიშნიაშვილის ჩაწერილი.
35. ჩაწერა დ. ლურსმანიშვილმა.
36. ნათქვამია ნ. ჭეიშვილისა (გურია). ჩაწერა ა. ჩხენკელმა.
37. ჩაწერა ფშავში ვ. ხორნაულმა.
39. ჩაწერა ითიურის თქმით ზემოალვანში ვ. ბუთლიაშვილმა.
39. ჩაწერა ს. საგარეჯოში ვ. იასეშვილმა.
40. ჩაწერა ს. გერგიშვილმა.
41. ჩაწერა ფშავში ვ. ხორნაულმა.
42. ნათქვამი საბათვიურისა, ჩაწერა ვ. ბუთლიაშვილმა.
43. ჩაწერა კახეთს ე. შიშნიაშვილმა.
44. ჩაწერა გურიაში ა. ჩხენკელმა.
45. ჩაწერილია გედ. გელღვანის მიერ.
46. ჩაწერილია პოეტ ვ. ლეონიძის მიერ.
47. ჩაწერა გ. ლომთათიძემ.
48. ჩაწერა გ. ლომთათიძემ.
49. ნათქვამი ს. არხოტში ვ. ჯაბუშანაურისა, ჩაწერეს ი. ჭეიშვილმა და კ. ფირცხალავამ.
50. ნათქვამი ს. ოზაანში მ. ქურხულიშვილისაგან, ჩაწერა ი. ოზაანში.
51. ნათქვამი დ. სიხარულიძისა, ჩაწერა კ. ზამბახიძემ.
52. ნათქვამი იაკ. ნასარიძისა (ჭიათურა).
53. შიო ბურღულისა, ჩაწერა ი. ყესაშვილმა.
54. ჩაწერა ს. ქვიანში ი. მათითაიშვილმა.

55. ნათქვამი ნ. ბადრიაშვილისა, ჩაწერა გ. ბადრია-
შვილმა.
56. ჩაწერა ს. თურმანაულმა.
57. ჩაწერა ფშავში გ. ავეტიკოვმა.
58. ჩაწერა ი. მირიანაშვილმა.
59. ჩაწერა ვ. ჩოხელმა ს. ჩიროთში.
60. ჩაწერა გ. ხიმშიაშვილმა კახეთს.
61. ჩაწერა ჩ. თვალთაშვილმა ს. ხანდაკში (ქართლი).
62. ჩაწერა ი. ექვთიმიშვილის თქმით პოეტმა ი. მჭედ-
ლიშვილმა.
63. ნათქვამი ქუთაისში უსინათლო მოშაირის ილია
ყუფარაძის მიერ. ჩაწერა პოეტმა მარიჯანმა.
64. ნათქვამი საბა მაისურაძისა. ჩაწერა ვ. ბუთლია-
შვილმა.
65. ჩაწერა ფშავში ვ. ხორნაულმა.
66. ნათქვამი ს. კობახიძისა, ჩაწერა ა. წყარუა-
შვილმა.
67. ჩაწერა ს. გურჯაანში ვ. გეთიაშვილმა.
- 68, 69, 70, 71, 72 — ჩაწერა ვ. ბუთლიაშვილმა.
73. ჩაწერა რ. ელანიძემ.
74. ჩაწერა რ. ელანიძემ.
75. ჩაწერა ს. დიდომში ვ. სონღულაშვილმა.
76. ნათქვამი დაბალი მეღქო ზურაბოვისა, ჩაწერა
ტფილისში სურენ ოვჩიანმა.
77. ჩაწერა რაჭაში შ. ძიძიგურმა.
78. ჩაწერა ვ. ბუთლიაშვილმა.
79. ასლან სურდაყულოვი ცნობილი მეთარე — მომ-
ღერალი და მოშაირე იყო (იხ. „ივერია“ 1904 წ.

№ 124). მისი ლექსები ცოტა დარჩენილა ხალხში, ეს ორი სიმღერა გადმოგვცა პოეტმა ი. გრიშაშვილმა.

80. ჩაწერა მ. ფოცხვერაშვილმა კახეთს.
81. ჩაწერილია ალ. უგონურაშვილისაგან.
82. ჩაწერილი ალ. ყაზბეგის მიერ.
83. ჩაწერა ანაგაში ი. მირიანაშვილმა.
- 84, 85. ჩაწერა ვ. ხორნაულმა.
86. ნათქვამი გიორგი ბუშანურისაგან, ჩაწერა ი. ჭეიშვილმა.
87. ჩაწერა ს. ხომში ა. უგონურაშვილმა.
88. ჩაწერა გ. ლომთათიძემ ს. ლიქოკში.
89. ჩაწერა ს. დილომში ვ. სონღულაშვილმა.
90. ჩაწერა ზემო ალვანში ვ. ბუთლიაშვილმა.
91. ჩაწერა ვ. ხორნაულმა.
92. ჩაწერა ს. საგარეჯოში გ. იასეშვილმა ლაზ. მათიაშვილის თქმით.
93. ნათქვამი გ. ბერიაშვილისა, ჩაწერა ქიზიყს ს. გერგიშვილმა.
94. ნათქვამი იაკოფ ნასარიძისა.
95. იაკოფ ნასარიძისა.

IV. იმპერიალისტური ომი და სალდათობა

96. ჩაწერა მთიულეთში შ. ძიძიგურმა.
97. ჩაწერა ლაგოდებს გ. ნოზაძემ.
- 98, 99 ჩაწერა გ. ჩიქოვანმა.
100. ჩაწერა ვ. ქადაგიშვილმა.

101. ჩაწერა ფშავში ნ. კერვალიძემ.
 102. ჩაწერა გ. კალანდაძემ.
 103. ჩაწერა აბაშაში ივ. ბუხაიძემ.
 104. ჩაწერა ა. თომაძემ.
 105. ჩაწერა ს. გურჯაანში გ. ირემაშვილმა.
 106. ჩაწერა ყვარელში ი. გიგაურმა.
 107. ჩაწერილია კომპოზიტორ კ. ფოცხვერაშვილის მიერ.
 108. ჩაწერა ს. სვირში დ. გეწაძემ.
 109. ჩაწერა ი. ბურდულმა.
 110, 111. ჩაწერა ხევსურეთში კვ. ფირცხალაიშვილმა
 112, 113, ჩაწერა ვ. ხორნაულმა.
 114. ვ. კობახიძის ნათქვამი.
 115. ჩაწერილია რაჭაში. მოგვაწოდა პოეტმა კ. ჭიჭინაძემ.
 116. ჩაწერა ვ. ხორნაულმა.
 117. ჩაწერა თიანეთში ვ. მაჩუროშვილმა.
 118. ჩაწერა შ. ჩიქოვანმა.

V. კლასთა ბრძოლა

119. ჩაწერა არ. ქოიავამ.
 120. ჩაწერა ფშავში შავი გიორგას თქმით ვ. ხორნაულმა.
 121. ჩაწერა ვ. ბუთლიაშვილმა.
 122. ა. ბაკურიძის ნაამბობი, ჩაწერა რ. ელანიძემ.
 123, 124, 125 — ამოღებულია დ. ჯანელიძის კრებულიდან.

126. ჩაწერა რაჭაში ი. კობახიძემ.
- 127, 153. მოგვაწოდა კრებულიდან დ. ჯანელიძემ.
154. ჩაწერა მ. ცაკაშვილმა.
155. ჩაწერა კვ. ფირცხალავამ.
156. ჩაწერა მ. ცაკაშვილმა 75 წლის ფ. ბელადიშვილის მიერ.
157. ჩაწერა მ. ცაკაშვილმა.
- 158 ჩაწერა ივ. ტერ-სტეფანოვმა დარია ტერმინასოვის თქმით.
159. ამოღებულია ე. გაბლიანის წიგნიდან „ძველი და ახალი სვანეთი“.
- 160, 161 — მოგვაწოდა დ. ჯანელიძემ.
162. ჩაწერა აღ. ნათიბაშვილმა.
163. ჩაწერა აღ. კობალეიშვილმა ლიბანში.
164. ჩაწერა ვ. ბუთლიაშვილმა.
165. ჩაწერა ჭიათურაში 105 წლ. ეფროსინე აბაშიძის თქმით გრ. მაჭავარიანმა.
166. ნათქვამი ღუდუშაურისა, ჩაწერა ი. ხართიშვილმა
167. ჩაწერა ვ. უგონურაშვილმა.
168. ჩაწერა კახეთს ა. ბეგიაშვილმა.
169. ჩაწერა პოეტმა ი. მჭედლიშვილმა.
170. ჩაწერა ღუშეთში ვ. თევდორაძემ.
171. ჩაწერა მცხეთაში მ. რუხაძემ.
172. ჩაწერა მთაში ვ. ნადიბაიძემ.
173. ჩაწერა ს. უზუნდარაში კ. ბეჟუაშვილმა.
174. ჩაწერა კ. ბეჟუაშვილმა.
175. ჩაწერა კ. ბეჟუაშვილმა.
176. ჩაწერა ი. მლისწრაფეშვილმა.

177. ჩაწერა ა. რამიშვილმა.
178. ჩაწერა შ. მჭედლიშვილმა.
179. ჩაწერა ა. წყარუაშვილმა.
180. ჩაწერა ფშავში ალ. არაბულმა.
181. ჩაწერა კვ. ფირცხალავამ.
182. ჩაწერა ზ. ბოსტოღანაშვილმა.
183. ჩაწერა ვ. ბუთლიაშვილმა.
184. ჩაწერა ვ. არუთინოვმა ხევსურეთში.
185. ჩაწერა ვ. ხორნაულმა.
186. ჩაწერილია ს. მეჯვრისხევში.
187. ჩაწერა პოეტმა გ. ლეონიძემ მოშაირე მიხა ურთა-
შვილის თქმით.
188. ჩაწერილია ი. ითიურიძის თქმით.
189. ჩაწერა ხევსურეთში ვ. ბუთლიაშვილმა.
190. ჩაწერილია გომბორს გ. ზურაბიშვილის თქმით.
191. ჩაწერილია ავღანში, წარმოადგენს „ბაქტრიონის“
ერთი ადგილის ხალხურ ვარიანტს.
192. ჩაწერა ს. მაღრანში ი. სიმონიშვილმა დიდება ჩო-
ხელის თქმით.
193. ჩაწერა ს. გოროვანს პოეტმა გ. ლეონიძემ.
194. ჩაწერა გ. ლომთათიძემ ს. ლიქოკში შ. სისაურის
თქმით.

პარტგამომცემლობის I-ლი სტანბა, ლენინის ქ. № 3.

შეგ. № 510. მთავლიტი № 7.003. ტარაჟი 10.000.

